

TÜRK İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU YAYIN ORGANI

ISSN 1300-6843

Ocak - Şubat 2004 • Sayı: 359

Kamu Yönetimi Temel Kanunu

Reform mu? Tuzak mı?

DOSYA:

Kamu Yönetimi Temel Kanunu

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Salih KILIÇ

Genel Başkan

Mustafa KUMLU

Genel Sekreter

Ergün ATALAY

Genel Mali Sekreter

Mustafa TÜRKEK

Genel Eğitim Sekreteri

Çetin ALTUN

Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI

KONFEDERASYONU

TÜRK-İŞ Adına

Genel Başkan

Salih KILIÇ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

Hasan Tahsin BENLİ

GRAFİK - TASARIM:

Münir GÜRAN

FOTOĞRAFLAR:

Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ

TÜRK-İŞ Genel Merkezi

Bayındır Sk. No. 10

Yenişehir / ANKARA

Tel: 433 31 25 (4 Hat)

Tel: 433 38 24 (Basın Bürosu)

Fax: 433 68 09 - 433 85 80

http://www.turkis.org.tr

e-mail:turkis@turkis.org.tr

DERGİMİZ BASIN AHLAK

YASALARINA UYAR

Baskı :

Ziraat Matbaacılık A.Ş.

Tel : 384 73 44 - 45

BASKI TARİHİ : 25.03.2004

88

TAKVİM

Çalışma Yaşamında
Ocak - Şubat 2004

84

TAKVİM

TÜRK-İŞ'in Gündeminden

81

ARAŞTIRMA

Şubat'2004 Gıda Harcaması

72

İNCELEME

Türkiye'de Sosyal Politika Eğitimi

Gülçin ERTAŞ

TÜRK-İŞ Stajeri

68

GÖRÜŞ

SA 8000

Hakan SÜKÜN

TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

66

GÖRÜŞ

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

Şule ÖZKUZUKIRAN

TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Bürosu Uzmanı

64

GÖRÜŞ

Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu
Sağlık Tesislerinin Ortak Kullanımı

Celal TOZAN

TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı

62

ARAŞTIRMA

Çalışma Koşulları ve Sosyal Haklar

Namık TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

54

GÖRÜŞ

Çin Malları Türkiye'yi Sardı

Sinan VARGI

TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı

TÜRK-İŞ Tarihi Mücadelelerle Doludur...

Salih KILIÇ

TÜRK-İŞ Genel Başkanı

4 HABER

**Kamu Yönetimi Yasa Tasarısı Parlamentoda
Görüşülürken Türkiye Miting Alanına Çevrildi**

8 HABER

**"İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler
ve İşveren Yükümlülükleri" Semineri**

10 HABER

**TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay Yerel
Seçimleri Değerlendirdi:
"Yerel Yöneticiler Emeğe Saygılı Olmalıdır"**

11

DOSYA:

38 HABER

Emin Kul'u Kaybettik

39 SÖYLEŞİ

**Açlık ve Yoksulluk, Gelir Dağılımındaki
Adaletsizlik**

Enis BAĞDADIÖĞLU

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

46 GÖRÜŞ

Bir Hukuk Skandalı: Şişecam Grev Ertelemeleri

Aziz ÇELİK

Kristal-İş Sendikası Eğitim Müdürü

51 GÖRÜŞ

**Kalıcı Fiyat İstikrarı Kalıcı (Sürdürülebilir)
Büyümeyle Mümkün**

Doç. Dr. Aziz KONUKMAN

TÜRK-İŞ Tarihi

Mücadelelerle Doludur...

G eçen sayımızdan bu yana, ülkemiz gündeminde çok fazla şey değişmedi. Bir taraftan Kıbrıs'taki gelişmeler, diğer yandan TBMM gündeminde tartışılan ve etkisi sokağa yansıyan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı ve ülke gündeminde ağırlığı hiç eksilmeyen ekonomi.

* * *

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde önemli dayatmalardan biri olan Kıbrıs sorunu, taraflar arasında yapılan müzakerelerin ardından yeni bir aşamaya geldi.

TÜRK-İŞ, Kıbrıs konusunda görüşlerini açıklarken, her fırsatta, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından ortaya atılan planın, Rumlara terk edilecek topraklar, Rumların kuzeye yerleşmeleri gibi nedenler açısından hem Türkiye hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için önemli sakıncalar içerdiğini söylüyor.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin sorunlarının çözümünün Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarını birlikte değerlendiren politikaların kararlı bir biçimde sürdürülmesinden, eşit statüdeki iki kesimli bir yapıdan geçtiğini ileri sürüyor.

Ancak gelinen noktada, özellikle Sayın Rauf Denktaş'ın İsviçre'deki dörtlü zirveden

çekilmesi, Annan Planı çerçevesinde yürütülen görüşmelerin Türkiye ve Kıbrıs Türkleri açısından olumlu bir seyir izlemediğini ortaya koyuyor.

Bu da gösteriyor ki, özellikle Rum tarafı, Kıbrıs görüşmelerinden bir sonuç çıkmayacağı ve kararın Annan'ın tercihlerine kalacağı görüşünde.

Türk tarafının görüşlerinin dikkate alınmaması durumunda neler olacağı ise şimdilik belli değil. Ancak TÜRK-İŞ olarak şunu açıkça söylemeliyiz:

Kıbrıs, Türkiye'nin stratejik savunması ve gücü, ayrıca Bakü-Ceyhan Boru Hattı'nın ve GAP'ın güvenliği ve Doğu Akdeniz stratejisi açılarından büyük öneme sahiptir. Türkiye'nin Kıbrıs politikası gündelik olarak belirlenemez ve değişmez. Avrupa Birliği'nin çıkarlarına ve çifte standartlı politikalarına teslim edilemez. TÜRK-İŞ, Kıbrıs sorununa, Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin uzun vadeli ortak çıkarları temelinde bir çözüm aranmasından yanadır.

* * *

Gündemdeki diğer bir konu da, şu anda yerel seçimler nedeniyle TBMM'de görüşülmesi ertelenmiş olan Kamu Yönetimi Reformu Tasarısı'dır.

TÜRK-İŞ, Dünya Bankası destekli, işçi hak ve özgürlükleri ve tüm çalışanların hakları açısından ciddi sakıncalar içeren bu tasarılar karşı olduğunu başından beri söylemektedir. Nitekim, bu tasarılar karşı bir araya gelinmesinde öncülük eden, Emek Platformu'nun toplanarak konuyu ele almasını ve etkili eylemler yapmasını da ilk öneren ve bu eylemlerin planlanandan önceye alınmasını talep eden TÜRK-İŞ olmuştur. Birçok ilimizde yapılan mitinglerin öncüsü de kitlesi de TÜRK-İŞ'tir, bizim üyelerimizdir.

Yine herkes bilmelidir ki, TÜRK-İŞ alanlara inmekten, ülkemizin ve halkımızın çıkarları uğruna hükümetlere karşı çıkmaktan, işçi hak ve özgürlükleri için mücadele vermekten geri durmaz, çekinmez. TÜRK-İŞ'in tarihi de, Türkiye'nin tarihi de bunun sayısız örnekleriyle doludur.

TÜRK-İŞ, hiçbir siyasi partinin etkisi altına girmez. Ülkemiz, halkımız, çalışanlarımız için iyi şeyler yapan siyasi partileri destekler, aksi durumda her platformda demokratik tepkilerini ortaya koyar.

O nedenle, 6 Mart tarihinde Ankara'da yapılan mitinge TÜRK-İŞ'in katılmamasını eleştirenlerin, TÜRK-İŞ'ten bahsederken daha dikkatli olmaları gerekmektedir.

TÜRK-İŞ, gerektiğinde, ülkesi, halkı ve temsil ettiği kitlenin hak ve çıkarları için gerekenleri yapacak kadar sağduyulu, büyük ve güçlü bir kuruluştur.

* * *

Son olarak değinmek istediğim bir konu da, Kristal-İş Sendikamızın yürüttüğü ve anlaşmayla sona eren Şişecam grevi ile ilgilidir.

Grev, işçilerimiz için kutsal bir anayasal haktır. Sendikalarımız için bir amaç değil, hak elde etmek için bir araçtır. Grev hakkının kullanılmasına, ilgisiz gerekçeler gösterilerek engel olunmaya çalışılması, bu anayasal hakkın kullanılması açısından ciddi bir sorun yaratmaktadır.

Bağımsız yargımız, bu anayasal hakkın kullanılmasına getirilen sınırlamalara dur diyerek söylenmesi gerekeni söylemiştir.

Ancak önemli olan zihniyetlerin değişmesidir.

Yatırımcı Danışma Konseyi toplantısı için ülkemize gelen bir yabancı konuğumuz, ülkemizin yatırım için çok çekici bir ülke olduğunu ancak sendikaların kendilerini ürküttüğünü söyleyerek, bu zihniyeti ortaya koymuştur. Ne yazık ki, ülkemizde de aynı zihniyete sahip çevreler bulunmaktadır.

Ülkemizin AB'ye girişi için demokratikleşmeyi önkoşul sayan Batılı çevreler, sıra işçi hak ve özgürlüklerine gelince, demokrasinin olmazsa olmaz kuruluşları olan sendikalarından ürkmelemlerini nasıl açıklayacakları merak etmemek mümkün değil.

Salih KILIÇ

**TÜRK-İŞ
Genel Başkanı**

Kamu Yönetimi Yasa Tasarısı Parlamentoda Görüşülürken Türkiye Miting Alanına Çevrildi

Adana, Diyarbakır ve Samsun bölge mitingleri ile İstanbul'da yapılan mitinge katılan çok sayıda işçi ve memur yasayı protesto ettiler

6 Mart 2004 tarihinde Ankara'da yapılan mitinge 120 bin kişi katıldı

Uzunca bir süredir kamuoyunda tartışılan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısının Parlamentoda görüşülmesi sırasında başta TÜRK-İŞ olmak üzere diğer işçi ve memur sendikaları konfederasyonları ile meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları yasaya

yönelik tepkilerini ortaya koydu. Bu kuruluşlar tarafından yasaya yöneltilen ağır eleştiriler ve eylem hazırlıkları nedeniyle yasanın parlamentoda yürürlük maddelerinin görüşülmesi yerel seçimlerden sonraya bırakıldı.

9 Şubat 2004 tarihinde bir

araya gelen ve aralarında Konfederasyonumuzun da bulunduğu 12 örgüt, hazırladıkları bir bildiri ile Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısının sosyal taraflarca tartışılmadan Meclis Genel Kurulu'na getirildiğini ifade ederek hükümetin bu tutumunu protesto et-

Yasanın TBMM'de görüşülmesi sürecinde Emek Platformu sık sık toplanarak durum değerlendirmesi yaptı.

Yasa, TBMM önünde yapılan kitlesel basın açıklamasıyla protesto edildi.

mek amacıyla eylemleri başlatacaklarını açıkladılar. (Bu kuruluşlardan Türkiye Kamu-Sen daha sonra birlikte yapılan eylemlere katılmayarak eylemlerini Türkiye çapında sürdürceğini ifade etti.)

Yapılan eylem programı kapsamında 10 Şubat 2004 günü AKP ve CHP milletvekilleri ile toplu görüşmeler yapıldı. TBMM önünde bir basın açıklaması ile eylem takvimi halka duyuruldu. Daha sonra 21 Şubat 2004 tarihinde Adana, Samsun ve Diyarbakır'da bölgesel mitingler yapıldı. 22 Şubat 2004 tarihinde ise İstanbul'da çok sayıda işçi ve memurun katıldığı bir miting gerçekleştirildi. Bölgesel mitinglere katılan çok sayıda işçi, memur ve emekli hükümetin Meclise sevk ettiği Kamu Yö-

netimi Temel Kanunu tasarısını protesto ettiler.

Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali Şahin, Emek Platformu Başkanlar Kurulu üyeleri ile yaptığı toplantıda, yasa tasarısının kabul edilen ve kalan maddeleri üzerinde Emek Platformunun vereceği tekliflerin de değerlendirileceğini ifade etti.

Emek Platformu bu teklif üzerine 2.3.2004 tarihinde toplanarak yasa taslağı konusunda yeni bir teklif hazırlanmasını değerlendirerek, 6 Mart'ta Ankara'da yapılacak olan eylemin ertelenmesini kararlaştırdı. Hükümetin bu teklifleri değerlendirmemesi durumunda başta bölgesel eylemler olmak üzere, Ankara'da geniş katılımlı bir mitingin yapılmasına karar verdi. TÜRK-

İŞ Emek Platformu tarafından alınan bu karar kapsamında tüm üye sendikalara bir genelge göndererek 6 Mart mitingine katılım çağrısı yaptı.

6 Mart Ankara Mitingi

Kamu Yönetimi Temel Kanunu'nu protesto etmek amacıyla Ankara'da Sıhhiye Meydanında yapılan mitinge başta TÜRK-İŞ'e bağlı Türkiye Yol-İş Sendikası üyeleri olmak üzere TÜRK-İŞ'e bağlı diğer sendikalar katıldı. Ankara'da Hipodrum alanında toplanan yaklaşık 120 bin işçi ve memur Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısını protesto ettiler. Mitinge DISK, KESK, Türk Tabipleri Birliği, Atatürkçü Düşünce Derneği ile siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri destek verdi. Mitingte konu-

şan KESK Başkanı Sami Evren ve DISK Başkan Süleyman Çelebi hükümeti seçimler öncesi bir kez daha uyararak bu yasanın geri çekilmesini istediler. Türkiye Yol-İş Sendikası Genel Başkanı Fikret Barın ise yaptığı konuşmada, bu yasanın başta Köy Hizmetleri olmak üzere, Karayolları gibi birçok kuruluşu devre dışı bırakacağını ifade etti. Barın konuşmasında şunları söyledi:

“Yabancı güçler, vatanımıza, ulusumuza ve işçi sınıfımıza saldırmaktadır. Hükümet, ülkemizin çıkarlarını ön planda tutan bir iç ve dış politika izlememektedir. İç ve dış borçlar artmaktadır. İç borçlarımız 194 katrilyon liraya, dış borçlarımız 142 milyar dolara yükselmiştir. İşsizlik ve özellikle de eğitilmiş işgücünün işsizliği, felaket boyutunu almıştır.

Emperyalist güçler, şehit kanlarıyla alınmış Kıbrıs'ı Türkiye'den koparmak, Kıbrıs Türklerinin haklarını gaspetmek istemektedir. Cumhurbaşkanı Denktaş, iki gün önce Ankara'daydı. Annan Planı'yla, Kıbrıs Türklerinin egemenlik haklarını nasıl kaybettiklerini, nasıl bir azınlık durumuna düşürüldüklerini açık bir biçimde anlattı. Kıbrıs'taki uyuşmazlıkların bir sonuca ulaşmasını hepimiz istiyoruz. Ancak, soydaşlarımızın bir “azınlık” durumuna düşürülmesine “hayır” diyoruz. Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin haklarının sonuna kadar korunmasını istiyoruz. Kıbrıs vatan toprağıdır; Kıbrıs'a, Denktaş'a sahip çıkmak, her vatanseverin boyunun borcudur.

Hükümet, Kamu Yönetimi

Temel Kanunu ile, merkezi yönetimin yetkilerini yerel güç odaklarına devretmektedir. “Yerel demokrasiyi güçlendiriyoruz” diyerek bizi kandıracıklarını sanıyorlar. Türkiye'nin bütünlüğünü bozacak, vatanımızı eyaletlere bölmenin temelini atacak bir kanunu Meclis'ten geçirmek istiyorlar. Buna izin vermeyeceğiz, değerli arkadaşlarım, ne pahasına olursa olsun, vermeyeceğiz.

Bu memlekette bugün bizim değil, IMF'nin, Dünya Bankası'nın, Amerika'nın, Avrupa Birliği'nin, sermayenin sözü geçiyor. Hükümet, millici bir çizgi izlemiyor.

Meclis'te 49 maddesi kabul edilen Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, Türkiye'yi eyaletlere bölmenin yolunu açacaktır. Tasarı, demokratik

yerel yönetimleri değil, yerel güç odaklarını, ağaları, şeyhleri, mafyayı, sermayeyi güçlendirecektir. Tasarı, yolsuzlukları, rüşveti, israfı daha da artıracaktır. Tasarı, sosyal devleti yok edecek, her şeyi özelleştirecek, vatandaşı, "müşteri" yapacaktır.

Kamu Yönetimi Tasarısı, Bayındırlık Bakanlığı'nın taşra teşkilatını ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nü kapatmakta, Karayolları'nın işlerinin önemli bir bölümünü il özel idarelerine devretmekte, işçimizi ve memurumuzu dağıtmaktadır. Yazın sıcakta yol, köprü yapan; kışın dondurucu soğukta hayatını tehlikeye atarak yolları açan Köy Hizmetleri ve Karayolları işçisi, perişan edilmek istenmektedir.

İşçiler ve memurlar olarak, bu tasarıya elbette karşı duracağız; elbette, işimize, ekmeğimize ve vatanımıza sahip çıkacağız. Siyasi iktidar, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü büt-

çesinin yüzde 85'inin cari giderlere gittiğini ileri sürüyor. Bu gerçekdışı iddiayı, televizyon programlarında, Yüce Meclis'in kürsüsünde, önlerine gelen her yerde, sakız gibi çiğniyorlar. Yol-İş olarak sayfa sayfa gazete ilanları verdik. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün bütçesinin yüzde 83'ünün halkımıza hizmet için yatırımlara gittiğini söyledik. Tek kelime cevap veremediler. Veremezler, çünkü doğruyu dile getiren biziz, Köy Hizmetleri işçisidir.

Her ne pahasına olursa olsun, sonuna kadar mücadele edeceğiz. Mücadelemiz, ekmeğimiz ve vatanımız içindir. 21 Şubat'ta Adana'da, Antalya'da, Diyarbakır'da ve Samsun'da meydanlardaydık. 22 Şubat'ta İstanbul'daydık. Önümüzdeki günlerde 81 ilde, gerekirse her gün eylem yapacağız; her türlü meşru yola başvurarak, haklarımızı sonuna kadar savunacağız. Bu dava, hepimizin davasıdır. Vatanını seven, yabancıların boyunduruğunu reddeden, şehitlerimizin döktüğü kana, ay yıldızlı al bayrağımıza ve Kıbrıs'a sahip çıkan herkes, bizim yanımızdadır. İşine, işyerine ve ekmeğine sahip çıkan tüm işçiler ve kamu emekçileri bizim yanımızda olmalıdır. Yüce Meclis, yabancıların baskısı sonucunda bu tasarıyı kabul ederse, Sayın Cumhurbaşkanımızın kapısını çalacağız. Ama bütün bu süreç boyunca, ekmeğimize ve vatanımıza göz dikenleri bir dakika bile rahat oturtmayacağız. Sonuna kadar mücadele edeceğiz."

***“İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve
İşveren Yükümlülükleri” Semineri***

***TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu:
“İşçi sağlığı ve güvenliği ihmal edilemez”***

TİSK ve PERYÖN (Personel Yönetimi Derneği) tarafından düzenlenen “İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve İşveren Yükümlülükleri” konulu seminer 24 Şubat 2004 tarihinde İstanbul’da yapıldı. Seminerin açılışında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa

Kumlu, TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Refik Baydur ve PERYÖN Başkanı Rıdvan Yirmibeşoğlu birer konuşma yaptılar. Prof. Dr. Can Tuncay’ın “AB’ye Üyelik Sürecinde İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatının Uyum ve Yeni Yönetmelikler”, Doç. Dr. Ömer Ekmekçi’nin “4857 Sayılı İş Kanununda İş Sağlığı ve Güvenliği” konulu bildiri

sundukları seminerde bir de panel gerçekleştirildi. Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Murat Demircioğlu’nun yaptığı panelde Özcan Karabulut (TÜRK-İŞ), Av. Erten Cılga (MESS), Şerif Güneş (BASF) ve ÇSGB temsilcisi “İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı ve Uygulamalar” konusunda kurumlarının görüşlerini dile getirdiler.

Panelin açılışında konuşan TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Kumlu özetle şu görüşlere yer verdi:

“4857 sayılı yeni İş Kanununun kabul edilmesiyle birlikte, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili yönetmeliklerin çıkarıldığı günümüzde, bu alandaki sorunlar çalışma hayatımızın en önemli sorunlarının başında gelmektedir.

Son 35 yıla bakıldığında, bu alandaki sağlıksız tablo yakıcı boyutlarıyla ortaya çıkmaktadır: Son 35 yılda ülkemizde 4 milyon 645 bin iş kazası olmuştur. Bu dönemde 111 bin işçimiz sakat kalmış, 41 bin işçimiz iş kazalarında hayatını kaybetmiştir. Yine binlerce işçimiz meslek hastalıklarına yakalanmıştır.

SSK verilerinin yalnızca sigortalıları kapsadığı, bu rakamın da yaklaşık 6 milyon kişi olduğu, buna karşılık toplam istihdamın 22 milyon kişi olduğu düşünülürse, gerçekte iş kazaları ve buna bağlı olarak sakat kalmaların, ölümlerin, meslek hastalıklarının çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Günümüzde küreselleşme rekabetin boyutlarını genişletmiş, maliyetlerin düşürülmesi temel hedef haline gelmiştir.

Kayıt-dışı ekonominin yaygın olması, sosyal güvenlik haklarına uyulmaması, vergi ödenmemesi ve sigortasız-sendikasız işçi çalıştırılması bakımından da temel sorunların yaşandığı işletmeler küçük ve orta boy işletmelerdir.

Bilindiği gibi, ekonomik sıkıntılar yaşayan, teknolojileri geri olan KOBİ’lerde maliyetin ilk düşürüldüğü yer, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleridir.

Türkiye, İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155, İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 sayılı ILO sözleşmelerini onayladı. Bunu olumlu, ileri bir adım olarak karşılıyoruz.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili ILO sözleşmelerinin ve AB standart ve normlarının, 4857 sayılı İş Kanununun ve çıkarılan yönetmeliklerin kimi maddelerine yansıdığını görüyoruz. Ancak, çağdaş işçi sağlığı ve iş güvenliği standartları ve normlarından söz edebilmemiz için, tüm işyerlerinin ve tüm çalışanların sağlık ve güvenlik kapsamında olması gerekmektedir. Özellikle KOBİ’lerin olumsuz koşulları dikkate alındığında bu maddelerin yeterli olmadığı görülmektedir.

İşçi sağlığı ve güvenliği kurulunun sadece 50’den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde kurulması; sağlık birimi kurma ve işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğunun yine 50’den fazla işçi çalış-

tıran işyerlerini kapsamaması; iş güvenliği ile ilgili görevli mühendis veya teknik elemanlarının yine 50’den fazla işçi çalıştıran işyerleri için getirilmesi önemli bir eksikliktir.

Bilindiği gibi, 50’den az işçi çalıştıran işyerlerinin tüm işyerleri içindeki oranı yaklaşık yüzde 90’ı bulmaktadır. SSK’nın verilerine göre, iş kazalarının yüzde 70’i 50’den az işçi çalıştıran işyerlerinde olduğu göz önünde tutulursa, çalışanların büyük bir bölümünün sağlık-güvenlik haklarından yararlanamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, 4857 sayılı İş Kanununun, 2. maddesiyle taşeron uygulamasının asıl işi de kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmasının; 7. maddesiyle geçici iş ilişkisi adı altında ödünç iş ilişkisinin veya kiralık işçiliğin düzenlenmesinin; 14. maddesiyle çağrı üzerine çalışma uygulamasının getirilmesinin, işçi sağlığı ve iş güvenliğine olumsuz yansıyacağı endişesini taşıyoruz.

Bilindiği gibi, işçi sağlığı ve iş güvenliğiyle ilgili taslak yönetmelik AB direktifi temel alınarak hazırlanmıştır. Ancak bu direktif asgari koşulları belirleyen çerçeve bir düzenlemedir ve bu haliyle de eksik, yetersizdir. Getirdiği kimi yeniliklere rağmen yönetmeliklerin yüzeysel kalması, bazı maddelerde tartışma yaratacak şekilde belirsiz ifadelerle yer verilmesi, uygulamada çeşitli sıkıntıların yaşanmasına neden olabilecektir.”

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay Yerel Seçimleri Değerlendirdi:

"Yerel Yöneticiler Emeğe Saygılı Olmalıdır"

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, yaklaşan yerel seçimlerin ülkemiz için bir demokrasi şölenine dönüşmesini isteyerek şu görüşlere yer verdi:

"Türkiye, 28 Mart'ta yeni bir demokrasi sınavı verecek. Beş yılda bir yapılan yerel seçimler de, en az genel seçimler kadar önem taşıyor. Demokrasinin, toplumun en küçük birimlerinden, hatta mahallelerden başladığını düşünürsek, yerel seçimler, en alt düzeyden parlamentoya kadar işleyen bir seçim mekanizmasının temeli olmaktadır.

Şunu hiç unutmayalım ki, en kötü demokrasi diğer başka yönetim biçimlerinin en iyisinden bile daha iyidir. Çünkü demokrasi, halkın özgür oylarıyla belirlediği bir "seçilmişler" rejimidir. Tüm seçilenler, ülkeyi yönetmeye talip olanlar, halkın hassas terazisinden geçmişlerdir. Bunun aksi olursa, o rejimin adı bir "atanmışlar" rejimidir ki, orada demokrasiden ve özgürlüklerden söz etmek mümkün değildir.

Yukarıda da belirttiğim gibi, ülkemizin dört bir yanında yerel seçimler yapılacak, kentlerimizi beş yıl boyunca yönetecek yerel yöneticiler seçilecek.

Bu seçimlere ilişkin tek dileğimiz, demokrasinin yukarıda söz ettiğimiz bir biçimde tecelli etmesi ve bu seçimlerin ülkemize yaraşır bir olgunluk içinde

geçmesidir. Seçilen yerel yöneticilerin ülkemize, halkımıza ve şehirlerine yararlı çalışmalar yapmasıdır. Şehirlerimizi her yönüyle kalkındıracak, halkımızın yaşam standardını yükseltecek hizmetleri yerine getirmesidir.

Üst kuruluşumuz TÜRK-İŞ ve Sendikamız Demiryol-İş, ilkelere ve gelenekleri gereği her siyasi partiye eşit uzaklıkta kuruluşlardır. İşçi hareketinin hedeflerine, beklentilerine uyum gösteren, ülkemizin birliği ve bütünlüğü, halkımızın mutluluğu ve emeğin hak ve çıkarları için çalışan her siyasi parti ve siyasetçi bizim için önemlidir, değerlidir. Bu nedenle yaklaşan yerel seçimlerde bir ya da birkaç siyasi partiyi açıktan desteklememiz tabii ki söz konusu olamaz.

Ancak Türk işçi hareketi, önümüzdeki yerel seçimlerde seçilecek belediye başkanlarından

belli kriterleri yerine getirmesini beklemektedir. Kardeş kuruluşumuz Belediye-İş Sendikamız ülkemizin dört bir yanında yüzlerce belediyede örgütlüdür. Belediye-İş Sendikamız bu belediyelerin birçoğunda ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bunların başında, aylardır, hatta yıllardır işçinin ücretini ödeyemeyen belediyeler gelmektedir. Kaynak yokluğundan şikayet eden bu belediyeler, müteahhitlerin alacaklarını öderken kaynak bulabilmektedir. Ama sıra işçinin ücretine geldiğinde kaynak bulamamaktadır.

Bu gerçekler gözönüne alındığında, Türk işçi hareketinin yerel seçimler için önem verdiği temel kriter, seçilecek kişilerin emeğe, emekçiye verdiği değerdir. Bizim için önemli olan, işçinin hakkını, alınının teri kurumadan verebilen yerel yöneticilerin göreve gelmesidir.

DOSYA:

Kamu Yönetimi Temel Kanunu

Fikret BARIN

TESEY

Bayram ZENGİN

Birgül Ayman GÜLER

Işık KANSU

Mustafa KARAALIOĞLU

Editörden

“Kimin İçin ve Nasıl Bir Reform”

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan ve görüşülmeye başlanan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, uzun bir süredir Türkiye'nin gündeminde ilk sıraları alıyor. Siyasal partilerden sendikalara, akademik çevrelerden gazete köşelerine kadar toplumun farklı kesimleri Tasarıya ciddi eleştiriler getiriyorlar. Bu eleştirilerden biri ve en önemlisi siyasal olanıdır hiç kuşkusuz. Buna göre, Tasarı, Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısının bütünlüğüne zarar verecek sakıncalar taşıyor. Bir diğer eleştiri, Tasarıyla devletin sosyal devlet anlayışından uzaklaşacağı noktasında odaklanıyor. Tasarıyla, memurların, sözleşmeli personelin ve kamu işçilerinin büyük bir bölümünün iş güvencelerinin ortadan kalkacağı ve sendikasılaştırmanın yaygınlaşacağı da bir başka ciddi eleştiri konusudur.

Tasarıyı hazırlayan siyasal iktidarın, buna karşı çıkan toplumsal muhalefet çevrelerinin, hatta Türkiye'de hemen herkesin üzerinde birleştiği nokta, ülkemizde kamu yönetiminin var olduğu şekliyle dağınık, hantal gidemeyeceği, halka ihtiyacını duyduğu kalitede hizmet sunulamayacağıdır. Nitekim, siyasal iktidarın hazırladığı Tasarıyla, kamu hizmetlerinin adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli şekilde halka hizmet sunulması amaçlanıyor. Tasarıya karşı çıkan kesimler de, Türkiye'de kamu yönetiminde ciddi eksiklikler olduğunu, önemli hatalar yapıldığını savunuyorlar. Tasarıya karşı çıkan çevreler, kamu hizmetlerinin etkin olması için bir reforma ihtiyaç olduğu, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerektiği ve bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılması vb. noktalarda birleşiyorlar.

O zaman sorulması gereken soru şu: Bugün Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'yla yapılmak istenenler, bu alandaki sorunlara çözüm getirecek midir, yoksa toplumsal muhalefet çevrelerinin savunduğu gibi ülkemiz, halkımız, işçilerimiz ve sendikalarımız için ciddi tehditler mi söz konusudur?

İşte TÜRK-İŞ Dergisi'nin bu sayısında bu temel sorunun cevaplarına yöneliyor ve konuyu farklı bakış açılarıyla tartışmaya açıyoruz. Her alanda gelişkin bir Türkiye için ülkemizin ihtiyacını duyduğu bir Kamu Reformu dileğiyle.

Özcan KARABULUT

Kamu Yönetimi Temel Kanunu ve Yerel Yönetim Taslakları Reform Değil Yıkımdır

Fikret BARIN

Yol-İş Sendikası Genel Başkanı

Türkiye YOL-İŞ Sendikası, Kamu Yönetimi Temel Kanunu ve yerel yönetim taslaklarının, kamu yönetiminde reform değil deprem olduğunu, bu depremde yalnızca işçi-memur tüm kamu çalışanlarının değil, kamu hizmetlerinden yararlanan tüm vatandaşların zarar göreceğini, doğacak yıkımın ülkenin ulusal bütünlüğünü tehlikeye sokacak boyutlara varacağını, sempozyumlarla, yayınlarla, gazete ilanları ile ülke çapında düzenlediği toplantılar ve çeşitli eylemlerle, bir yılı aşkın bir süredir anlatıyor. Tasarıların yasalaşması durumunda, başta Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve birçok bakanlığımızın taşra kuruluşları olmak üzere çok sayıda kamu kuruluşunun tasfiye edileceğini söylüyor. YOL-İŞ Sendikası olarak işimize, ekmeğimize ve ülkemize sahip çıkacağımızı haykırıyor.

Sendikamızın dile getirdiği eleştiriler, başta sendikalar ve meslek örgütleri olmak üzere toplumun diğer kesimlerine, bazı siyasi partilerce, hukuk ve bilim adamlarınca, üniversitelerce, basında etkin kalemlerce de paylaşılmaktadır. On binlerce insan toplantılarla, eylemlerle ulusal ve sosyal devleti tahribe yönelik Kamu Yönetimi Temel Kanununu ve diğer yerel yönetim taslaklarını protesto etmektedir.

Ekonomik ve mali çöküşten sonra siyasal ve idari çözülüş

Kuşkusuz Türkiye’de bu süreç yeni başlamış değildir. Uluslararası Para Fonu ile yapılan 1998 Yakın İzleme Anlaşması, 1999 Anlaşması ve 2000/2001 mali krizinin ardından dayatılan 2002 Anlaşması, ekonominin liberal doğrultuda yapılanmasına paralel olarak devletin yapısındaki değişikliği de hızlandırmıştır. AB Katılım Ortaklığı Belgesi’nin içeriği de bu yöndedir.

Bu yeniden yapılandırma süreci içerisinde TBMM’nin elinde olması gereken yasama erki, başka güç odaklarının erki haline dönüşmektedir. Bununla bağlantılı olarak yürütme de Bakanlık örgütlenmesinin yerine getirilen yeni "yönetişim" organlarına, yani üst kurullara aktarılmaktadır. Uluslararası tahkimin imtiyaz sözleşmelerine uygulanmasının kabulü ile devletin yetki bütünlüğündeki parçalanma yargı alanına da yansımıştır.

Bu parçalanma devam etmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun Düyunu Umumiye altında yönetimini andırır biçimde, TBMM, yasama işlevini, Bakanlar Kurulu ise yürütme işlevini, uluslararası mali kuruluşlar ve bu kuruluşların emrine sokulan bir kısım bürokrasi vasıtasıyla başka devletlere devreder hale

gelmiştir. Türkiye ekonomisi, uluslar arası güç odaklarının siyasi kararlarına bağımlı kılınmaktadır.

Kamu Yönetimi Temel Kanunu ve yerel yönetim kanunları, bu bağımlılığı yerel güç odaklarının çıkarları ile bütünleştirerek geri dönülmez noktalara getirecektir.

Dış kaynaklı düzenlemeler

Kamu Yönetimi Temel Kanunu ve diğer Tasarılar, katılımcı ve şeffaf bir süreç içinde hazırlanmamıştır. Tasarıların hazırlanışında esas olarak Hükümetin yaklaşımına destek verecek çevrelerle görüşülmüş, bu görüşmeler kapalı kapılar ardında kamu oyu bilgilendirilmeden adeta bir gizlilik içinde yürütülmüştür. Düzenlemelerden geniş ölçüde etkilenecek sendikaların, meslek örgütlerinin ve diğer demokratik kitle örgütlerinin görüşleri alınmamıştır. Öncelikle görüş bildirmesi istenecek kuruluşlardan olan Danıştay'dan bile görüş istenmemiştir. Hükümet Tasarıların hazırlanmasında şeffaf ve katılımcı olmak ihtiyacı duymamıştır, çünkü Tasarılar ulusal ve yerel politika ürünü değil, dışardan politika transferi sonucudur. Önerilen düzenlemelerin kaynağı dış odaklardır. Kamu Yönetimi Temel Kanununun yerelleşmeci ve özelleştirmeci yaklaşımının esas sahibi IMF, Dünya Bankası ve AB'dir.

Üniter devlet yerine eyalet sistemi unsurları

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma adı altında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana yerleşmiş olan ve anayasalarda temel ilkeleri yer alan devletin üniter yapısı zayıflatılmakta, federalist bir yapıya gidişin unsurları ön plana çıkarılmaktadır. Kamu hizmetle-

rinin yerel yönetimlere devri ve Bakanlıkların taşra teşkilatlarının kaldırılması ile idari merkezîyetçilik yok edilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli olan üniter yapı ve idari merkezîyetçilik, ülkenin birliğini güçlendirmiş, çağdaş dönüşümlerin yapılması ve yerleşmesine yardımcı olmuştur. İdari merkezîyetçilik ayrıca uzmanlık ve büyük finansman gerektiren kamu hizmetlerinde etkinlik sağlamıştır. İdari merkezîyetçiliğin bir özelliği de kamu hizmetlerinin gelişmiş ve az gelişmiş yöreler arasında dağılımında eşitlik sağlamasıdır. Tasarılarla idarenin bütünlüğü yerine yerellik ilkesi konmakta; genel yetki, merkezi yönetimden alınarak yerele verilmektedir. Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayeti de son bulmaktadır. Kamu Yönetimi Temel Kanunu bu yönleriyle Anayasaya da aykırıdır.

Kamu Yönetimi Temel Kanunu ile yapılmak istenen değişiklikler, merkezîyetçilikten ve bürokrasiden kurtulma, yerelleşerek daha da demokratikleşme olarak sunulmaktadır. Oysa yapılmak istenen, Kamu Yönetimi Reformu adı altında, Türkiye'nin merkezi idare yapısını güçsüzleştirerek ulusal siyaset olanaklarını daraltmaktır. Böylece bir yanda yerli ve yabancı özel şirketlerin bir yandan da etnik ve dinsel temelli güç odaklarının siyaset alanının genişleyecektir.

Yerelleşme değil Özelleştirme

Kamu yönetim reformunun uygulamaya konmasından sonraki süreç içinde temel hizmet alanlarının ticarileşmesi ve özelleşmesi öngörülmektedir. Bu süreç içerisinde çok uluslu tekellerin doğrudan ve taşeron firmalar aracılığıyla hizmet üretimi ve sunumunda ege-

men konuma gelmeleri ve hizmetlerin finansmanının ulus ötesi mali çevrelere kaydırılması beklenmelidir. Devletin birçok kamu hizmeti alanından çekilmesi sağlanırken, devletin çekildiği kamu hizmeti alanları, doğrudan ve yerel yönetimler aracılığıyla özelleşecektir.

Bir yandan özelleştirme ve bir yandan yerelleşme ile zayıflatılacak olan merkezi yönetim, piyasaların iyi işlemini düzenleyen ve garanti altına alan bir sekreteryaya haline getirilecektir. Getirilmek istenen merkezi ve yerel yapı, devleti küçülten, yerel yönetimleri şirketleştiren nitelik taşımaktadır. Tasarımlar, merkezi idarenin görev kapsamının daraltırken yerel yönetimleri halka kamu hizmeti üretme ve demokratik yönetim organları olmaktan çıkararak, küreselleşme sürecinin özelleştirmeci-işletmeci birimleri haline getirmektedir.

Merkezi idarenin işlevsiz hale gelen merkez ve taşra birimlerinin tüm araç ve gereçleri, tesis, taşınır ve taşınmaz malları da mahalli idarelere aktarılacaktır. Ayrıca hazine arazileri ve arsaları da mahalli idarelere devredilecektir. Hazine arazilerinin, diğer taşınmazların ve merkezi idareden devralınacak olan araç, gereç, tesis, taşınır ve taşınmaz malların miktarının ve değerinin ne kadar büyük olduğu ve bu varlıkların özelleştirme sürecine sokulması ile kamu kaynaklarının yağmalama sürecinin yerel anlamda hangi boyutlara ulaşacağı düşünülebilir.

Yukarıdaki süreç bir başka gelişmeyi de beraberinde getirecektir. Merkezi idarenin yerine getirdiği iktisadi ve sosyal görevler, ihtiyaç temelinde ülke bütünlüğü göz önüne alınarak yerine getirilir; yatırımların ve hizmetlerin dağılımı, ulusal kalkınma açısından ele alınır.

İdarenin merkezi yapısının yok edilmesi, sosyal ve iktisadi nitelikteki kamu görevlerinin ifasında, önceliklerin, yerel mali kaynakların miktarına göre belirlenmesine yol açacaktır.

Bir il ne kadar zenginse, o ilin yerel yönetiminin satacağı veya kiralayabileceği mal varlığı ne kadar fazlaysa, o il ne kadar çok rant getiren kaynaklara sahipse, söz konusu ilin ne kadar fazla öz geliri varsa ve piyasalardan ne kadar çok borçlanabiliyorsa, o il veya ilçede yaşayanların iktisadi ve sosyal hizmetlerden yararlanma olanakları o kadar fazla olacaktır. Milli gelirden daha az pay alan iller ve bölgeler daha da fakirleşecek, işsizlik yoksulluk ve sosyal dışlanma ile ortaya çıkan kent krizleri yoğunlaşacak ve iç göç artacaktır. Bireyin fiziki, ekonomik ve sosyal varoluşunu parası ölçüsünde gerçekleştirdiği liberal yaklaşımda, illerin ve ilçelerin fiziki, ekonomik ve sosyal varlıkları da paraları ölçüsünde gerçekleşecektir. Ulusal siyaseti ve merkezi idareyi yok eden ve yerel yönetimlerini özelleştiren bir Türkiye'de, bölgeler arası gelir dağılımının daha da bozulacağı, üniter devletten ve ülkenin bütünlüğünden söz etmenin iktisadi ve sosyal dayanağının zayıflayacağı açıktır.

Gelir dağılımındaki bozulma, yalnız iller arasında değil illerin içindeki farklı gelir grupları arasında da görülecektir. Yapılması öngörülen düzenlemelerin özelleştirmeci niteliğinin, mal ve hizmet kullanımına düşük gelir grupları aleyhine yansması kaçınılmazdır. Hizmetlerden yararlananların bedelini ödemesi ilkesi geçerli olacağına göre, bu hizmetlerin bedelini ödeyemeyecek durumda olan kesimlerin hizmetlerden yararlanamayacakları ve bu kesimlerin "gelir yoksulluklarının" yanına "hizmet

yoksulluğunun" ekleneceği açıkça ortaya çıkmaktadır.

İşten çıkarmalar, esnek çalışma ve sendikasızlaşma

Yerel yönetimlere devredilecek görev alanları bugün TÜRK-İŞ çatısı altında örgütlenmiş pek çok işçinin yaptığı işlerin yerel yönetimlere devredileceğini ortaya koymaktadır. Sendikalar açısından bu devir, işçi-işveren ilişkilerinde ve sendikal yapılarda köklü değişiklikler anlamına gelecektir. Memur sendikaları da gerek merkezi idare ve taşra teşkilatlarında çalışan memurların yerel yönetimlere aktarılması gerekse sözleşmeli personel istihdamının yaygınlaşması nedeniyle, çok farklı ve istihdam ilişkilerinin düzensizleştiği bir yapı ile karşı karşıya kalacaklardır.

Çalışanlar, hizmetlerin özelleştirilmesi sürecinde işten çıkarmalar, sendikasızlaştırma, ücret ve çalışma koşullarında gerileme, hatta gündelik işçi istihdamı ile karşı karşıya kalacaklardır. Eskiden İl özel idarelerinde asgari ücretle, sendikası çalışmaya zorlanmış olan ve ondan önce de "mahallinden temin" edilen gündelikçiler olarak, en temel işçi haklarından yoksun biçimde istihdam edilmiş olan Köy Hizmetleri İşçileri, il özel idareleri bünyesinde veya "mahallinden temin" edilerek istihdamının ne anlama geldiğini çok iyi bilmektedirler.

Mahalli idarelere devredilen memurlar, sözleşmeli personel rejimine geçirilecekler mahalli idarelere devredilen işçiler ise yeni iş yasası ile daha da esnekleştirilen bir işçi istihdamı içinde, geçici, mevsimlik, kısmi, gündelikçi, çağrı üzerine, kiralık vb. işçi olarak çalışmak

zorunda kalacaklardır. Böyle bir yapıda sendikasızlaştırma hızla ilerleyecektir.

Hizmetlerin özelleştirilmesi sürecinde kamu çalışanlarının önemli bir bölümü fazlalık haline gelecektir. Fazlalığın eritilmesi KIT işçilerine yapılan gibi, ilk aşamada emeklilik ve daha sonra işten çıkarmalarla olacaktır.

Bugün bazı yerel yönetimlerde işçiler gibi memurlar da aylarca ücret alamamaktadır. Merkezi yönetimin görevlerinin yerel yönetimlere devrine eşlik edecek olan kaynak devri, merkezi yönetimdeki yüksek borç faiz ve ana para ödemelerine bağlı kaynak sorununu yerel yönetimlere devretmek anlamına gelmektedir. Bu açıdan il özel idareleri ve belediyelere devredilecek kamu çalışanı, kaynak sorunu ile birlikte devredilecekler ve ücret ve maaşını alamayan kamu çalışanı sayısı, azalmak yerine artacaktır.

Müsteşar, başkan ve genel müdürün siyasal iktidarla gelip gitmesinin yasallaştığı, sözleşmeli çalışmanın esas kılındığı ve yerelde ve merkezde denetim organlarının kaldırıldığı bir kamu yönetiminde, idarenin siyasallaşması kaçınılmaz olacaktır. Aynı siyasal kayırmacılık özellikle yerel yönetimlerde birer yıllık sözleşmelerle istihdam edilecek sözleşmeli personel için de geçerli olacaktır.

Kamu yönetiminin gerek merkezi gerekse yerel düzeyde aksayan yanları ve sorunları karşısında, Türkiye'nin ulusal gerçekleri ve ulusal çıkarlarına dayalı çözümler üretilmelidir. Böyle bir çözüm arayışı, kamu yönetiminde yerelci-özelleştirmeci anlayışı değil, ulusal ve sosyal bir anlayışı benimsemeyi gerekli kılmaktadır. İşimize, ekmeğimize ve ülkemize sahip çıkmak, bu haklı mücadelede sonuna kadar uğraş vermek tarihi bir görevdir.

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı Hakkında TESEV Görüşleri

TESEV

TESEV Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısının birinci bölümünde belirtilen kamu yönetiminin temel amaç ve görevlerini ve işleyiş ilkelerini memnuniyetle karşılamakta ve desteklemektedir. Tasarı, kamu yönetimi reformlarının hayata geçirilmesi için ülkemizin ne zamandır ihtiyacı olan siyasi iradeyi ortaya koymaktadır.

Temel ilkelerin hayata geçirilmesinde, hükümete, istediği takdirde, yardımcı olmaya devam edeceğiz. İlerde gündeme gelecek diğer kanun tasarılarının bu ilkeleri benimseyip benimsemediği de takip edip kamuoyuna bilgilendireceğiz.

Tasarının Cumhuriyetin temel ilkelere, yani ülkenin bütünlüğüne ve laikliğe karşı tehdit içeren bir yanı olduğunu düşünmüyoruz. Doğru uygulandığı takdirde tasarı demokratik katılımı, siyasi ve yönetsel saydamlık ve hesap verebilirliği ve kamu hizmetlerinde kalite ve verimliliği arttıracaktır.

Ancak, tasarının öngördüğü yönetim biçiminden doğabilecek ciddi riskler vardır: yetki ne kadar merkezden çevreye devredilirse, yetkinin kullanımı o kadar çok kurala ve standarta bağlanmalı ve yönetimde ne kadar esneklik sağlanırsa, hesap verme ve saydamlık mekanizmaları o kadar güçlendirilmelidir. Bu mekanizmalar oluşturulmadan, yetki devri yapılmamalıdır. Aksi takdirde emanet edilen yetkilerin ve esnekliğin suistimal edilme riski oluşur, özellikle partizanlığın, yandaş kayırma ve kollamacılığın yüksek olduğu ülkemizde bu risk ciddi boyutlara ulaşır.

Tasarı bu riskleri azaltacak mekanizmaları içermemektedir. Umarız, çerçeveyi tamamlayan diğer kanun tasarıları bu endişeleri giderecek mekanizmaları içerir.

Mükemmel bir çerçeve kanunu olmaz. Hazırlanan tasarı hükümetin yapmak istediklerinin çerçevesini ortaya koymaktadır ve reformlara başlamak için özünde iyi bir taslaktır. Burada, tasarı hakkında görüş ve önerilerimizi sunarken amacımız tasarının daha iyi olmasını sağlamaktır, reformları geciktirmeye ve engellemeye çalışmak değil.

Bu tasarı uzun bir süredir kamuoyunda tartışılmasına rağmen, muhalefet, özellikle CHP, tasarı hakkında görüşlerini halen kamuoyu ile paylaşmamıştır; bekliyoruz.

Görüş ve Öneriler¹

1. Tasarıda anlatılan ilkelerin kamu yönetiminin çeşitli alanlarında nasıl hayata geçirileceği bilinmemektedir. Dolayısıyla **çerçeve, resmin tümünü ortaya koyan diğer yasa tasarı ile birlikte ele alınmalı, paketin tümü birlikte kamuoyunda tartışılmalıdır.**
2. Bu tartışma sürerken, üzerinde tüm paydaşların anlaştığı alanlarda - bakanlıkların stratejik planlar hazırlaması, performans gös-

1 TESEV görüş ve önerilerini, uzmanlara hazırlattığı değerlendirme raporunu, katıldığı çeşitli çalıştay ve konferanslarda sunulan görüşleri ve medyada yer alan tartışmaları göz önünde bulundurarak hazırlamıştır.

tergelerinin saptanması, sektöre özel yerelleşme politikalarının hazırlanması, saydamlık ve hesap verme mekanizmalarının nasıl olacağının detaylandırılmasına biran önce başlanmalıdır. Bunlar bir başbakanlık genelgesi ile düzenlenebilir, üstelik kısa süre önce çıkan **Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol kanunu stratejik plan ve performans göstergelerinin hazırlanmasını ve saydamlık ve hesap verme mekanizmalarının oluşturulmasını zaten zorunlu kılmaktadır.**

3. **Reformun nasıl yönetileceği kanun tasarıları hazırlamakdan daha önemlidir.** Reformun nasıl yönetileceği halen belirli değildir. Sadece kamu yönetimi reformundan sorumlu bir Başbakan yardımcısının altında en az otuz kişilik, genellikle genç bürokratlardan oluşan bir reform birimi ve bu birime yardımcı olmak üzere özel sektör yöneticileri, akademisyenler, bu alanda uzmanlaşan sivil toplum kuruluşları ve deneyimlerin yararlanmak üzere yabancı uzmanlardan oluşan bir danışma kurulu oluşturulmalıdır. Reform birimi önce 2004 yılı içinde yapılacak işleri detayı ile ve 2005-2006'da yapılacak işleri bir reform planı olarak hazırlamalı ve bunları biran önce kamuoyu ile paylaşmalıdır.

Yürütmenin tümünü etkileyen yatay reformlar (planlama, bütçe, mali yönetim, personel rejimi, denetim gibi), geniş vatandaş kitlelerinin hayatını etkileyen kamu hizmetlerinin kalite ve etkililiğini düzenleyen dikey reformlarla desteklenmelidir (hastane sıralarının azaltılması, röntgen ve ameliyat bekleme sürelerinin azaltılması, tek duraklı hizmet noktala-

rı kurulması gibi). Uluslararası deneyimler göstermektedir ki, yatay reformların dikey reformlar yaratması uzun süre almaktadır, vatandaşın reformlara desteğinin sağlanması için bir-iki sene içinde yaşam kalitesini artıracak düzenlemeler yapılmalıdır.

4. **Tasarıda önerilen temel ilkeler bürokrasinin temel içgüdüleri ile çalışmaktadır.** Bürokrasinin bu ilkeleri uygulamakta direnenceği aşikardır. İlkeler bürokrasiye tekrar tekrar anlatılmalı, uygulanması için teşvikler geliştirilmelidir. Reforma direnen bürokrasinin by-pass edilebilmesi ve sorumluluklarını yerine getirmeyenlerin kızığa çekilmesi konusunda siyasi irade cesur olmalıdır. Ancak, bu arada ehil ve reformlara gönül vermiş bürokratların neden gösterilmeden görevden alınmasına da son verilmelidir.

5. **Her ne kadar tasarı katılıma önem verse de, reform tasarımı sürecine katılımın iyi düzenlendiğini söylemek güçtür.** Reformu tasarlayanlar çeşitli sivil toplum kuruluşlarına tasarımın farklı evrelerinde tasarımı anlatmış olsalar da, ki bu diğer reform tasarılarının hazırlanmasına göre bir ilerlemedir, toplantılarda sunulan önerilerden nerede ve nasıl yararlanıldığı öneri sunanlara izah edilmemiştir. Tabii hükümetin sunulan her öneriyi kabul etme zorunluluğu yoktur, ancak neden kabul etmediğini öneri sunanlara anlatma sorumluluğu vardır. Katılım karşılıklı dialog gerektirir. **Tasarı kamu yönetimine getirdiği ilkeleri kendisi uygulayarak örnek olmalıdır.**

6. Tasarı Anayasanın ruhuna aykırı bulunabilir. Tabii, kanunlar Anayasaya uygun olmalıdır. Ancak, Anayasa da milletin ruhuna uygun olmalıdır. **Anayasanın bu tasarının getirdiği genel ilkeler ile çeliştiği noktaları var ise, Anayasa gözden geçirilmelidir.**
7. Kamu hizmeti sunulmasında yetkilerin yerel yönetimlere emanet edilmesinin ülkenin ve kamu yönetiminin (idarenin) bütünlüğünü zedeleyeceğini düşünmüyoruz. Ancak, **yerelleşmenin tek başına kamu hizmetlerde etkinliğini ve verimliliği sağlayamayacağıının da farkındayız.** Yerel yönetimlerde demokratik katılım, saydamlık ve hesap verme sorumluluğun nasıl olacağı bu tasarıda detaylı bir biçimde görülmemektedir. Bu düzenlemeler belirlenmeden, yetkinin yerelleşmesinin sonuçları hakkında bir görüş oluşturamayız. Uluslararası deneyimler yerelleşmenin iyi ya da kötü sonuçları olabileceğini göstermektedir.
8. **Tasarı, mahalli idarelerin merkezi idarelerin belirleyeceği politika ve stratejileri uygulamakla sorumlu olduğu açıkça ortaya koymamaktadır.** Tasarı (madde 6a-b) merkezi idareyi ulusal düzeyde genel ilke politikalar, amaç ve hedefler ile standartları belirlemekle ve kamu hizmetlerinin hukuka, belirlenen politika ve standartlara uygunluğunu izlemek, değerlendirmek ve denetlemekle yetkilendirmiştir. Buradan anlaşılan mahalli idarelerin kendilerine emanet edilen yetkileri kullanırken merkezi idarenin saptadığı politika ve stratejileri uygulamakla ve merkezi idarenin bu uygulamayı izlemek, değerlendir-

mek ve denetlemekle sorumlu olduklarıdır.

Bu sorumluluğun düzenlenmesi için Madde 8 ve 9'a bazı eklemeler yapılmalıdır.

Madde 8: Mahalli idareler görev yetki ve sorumluluk alanlarına giren hizmetleri idarenin bütünlüğüne, kalkınma planının ilke ve hedeflerine, kanunlarla belirlenen esas ve usullere, *merkezi idarenin hazırladığı politika, strateji ve performans ölçütleri* uygun olarak hazırladıkları kendi strateji, amaç ve hedeflerine uygun olarak yürütür.

Madde 9: Mahalli idarelerin stratejik plan ve bütçelerinde yer alan performans hedeflerine nasıl ve ne kadar ulaştığı o alanda sorumlu merkezi idareye üç aylık raporlarla bildirilir ve sorumlu merkezi idare uygulamayı izlemek, değerlendirmek ve denetlemekle sorumludur.

9. Tasarı mali kaynak dağılımının nasıl olacağı tamamlayıcı kanunların birinde düzenleneceği söylemektedir (madde 10), bu kanun açıklanmadan temel tasarı kanunlaşmamalıdır. **Tasarının bu maddesi öncelikle mali disiplin ilkesini vurgulamalıdır.** Ayrıca, **mahalli idarelerin gelirlerini ağırlıklıla genel bütçeden alacağı söylenmektedir.** Başlangıçta bu doğru olabilir fakat kaynak dağılımını düzenleyecek diğer kanunda, **mahalli idarelerin ağırlıklıla kendi topladıkları kaynaklar ile iş görmesini ve bütçeden aldıkları transferlerin tedrici olarak azaltılması düzenlenmelidir.** Bu beş senelik bir zaman dilimine yayılabilir. Yerel yönetimlere hesap soran vatandaş bilinci ve duyarlılığı yaratmak için bu gereklidir.

Kaynak dağılımına ilişkin mevcut yasa ve düzenlemeler tek bir ölçüte dayanmaktadır: Nüfus. Bunun ortaya çıkardığı sorunlar bilinmektedir. Kaynak dağılımından daha çok pay almayı amaçlayan belediyeler nüfus sayımını bile geçersiz kılacak girişimlerde bulunmaktadır. Bu nedenle reform çalışmalarına paralel olarak kaynak dağılımının ölçütlerinin şimdiden belirlenmesi gerekmektedir.

10. Özellikle eğitim, sağlık ve çevre korunması alanlarında sektörel özel yerleşme politikaları hazırlanmalıdır. Bu alanların yerleşmesi tek tip modele bağlanamaz.
11. Bazı kamu hizmetlerin özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler vs tarafından sunulmasının sosyal devlet kavramı ile çeliştiğini söyleyen eleştirileri paylaşıyoruz. Sosyal devlet kavramı bu hizmetlerin kimin tarafından sunulduğu ile değil nasıl finanse edildiği ile ilgilidir. Bu hizmetlerin nasıl ve kimin tarafından sunulduğu, hizmetin verimliliği için önemlidir, bu da hizmet sunumunda rekabet ile sağlanır. Tasarı ilgili maddede rekabetden bahsetmemektedir, düzenlenmesi gereken konu budur.
12. Genel Müdürlerin hükümetler ile gelip gitmeleri bürokraside politizasyonu artırır. Kamu yönetiminin kalitesi ile iyi örnek olan ülkeler arasında önerilen boyutta bir uygulama yoktur. Hem tarafsız ve liyakat ilkelerine bağlı bir bürokrasi istenip hem de genel müdürlerin siyasi iktidarla gelip gitmelerini önermek tutarlı değildir. Madde 46'da bulunan bu hüküm yerine genel müdür ve baş-

kanların göreve gelme ve görevden alınma ilkelerinin rasyonel ve objektif temellere oturtulmuş performans sözleşmeleri ile sınırlı tutulması ve yöneticilerin başarı kriterlerinin yönettiği kurumun performans hedefleri ile ilişkilendirilmesi çok daha anlamlı olacaktır. Bunun için ise önce kurum temelinde performans yönetimine geçilmelidir.

13. Tasarı merkezi yönetimin teşkilatlanmasından bahsederken, başkanlığın bir koordinasyon merkezi olduğunu vurgulamalıdır. Halen Başbakanlığa bağlı bir çok müsteşarlık, başkanlık ve idare vardır. Başbakanlığın altında bulunan icracı birimlerin bu hizmete en yakın bakanlık altına alınması esas olmalıdır. Böylelikle en fazla sekiz olarak düzenlenen devlet bakanı sayısında da indirimde bulunabilir.
14. Tasarı merkezi idarenin yani bakanlıkların ve onlara bağlı kuruluşların meclise ve kamuoyuna olan genel raporlama sorumluluklarını belirlemelidir, yoksa saydamlık ilkesinin düzenlenmesi oldukça zayıf kalacaktır. Bu açıdan tasarı, Kamu Mali Yönetim ve Kontrol kanunun ilgili maddelerini içermeli, hatta geliştirmelidir.
15. Tasarı yerel yönetimlerin -il özel idarelerinin ve belediyelerin- kamuoyuna olan genel raporlama sorumluluklarını belirlemelidir. Bu açıdan tasarı ya da yerel yönetimlere yönelik diğer tamamlayıcı tasarılar, Kamu Mali Yönetim ve Kontrol kanunun ilgili maddelerini içermeli, hatta geliştirmelidir.
16. Kamu Mali Yönetim ve Kontrol kanunda belirtilen üst yönetici

kavramı tasarıya yansıtılmalı ve **üst yöneticinin hesap verme sorumlulukları açıklanmalıdır.** (madde 15). İçdenetim bölümünde de (madde 40) üst yönetici anılmakta ancak kanun tasarısı içinde tanımlanmamaktadır. Ayrıca, Müsteşarların görev, yetki ve sorumlulukları Kamu Mali Yönetim ve Kontrol kanununun ilgili maddesi ile bütünleştirilmeli, müsteşarların bakanlığın en üst yöneticisi olduğu açıklıkla belirtilmelidir.

17. **Devlet memurluğu kapsamının merkezi yönetimin tepe yöneticileri ile sınırlandırılması ve diğer personelin -destek ve hizmet görevlilerinin- zaman içinde sözleşmeli hale getirilmesi düşünülmelidir.** Devlet personel rejimini hakkında hazırlanacak tasarı bunu düzenleyebilir.
18. Valilik kurumu hem yönetimin içerisinde hem de yönetimin vasi-i durumundadır, bu durum yönetim ve denetim işlevlerinin ayrıştırılması ilkesine ters düşmektedir. **Valinin yönetimin dışına çıkarılması düşünülmelidir.** Valinin yerel yönetimler üzerinde izleme ve gözetim işlevlerini yerine getirebilmesi için valiye bağlı bu işle ilgili bir birim ve hukuk müşavirliği kurulması yararlı olur.
19. Çevre, orman, su kaynakları gibi birden çok ili içeren yönetim birimi gerektiren alanların nasıl düzenleneceği tasarıda belirli değildir. Örneğin, tasarı incelendiğinde ormanların İl Özel İdarelerine bırakıldığı sonucu çıkmaktadır. Oysa ki, tasarının başında merkezi yönetimin yetki, görev ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemelerde kamu hizmetlerinin (Madde 6e) "uygun ölçek" ölçü-

tüne göre örgütlenmesi kabul edilmektedir. Sonra bu ölçek konusu, (Madde 7k) "ulusal nitelikli veya birden çok ili kapsayan" biçiminde tanımlanmaktadır. Ormanlar yukarıda belirtilen niteliklere tam olarak uymaktadır. Orman tüm yaşam için gerekli ve vazgeçilmez bir varlıktır. Bu nedenle korunması yalnız ulusal değil evren için önem taşımaktadır. **Ormanların merkezi yönetim korumasında bırakılması daha uygun olacaktır.** Kaldı ki, federal ülkelerde bile ormanlar ve öteki doğal varlıklar federal devlet yetkisinde korunup geliştirilmektedir. Ayrıca su kaynakları, kıyılar, denizler gibi belediye ve il sınırlarını aşan durumlarda ne olacağı belli değildir.

20. Tarihi ve kültürel değerlerin korunması yalnızca yerel yönetimlerin becerisine bırakılamaz. Bunu anlamak için UNESCO tarafından koruma listesine alınan İstanbul'a bakmak yeterlidir. İstanbul Belediyesi, koruma listesine giren yerleri koruyup geliştiremediği için İstanbul'un UNESCO tarafından konumunun değiştirilebileceği ifade edilmiştir. Tarihi ve kültürel mirasın korunması uygar olmanın bir ölçütüdür. Yerel çıkarların en kolay gözden kaçtığı alan tarihi ve kültürel değerlerdir. Hele bu değerler Türk değilse. Bu noktada Valilere önemli yetkiler verilmelidir. Valiler yerel yönetimlerden tarihi ve kültürel mirasın korunması için kaynak ayırmalarını ve harcamalarını talep edebilmelidir. Ayrıca, imar uygulamaları dolayısıyla tarihi ve kültürel mirası hedef alan etkinlikleri valilerin durdurma yetkisi olmalıdır.

21. Yerel yönetimlerin idari yapı açısından yönetme kapasiteleri yetersizdir. Yerel yönetimlerde görevli memurların eğitim düzeyleri düşük, iş görme kapasiteleri de sınırlıdır. Yerel yönetimlerde kariyer olmadığı için yetenekli insanlar bu yönetimlerde görev almak istememektedir. Bugüne kadar partizanlığa dayalı bir işe alma sistemi olduğu için hem işe alınanların nitelikleri istenen düzeyde değildir, hem de halkın gözünde yerel yönetim görevlilerinin prestiji yoktur. Tasarı bu yetersizliği giderebilecek bazı önlemleri taşımaktadır: Sivil toplumla işbirliği ve kamu yönetimi içinde görevli transferi. Bu önlemlerle birlikte **Tasarının yasallaşması halinde acil ve kapsamlı bir hizmet içi eğitim programı uygulanmalıdır.** Ayrıca Üniversitelerde yerel yönetim eğitimi hem lisans hem de lisans üstü düzeyde geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
22. Kamu Yönetimi Temel Kanunu ile getirilen yeni sistem ve anlayışın yerleşmesi için siyasi partilerden özel sektöre, sivil toplum kuruluşlarından yerel yönetimlerin seçimiyle gelen üyelerine kadar **kapsamlı ve yaygın bir değişim yönetimi, iletişim ve eğitim programı hazırlanıp devreye sokulmalıdır.** Bu iş için yerel yönetim bütçelerinden para harcanmasına olanak verilmelidir.
23. Yerel Yönetimlere bu kadar geniş bir görev alanı bırakıldıktan sonra bir eşgüdüm organının yaratılmamış olması bir eksikliktir. **Özellikle il içinde, İl Özel İdareleri ile Belediyeler arasında eşgüdüm sağlanması gerekmektedir.** Burada önemli bir konu, il ölçeğinde fiziki ve acil durum planla-

ma yapılmasıdır. Her iki konuda da yerel bir planlamanın olmaması 1999 Depreminde Türkiye'ye çok pahalıya mal olmuştur. İl ve hatta bölge ölçeğinde fiziki plan yapılması önem taşımaktadır. Bu planlara göre de kent planlarının yapılması gerekir. Planlama bütünlüğü açısından böyle bir planlama yetkisini yerel yönetimlere bırakılan hizmetler arasında saymak gerekmektedir.

24. **Teftiş kurullarının ne olacağına bir açıklık getirilmelidir.** Yeni denetim çerçevesinde teftişe ihtiyaç vardır, varsa bu görev yürütme erki içinde mi yerine getirilmelidir, yoksa işlevlerine göre çeşitli teftiş kurulları savcılık, polis veya Sayıştay içinde yer alabilirler mi? Bu sorular yanıtlanmalıdır.
25. Halihazırda, Sayıştay mevcut görevlerini dahi hakkıyla yerine getirememektedir. **Bu tasarı ve Kamu Mali Yönetim ve Kontrol kanununun getirdiği ek sorumluluk ve görevleri Sayıştayın nasıl yerine getireceği tarafımızdan ciddi şüphe ile karşılanmaktadır.** Buradaki eksiklikler Sayıştay kanunundan değil, Sayıştayın yönetiminin etkinsizliğinden kaynaklanmaktadır. Sayıştay bu görevleri nasıl yerine getireceğine dair bir stratejik plan hazırlamalı ve bu plan üzerine Meclis ile bir performans sözleşmesi yapmalıdır. İlerde Sayıştay Başkanın iş akdi bu performans sözleşmesi yapılmalıdır. İlerde Sayıştay Başkanın iş akdi bu performans sözleşmesi etrafında oluşturulabilir. Sayıştayın bir hesap mahkemesi olmaksızın çıkarılması ve Meclise denetim raporları sunan bir yüksek denetim kurumu olarak düzenlenmesi düşünülmelidir.

Yürütmenin Bölünmesinden Yasamanın Bölünmesine mi?

Bayram ZENGİN

BASK Genel Teşkilatlandırma Sekreteri
ve Bağımsız Yapı-İmar Sen Genel Başkanı

59uncu Hükümetin gündeme getirdiği ve TBMM Genel Kurulunda görüşülmekte olan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı (KYTKT), üzerinde en çok konuşulan, ancak içeriği en az bilinen bir tasarıdır. Aslında bu tavır salt bu Tasarıya özgü de değildir. Her konuda aynı şeyi söylemek mümkündür. İşin içine eğer iktidar-muhalefet zıtlaşması da girmiş ise, durum daha da vahim hale gelmektedir. Öz tartışılmamakta, deyim yerindeyse sele giden değirmenin şakşakası aranmaktadır. Nitekim Tasarı TBMM komisyonlarında tartışılmamış, tartışılmamış, iktidar-muhalefet zıtlaşmasına kurban gitmiştir. Halbuki tasarıların olgunlaştığı yerler komisyonlardır.

Tasarının Anayasaya aykırılığı, başta AB, IMF ve Dünya Bankası olmak üzere uluslar arası güç veya merkezlerin dayatmaları, sosyal devletin ortadan kalkması ayrı ve genel kabul gören hususlardır. Biz KYTKT'na başka açılardan bakmaya çalışalım:

Aslında merkezi idarenin yetkilerinin yerel yönetimlere devri çaba ve çalışmaları yeni ve bu Hükümet ile de sınırlı değildir. Fakat ilk somut adımlar bu Hükümet döneminde atılmıştır. Türk toplumu 250 yıldır adeta bir reform sarasına tutulmuştur.

Tasarının ana teması, küreselleşme sürecine bağlı olarak, ülkenin bir pazar, kamunun tüccar ve vatandaşın da müşteri

olarak görülmesidir. Bu aynı zamanda Hükümetin siyasi tercihidir. Çünkü kamu, kamu yararı ve kamu çıkarı gibi kavramların yeniden tanımlanması gerekecektir.

İktidarların uygulamaları konusunda kuşku ve korku duyulması demokratik toplum olmanın bir gereğidir ve bunda gücenilecek bir durum da yoktur. İktidarlara düşen bu kuşku ve korkuları ortadan kaldırmaktır.

İktidarlar, programları veya gündeme getirecekleri yasa tasarıları hakkında kuşku ve korkuyu nasıl ortadan kaldırmalıdır? Birinci sorun budur.

Demokratik toplumlarda, örneğin AB ülkelerinde reform niteliğindeki yasa tasarıları, Hükümetin, özel sektörün ve sivil toplum örgütlerinin katıldığı, -bizde de varolan, ama yapısı ve çalışma şekli demokratik olmayan- Ekonomik ve Sosyal Konseylerde (ESK) tartışılır, toplumsal mutabakat aranır ve sağlanır, sonra Parlamente'ye sunulur. Yani, AB ülkelerinde "Ben yaptım, oldu!" mantığı yoktur. Örneğin Fransa'da ESK'nin 230 üyesi vardır. Bu üyelerin 67'si Hükümet tarafından atanır. Geri kalan üyeler ise toplum kesimlerinin temsilcileridir. Öyle ki Fransız ESK'nda Aile Dernekleri Milli Birliğinin bile 10 temsilcisi vardır.

Türkiye'de ise, TÜSİAD ve TOBB gibi etkili birkaç örgütün dışında kimsenin görüşüne ihtiyaç duyulmaz, çünkü ikti-

darların korkacağı veya çekineceği başka sivil toplum örgütü yoktur. Türkiye’de sivil toplum olgusu tartışmalıdır. Sivil toplumun olmadığı yerde toplum yok demektir. Toplumsuz demokrasi, demokratik (!) diktatörlüğe dönüşmeye hazırdır.

Nitekim, Başbakanlık Müsteşarı Prof. Dr. Ömer Dinçer ile Dr. Cevdet Yılmaz tarafından kaleme alınan ve Başbakanlıkça yayımlanan "Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim" kitabının 141. sayfasında hazırlık döneminde katkısı alınan sivil toplum kuruluşları olarak TOBB, TÜSIAD ve TESEV sayılmaktadır. Demek ki bu kuruluşlar ne kadar demokrasi isterse o kadarla yetinilecektir.

Marx’tan 150 yıl sonra üretim araçlarını elinde bulunduranlarla bulundurmayanların mücadelesi, yönetim araçlarını elinde bulunduranlarla bulundurmayanların mücadelesine dönmüştür. Sivil toplum örgütlerinin yeterince gelişmediği, parti yan kuruluşlarına veya çıkar örgütlerine dönüştüğü bir dönemde, KYTK Tasarısının ibresini kime döndüreceği Türkiye’nin geleceğini belirleyecektir. Türkiye’de siyaset bir kaynak bölüşümü kavgası haline getirilmiştir. Tasarı ile bölüşüm kavgası yerelleştirilmektedir. Yerel birimlerdeki yolsuzluklar, Tasarı ile gündemden düşmeyecek boyuta ulaşacaktır. Bunda yerindelik denetimi denilen, yapılacak işin gerekli olup olmadığı ve öncelik sırası şeklindeki denetimin kaldırılmasının da payını unutmamak gerekir.

Tasarının genel ve madde gerekçelerinde Türkiye gerçekleri yoktur.

Tasarıda, AB ülkelerindeki yerel yönetim uygulamalarından örnekler verilmektedir. O ülkelerde site devletlerinin bir kısım yetkilerini merkezi otoriteye devredererek merkezi hükümetler kurulmuştur. Tarihi süreç yerelden merkeze doğru gelişmiştir. Türk Devlet geleneği, toplum yapısına uygun olarak merkezi yapı önce-

liklidir. Tasarının asıl yanlışı bu tarihi sürecin göz ardı edilmesidir.

Bir başka sorun, KYTK Tasarısına bağlı olarak çıkarılması gereken Belediyeler, Büyükşehir Belediyeleri, İl Özel İdaresi, Belediye Gelirleri ve Kamu Personeli Reform Yasa Tasarıları ile KYTK Tasarısının yasalaşması halinde kamu kurum ve kuruluşlarının kuruluş kanunlarında yapılacak değişiklikleri eş zamanlı olarak kamuoyunun görmesi, tartışması ve mutabakat aranması gereğidir. KYTK Tasarısının ekleri veya uzantıları ortada yok iken Tasarıyı değerlendirmeye çalışmak mümkün de değildir. Yapılması düşünülenler o uzantılardadır. Aksi takdirde KYTK Tasarısı metninden sonuç çıkarmak iğne ile kuyu kazmaya benzer. Zira bu haliyle Tasarı, çocuk masallarındaki mutlu sonların toplanıp büyüklere uyarlanmasından başka bir şey değildir.

Öte yandan, vergi gelirlerinin yüzde 60’dan fazlasının iç borç faizlerine ayrıldığı 2004 yılı bütçesinde toplam yatırım miktarı 7.5 katrilyon liradır. Bu miktar üzerinde de tasarruf kesintileri uygulanmaktadır. Mahalli idarelere yetki devri, iç borç faizleri nedeniyle merkezin yapamadığı yatırımların sorumluluğunun mahalli idarelere atılması anlamına gelmektedir. İç borçlanma kabul edilebilir düzeye çekilmedikçe, veya aktaracak gelir olmadıkça yerel yönetimlerin güçlendirilmesi mümkün değildir.

Doğu ve batı arasındaki fert başına düşen milli gelir farkı ayrı bir sorundur. Tabiatıyla illerin vergi gelirleri ve harcamaları da farklılıklar içermektedir. Yarın, Kocaeli il özel idaresi, vergi payı kadar yatırım isterse, Hakkari veya Yozgat’a ne verilebilecektir?

Türkiye’nin dini ve etnik sorunları kaşınmaya uygundur. Kaşınanların başında da Tasarıya destek veren ve bazıları AB üyesi olan ülkeler gelmektedir. Tasarı, il

özel idarelerine devredilmesi öngörülen yetkilerle etnik ve mezhep duyarlılığının yoğun yaşandığı bölgelerde kapalı toplum modeli ortaya çıkaracaktır. İl dışından gelenlere iş verilmeyecek, işe alınmayacak zımnen etnik veya dinsel temizlik yaşanacaktır. Güney İtalya tartışması örneği, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde başlatılacak ve alevlenecektir.

Bölgemizde, özellikle Kuzey Irak'taki fiili durum, Türkiye'nin olduğu kadar, Tasarının uygulanmasında da bazı hassasiyetleri gündeme getirmektedir. Kuzey Irak sorunu halledilmeden Tasarının yasalastırılması doğru değildir.

Sanılanın aksine Tasarı belediyelere yetki devrini öngörmemektedir. Oysa, deneyimi ve iş yapma gücü olan yerel yönetim birimleri belediyelerdir. Nüfusun yüzde 70'i belediye sınırları içinde yaşamaktadır ve giderek bu oran yükselmektedir. İl özel idarelerinin adını ve ne yaptığını bilen vatandaş sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır. Öte yandan il genel meclis üyelerinin eğitim düzeyleri de devredilecek yetkilerin kullanımında sorun yaratacak bir noktadadır. Hazırlanan Belediyeler Kanunu Taslağında belediyenin yürütme organı niteliğindeki belediye encümeninde seçilmiş üyelerin yanı sıra atanmış (hesap, yazı işleri, hukuk ve imar birimi yetkilileri) idari görevlileri yer alırken, İl Özel İdaresi Kanunu Taslağında, il encümeninin tüm üyeleri il genel meclisi üyeleri olarak öngörülmüştür. Valinin noter haline düşürüldüğü bir düzenlemede, devredilen yetkileri kullanmada ortaya çıkacak sorunlar mahalli idarelerle merkezi idarenin illerdeki temsilcisi olan Valiyi birbirine düşürecek, açılacak idari davalar sistemi kilitleyecektir. İl genel meclisi kararlarının Vali tarafından onaylanması, onaylanmaması halinde bir kez daha görüşülmek üzere il genel meclisine gönderilmesi, il genel meclisinin kararında ısrar etmesi durumunda Valinin kararı

kabul veya idari yargıya götürme durumunda kalması, Cumhurbaşkanı-TBMM ilişkilerinin yerele uygulanmasıdır. Üni-ter yapı tartışmaları biraz da buradan kaynaklanmaktadır. "Tasarı federalizme gidişe yol açar mı?" korkusunun bir kaynağı da bu belirsizliktir. Çünkü yürütmenin bölünmesinin yasamanın bölünmesine de yol açacağı korkusu, sadece son 20 yılda yaşanan bölücü terörden kaynaklanmıyor, son ikiyüz yıldır Batılı ülkelerin dayattığı ıslahat hareketlerinin içeriğinden kaynaklanan bir tarihsel şuur altının yansımasıdır.

Pilot bölge uygulamasının düşünülmemesi Tasarının büyük bir eksikliğidir. Büyük dönüşümler için pilot bölge uygulaması, muhtemel sorunları önleyecektir. Aslında böylesine kapsamlı yasalar referanduma götürülmeli ve halk oylaması sonuçlarına göre karar verilmelidir.

Tasarının ana kurgusu, merkezi yapının verimli çalışmadığı ve çalışamayacağı düşüncesidir. Bürokrasinin çalışmaması ile yasa ve yönetmeliklerden kaynaklanan bürokratik işlemlerden şikayeti ayıramamak Tasarının gerekçelerine de yansımıştır. Herhangi bir iş için bilmem kaç imzanın gerekmesinde, bürokratın veya memurun kabahati nedir? Yasa veya diğer düzenleyici işlemlerde yapılacak basitleştirmeler ve yetki devri sorunu ortadan kaldıracak iken, kabahati kurumlara veya onların yöneticilerine bağlamak anlamsızdır.

Tasarının can alıcı noktalarından biri, Türkiye'de henüz bilinmeyen, fakat, çok bilmiş bazı yarı aydınların hayran kaldıkları, ama adını telaffuz etmekten kaçındıkları üçüncü sektör konusudur. ABD toplumunda oldukça yaygın olan üçüncü sektör, kar amacı gütmeyen, ancak devlete de ait olmayan, gönüllülük esasına göre çalışan binlerce kuruluşun oluşturduğu ve giderek ağırlığını artıran bir sektördür. Amerikan hastanelerinin çoğunluğu,

okulların, kolejlerin ve üniversitelerin büyük bir bölümü üçüncü sektörün elindedir. Üçüncü sektör hem uluslar arası hem de yerel bazda çok iyi organize olmuş bir yapılanmaya sahiptir. Kiliselerin de üçüncü sektör içinde önemli bir payı vardır. Son zamanlarda yerden mantar gibi biten yabancı kuruluş temsilcilikleri ile, yabancı vakıfların yerli işbirlikçiler aramasını göz ardı etmek, konuyu hafife almak demektir. Tasarıda kamu hizmetlerinin görürdürülmesi öngörülen "alanında uzmanlaşmış sivil toplum örgütleri"ne örnek verilecek kaç sivil toplum örgütü vardır, bunlar hangileridir ve kimlerin elindedir? Yazımızın konusu olmayan, fakat Türkiye'de yeterince bilinmeyen üçüncü sektör uygulamasının ne getirip ne götüreceğini tartışmadan Tasarının amacını ve yaratacağı sorunları anlamak mümkün değildir. "Efendisinin ilaçlarını çalan aptal uşak"ın tedavi olma şansı ne kadardır? Efendisinin baş ağrısına iyi gelen ilaç, uşağın kalb rahatsızlığını giderir mi?

Tasarı ile taşrası kaldırılan veya kapatılan Bakanlık ve kurumların yaklaşık 1 milyon kişilik personeli il özel idarelerine devredilecektir. Halen 81 il özel idaresinde yaklaşık 7 bin memur ve işçinin istihdam edildiği düşünülecek olursa, bu sayının ne ifade ettiği daha iyi anlaşılır. İl Özel İdareleri dev kuruluşlara, dahası personel, bina, araç ve gereci ile dev KİT'lere dönüşecek, 81 yeni KİT ortaya çıkacaktır. Ve 81 İl Özel İdaresi de 81 ihale makamına dönüşecektir. İl Özel İdarelerinin veya Valiliklerin daire başkanlıkları şeklinde örgütlenmek ve kamu kurum ve kuruluşlarının denetim birimleri kaldırılırken Valiliklerde denetim birimi oluşturulmak istenmesinin sebebi budur. Bu durum, merkezi idarenin şikayet edilen hantallığının yerel yönetimlere devri anlamına gelmektedir.

KİT'leşen il özel idarelerinin başındaki valilerin meslek guruplarını da değiştir-

mek gerekmez mi? Teoride ilkokul mezunu olan vali olabilir. Yeni düzenlemede Konya'ya ziraatçı, Antalya'ya turizmci, Van'a veteriner, Kocaeli'ye endüstrici bir vali gerekmez mi?

Tasarının can alıcı bir diğer noktası kamu hizmetlerinin "memurlar, tam zamanlı veya kısmi zamanlı çalışan diğer kamu görevlileri ve işçiler" eliyle yürütüleceğini öngörmesidir. Bunun anlamı şudur: İster memur, ister işçi kamuda istihdam edilen personel fazladır. Zamana yayarak personel azaltılacak, böylece, iş güvenliğinden yararlanan personel sayısı minimize edilecek, bunların yerine kısmi veya tam zamanlı çalışacak ve iş güvencesi olmayan personel istihdam edilecektir. İl özel idarelerinin yapısını bilenler, il genel meclisi kararlarının 5 kişilik il encümeni marifetiyle yürütüldüğünü bilirler. İl encümen üyeleri ayrı ayrı ilçelerin il genel meclisi üyeleridir ve il genel meclisinde bir yıllığına seçilirler. Kısmi veya tam zamanlı çalışacak olanlar bu üyeler tarafından işe alınacak veya işlerine son verilecektir. Örneğin bu yıl A ilçesinden seçilen encümen üyesi kendi hemşerilerini işe alacak, bir sonraki yıl encümen üyeliğine seçilemez ise, yerine gelen onun aldıklarının işine son verecek, kendi ilçesinden olanları işe alacaktır. İşin içine yerel feodal ilişkiler, akrabalıklar girecektir. Bu, yağma düzenine dönüşür. Vali veya merkezi idare buna müdahale eder mi? Tasarı, kötüye kullanmada gerekenin yapılacağını öngörmekte ise de, uygulamada bu mümkün değildir. Örneğin, halen Yasa gereği belediyelerin gelirlerinin yüzde 30'dan fazlasını personel giderlerine ayırması yasak iken, bu oran yüzde 60'ın üzerinde, küçük belediyelerde ise yüzde 100'ün üzerindedir. Yani yasa uygulanmamaktadır. Söz konusu yasaya uymayan belediyelere hangi işlem yapılıyorsa, yarın da o yapılacaktır. Yani hiçbir şey yapılmayacaktır. Hem, yerel yönetimler özerk kuruluşlar değil midir? Yerel yöne-

timlere müdahale, Yerel Yönetimler Özerklik Şartına aykırı olmayacak mıdır? İşte bunun anlamı tam da feodal yapının yasa ile güçlendirilmesidir. Yerel siyasi otoriteler, nüfuzlu kişiler kayırmacılığı yasa teminatı altında uygulamaya koyacaklardır. Böylece memurun tarafsızlığı da ortadan kalkacaktır. Bugüne kadar kamusal alana nüfuz etmekte sıkıntı çeken yerel aktörler rahatlayacaktır. İşin içine yerel çıkar örgütleri, ideolojik veya siyasi örgütler de girecektir. Hizmet sözleşmeleri yenilenmeyecek, hizmet sözleşmeleri yenilenmeyenler iki yıl süre ile istihdam edilemeyecektir. Sosyal haklar ortadan kalkacaktır.

Tasarı, kamu personelinin tayin veya nakil yoluyla dolaşım hakkını önlemektedir. Yani kamu personeli nerede çalışıyor ise orada çakılı kalacaktır. Çünkü, nakil için önce çalıştığı il özel idaresinden muvafakat alacak, sonra nakil isteyeceği il özel idaresinden muvafakat isteyecektir. İl özel idareleri kendi hemşerileri dururken başka ilden elemanı niçin kabul etsin? Halen, milletvekilleri hemşerisi olmayanları idari göreve getiriyor mu? Zaten, değiştirilen Harcırah Kanunu gereğince nakil isteyen memura yolluk ve harcırah verilmemektedir. 500-600 milyon lira aylık alanın nakil istemesi mümkün mü? Sağlık nedeniyle bile nakil gerçekleşemeyecektir. Oysa özellikle devlet memurları Türkiye'yi akraba yapan, kültür taşıyan ve Türkiye'yi bütünleştiren bir özelliğe sahiptir. Kars'lı memur Muğla'da, Edirne'li memur Elazığ'da çalışırken evliliklerle doğu ile batıyı, kuzey ile güneyi akraba haline getiriyor, kültür taşıyor, sosyal bütünleşmeyi sağlıyordu. Bunun ortadan kalkması coğrafi yabancılaşmayı ve bölgecilği tetikleyecektir.

Esnek çalışma ve performans dayalı ücret kulağı hoş gelen ifadelerdir. Kamu hizmetinde performans dayalı ücret olmaz. Adı üzerinde kamu hizmeti, kamu

görevlisinin sunmaya hazır beklemesi gereken hizmettir. Hasta gelme de hastanede doktor, doğum veya ölüm olmasa da nüfus memuru, alan, satan olmasa da tapu memuru veya mahalle de olay çıkmasa da polis memuru göreve hazır beklemek zorundadır. Kamu hizmetinin anlamı budur. Kurumların performansı olabilir, kitlesel üretim yapılan yerlerde performans aranabilir, ama kamu hizmetinde aranamaz. Eğer kamu hizmeti olmayacaksa, verilmeyecekse o zaman performans değerlendirilmesine gerek yoktur. Kaldı ki, kamu hizmetinde çalışanlar performanslarını yükseltebilmek için yerel siyasi otoritelerin peşine düşecek, tarafsızlıklarını kaybedecek ve hukuk dışı isteklere 'evet' demek zorunda kalacaklardır. Yasaların değil, nüfuzlu kişilerin öngördüğü hizmetler yapılacaktır. Çünkü, performans dayalı ücretin olduğu yerde, herkes aynı performansı gösterse bile, idare bunların bir kısmını, genellikle yüzde 10'unu yüksek performans göstermiş saymak durumundadır.

Taşeronlaşmayı öngören Tasarı, örgütlenmeyi yok edecektir. Sendikal hakların kullanılması, hele hele toplu sözleşme ve grev hakkının uygulama alanı bulması mümkün olamayacaktır.

Toplum, siyasi partiler ve sivil toplum örgütlerinden nitelikli ve içeriği olan çalışmalar beklemektedir. Reform ihtiyacı olduğu doğrudur. Tartışmayı doğru zeminlerde yürüterek, toplumu bilgilendirmek, ufku açmak, daha doğru olanı aramak ve bulmak, ve en önemlisi hepimizi ilgilendiren kararların alınmasına katılmak veya katkıda bulunmak sivil toplumun da katılımcı demokrasinin de gereğidir. Bu yolu açması gereken iktidardır. İktidar bu sorumluluğu üzerine almaya mecburdur.

Özetle, bir kere daha düşünelim: Sahi, "Türkiye nereye?".

Yerel Yönetim Taslakları Üzerine Değerlendirme¹

İrgül Ayman GÜLER
Prof. Dr. AÜ SBF

İktidar, 29 Aralık 2003 günü TBMM Başkanlığı'na sunduğu Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı'nı 14-16 Ocak 2004 günlerinde, anamuhalefet partisi milletvekillerinin tüm karşı çıkışlarına karşın, kapalı ve hızlı komisyondan jet hızıyla geçirdi. Tasarı, Genel Kurul'da 18 Şubat 2004 günü görüşülmeye başlandı. Görüşmeler, CHP milletvekillerinin ülkeye, bağımsızlığa ve halka sahip çıkan karşı çıkışları sayesinde Tasarı'nın tüm boşluklarını ve her türlü amacını da gözler önüne serdi.²

Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı'nın tamamlayıcı metinleri olarak hazırlanan Belediye, Büyükşehir ve İl Özel İdaresi yasa taslakları da ortaya çıkmış bulunuyor.³ Aşağıdaki yazı, bu taslakların incelemesidir. Yerel yönetimleri düzenlemeye girişen taslaklar, Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı ile birlikte değerlendirildiğinde, kamu hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilerek nasıl bir büyük tasfiyeye tabi tutulacağını göstermektedir.

Hazırlanan Belediyeler Kanunu Taslağı, toplam 98 ana madde ile 3 geçici maddeden oluşmakta, belediyelerle birlikte yerel yönetim birliklerini de içermektedir. Bu taslağın yürürlüğe girmesiyle bir-

likte, 1930 yılından bu yana uygulanan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu tümüyle kaldırılmış olacaktır. Belediyelerde personel sisteminin temelini oluşturan ve sistemi merkeziyet esasına göre yönetmenin aracı olan 190 sayılı Genel Kadro Kanun Hükmünde Kararnamesi belediyeler bakımından devre dışına çıkarılacaktır. Böylece belediyelerde her türlü istihdam belediye meclisi ve başkanlığına terk edilmiş olacaktır. Sosyal Hizmetler, Gençlik ve Spor, Sosyal Yardımlaşma belediyelere devredilerek, şimdiki yasa hükümleri yürürlükten kalkacaktır.

Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Taslağı, toplam 32 maddeden oluşmakta, yürürlüğe girmesi durumunda 1984 tarihli 3030 sayılı yasa kaldırılmaktadır.

İl Özel İdaresi Kanunu Taslağı, toplam 73 maddelidir. Yürürlüğe girmesi halinde, 1913 tarihli İl Özel İdaresi Kanunu, daha sonra yapılmış tüm ekleri ve değişiklikleriyle birlikte ortadan kalkmış olacaktır.

Bu değerlendirme yazısı, temel olarak, belediye ve il özel idaresi taslakları üzerinde durmaktadır. İnceleme, madde madde değil, nasıl bir yerel yönetim dünyası yaratmaya yöneldiklerini ortaya koymak üzere taslakların başlıca hükümleri üzerinden gidilerek yapılmıştır. Yerel yönetim taslakları, bu birimlere "özelleştirme yetkisi verme"siyle, devrettiği sosyal devlet görevlerini nasıl bir geleceğin beklediğini açıkça görmeye olanak vermektedir. Yerel yönetimler, herhangi bir merke-

1 Bu metin, Işık Kansı tarafından hazırlanan AKP'nin Yerel Yönetim Reformu adlı yazı dizisi için hazırlanmış ve dizide 24 Şubat 2004 günü Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır.

2 Tasarı metni, komisyon tutanakları, TBMM Genel Kurul görüşmeleri, www.kamuyonetimi.org adresinden topluca edinilebilir.

3 Yerel yönetim taslakları, yine aynı adresten, www.kamuyonetimi.org adresinden indirilebilir.

zi birimden izin – onay almaksızın, meclislerinde alacakları kararlarla özelleştirme politikasını doğrudan uygulayabileceklerdir. Öte yandan, bunlara devredilen "hizmetleri yürütme görevi", her türlü hizmetin ihale, yap-işlet, yap-işlet-devret, imtiyaz ile görmelerine olanak tanıyacak bir biçimde tanımlanmıştır. Tüm öbür hükümler, yerel yönetimler üzerinden özelleştirme politikasını kolaylaştıracak ve hızlandıracak yardımcı hükümler ko- numunda bulunmaktadır.

I. HİZMETLERİN YERELE DEVRİ PARASAL İFADEYLE NE DEMEKTİR?

2003 yılında, ülke genelinde kurulu bulunan 3215 belediye, ulusal vergi gelir- lerinden 3 katrilyon, 81 il özel idaresi de toplam 675 trilyon pay almıştır.

Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarı- sı, devrettiği bakanlıklar ve katma bütçeli kuruluşlar gözönünde tutulursa, merkez- de bakanlıklar temelinde görülen **hizmet- ler kaynağının %32'sini** yerel yönetimlere bırakmaktadır.

GENEL BÜTÇE	2003, milyar TL
T.B.M.M.	201.433
Cumhurbaşkanlığı	17.037
Sayıştay	32.939
Anayasa Mahkemesi	3.034
Başbakanlık	1.012.489
Devlet Planlama Teşkilatı	24.340
Dış Ticaret Müsteşarlığı	56.311
Hazine Müsteşarlığı	68.336.872
Danıştay	14.570
Yargıtay	27.518
Devlet İst. Enstitüsü	50.399
Diyanet İşleri Başkanlığı	861.989
Tapu ve Kadastro Gn.Müd.	168.608
Devlet Meteor.İş.Gn.Müd.	50.806
Adalet Bakanlığı	1.125.489
Milli Savunma Bakanlığı	8.810.580
İçişleri Bakanlığı	565.508

Emniyet Gen.Müd.	3.293.949
Jandarma Gen.Kom.	1.829.799
Sahil Güvenlik Kom.	97.261
Dışişleri Bakanlığı	392.530
Maliye Bakanlığı	27.868.219
Milli Eğitim Bakanlığı	10.578.918
Bayın. ve İskan Bak.	910.938
Sağlık Bakanlığı	3.672.290
Ulaştırma Bakanlığı	163.534
Tarım ve Köy İşl.Bak.	734.237
Çalışma ve Sos.Güv.Bak.	6.856.926
Sanayi ve Ticaret Bak.	125.179
Enerji ve Tab.Kay.Bak.	273.986
Kültür Bakanlığı	490.375
Turizm Bakanlığı	185.169
Çevre Bakanlığı	20.668
Orman Bakanlığı	298.971
Denizcilik Müsteşarlığı	32.112
Gümrük Müsteşarlığı	122.935
Genel Bütçe Toplamı	139.102.081

2003 yılı için rakamla söylenirse, dev- redilen hizmetler 140 katrilyonluk genel bütçe içinde 17 katrilyonluk bölümü, %12'sidir. Ne var ki, 2003 yılında 140 katrilyonun 70 katrilyonu Hazine tarafın- dan kullanılmıştır. Yani borç ödemelerine gitmiştir. Hizmetler bakımından merkezi yönetim yerel yönetim dengesinin gerçek boyutunu görmek için borç ödemelerini dışarıda tutmak daha doğru olur. Bu du- rumda, bakanlıklar tarafından hizmetlere harcanan kaynağın %25'inin yerel yöne- timlere devredildiği görülmektedir.

Ancak tam bir fotoğraf elde etmek için, bu hesaba içinde Köy Hizmetleri, Orman, Karayolları, DSİ, Sosyal Hizmet- ler, Gençlik ve Spor genel müdürlükleri bulunan "katma bütçeli kurumlar" da ek- lenmelidir. 2003 yılında bunların toplamı 9 katrilyondur; görüldüğü kadarıyla bu kurumların tüm kaynakları il özel idare- lerine ve küçük bir bölümü itibariyle be- lediyelere gidecektir. Bu durumda, Hazi- ne'nin borç ödemeleri dahil, tüm merkez hizmet harcamalarının %16'sı, Hazine'nin

borç ödemeleri dışarıda tutulursa, gerçek hizmet harcamalarının %32'si aktarmaya konu edilmektedir. Bu miktar, 2003 rakamlarıyla, merkezden 4 katrilyondan daha az pay alan yerel yönetimlerin, 25 katrilyon liralık bir harcama yapma gücü kazanmaları anlamına gelmektedir.

KATMA BÜTÇELİ	2003 milyar TL
Tarım Ref.Gen.Müd.	14.530
Vakıflar Gen.Müd.	81.392
Gençlik ve Spor Gen.Müd.	231.457
Karayolları Gen.Müd.	2.916.457
Devlet Su İşleri Gen.Müd.	3.098.935
Hud. ve Sa.Sağ.Gen.Müd.	135.305
Orman Gen.Müd.	333.023
Köy Hizm.Gen.Müd.	1.755.743
Petrol İşleri Gen.Müd.	21.684
Sos. Hizm. Çoc. Esi. Krm. Gen. Müd.	264.375
Telsiz Gen.Müd.	0
Toplam	8.852.901

II. YEREL YÖNETİM DEĞİL YEREL ŞİRKET!

Belediye, büyükşehir belediyesi, il özel idaresi yasa taslakları, **işte böyle bir parasal büyüklüğü yönetecek yerel birimleri düzenlemektedir. Böylesine büyük bir kamu kaynağını yönetme yetkisiyle donatılan il özel idaresi ve belediyeler hangi özelliklere sahip olacaktır?**

Tasarılar, bu kaynağı kullanacak birimleri, birer "kamu idaresi" olarak değil, "ihaleci, özelleştirmeci ve şirketleşmiş" bünyeler haline getirmektedir.

Birincisi, hem il özel idaresi, hem belediyelerin mal ve gelirleri "devlet malı", "devlet alacağı" hükmünde değildir. Bu özellikleri sabitleyen hüküm yoktur. Konu yalnızca, mallara karşı suç işleyenler devlet malına karşı suç işlemiş sayılı" hükmünde anılmıştır.

İkincisi, her iki birimde de, "vergi-resim-harç geliri dışındaki gelirler" haczedilebilir; her iki birimde de, "kamu hizmetlerinde *fiilen kullanılmayan* malları" haczedilebilir. Haciz kurumu, arkasından "iflas kurumu"nu getirir; bu taslakların benimsediği mantığı uygulamaya koyan ülkelerde "yerel yönetim iflas yasaları" çıktığı bilinmektedir. Bu hüküm, yerel yönetim sistemini "iflas kurumu"na açacak hükümdür.

Üçüncüsü, her iki birim de, tüm yetkilerini "yapmak-yaptırmak; kurmak-kurdurmak; işletmek-işlettirmek" şeklinde kullanabilir. Verilen tüm görevler, "yürütmek" yetkisiyle verilmiştir; böylece hizmeti kendisinin yapması ya da ihale-imtiyaz yoluyla yaptırması, hiçbir onay-izin gerekmeden yalnızca yetkili organlarının kararına bırakılmıştır. Buna eğitim, sağlık, bayındırlık, sulama, sosyal yardım, tüm hizmetler dahildir. 7 Kasım tarihli taslakta, madde 14-son fıkrada "belediye görevli olduğu hizmetleri satınalma veya kiralama yoluyla da yerine getirmeye yetkilidir" deniyordu; Ocak 2004 tarihli son taslakta bu apaçık ifadeye gerek kalmamış, fıkra kaldırılmıştır.

Dördüncüsü, her ikisinde de imtiyaz vermek, Yap-İşlet Devret ya da Yap-İşlet modeliyle iş görmek, belediyeye ait şirket, işletme ve iştirakleri özelleştirmek, meclis kararıyla yapılabilecektir. Ne merkezi bir makam ne Danıştay devrededir.

Beşincisi, hem kendileri, hem de bağlı kuruluşları (İSKİ, İETT gibi) *yetkili organların kararı ile* borçlanabilir. Bu, iç ve dış borçlanma için geçerlidir; yürütülen politikalar kamu kredi sistemini ortadan kaldırmış durumdadır. Borç, merkezi yönetimden sonra, yerel yönetimlerin de büyük tuzağı olarak, kentleri – illeri küresel mali kuruluşlara bağlayacaktır. Geri ödeme bakımından, haciz ve iflas sistemiyle, borç veren güvence altına alınacağına göre, önümüzdeki yıllar bugüne ka-

dar olduğundan daha büyük bir kamusal tasfiyeye gebedir.

Altıncısı, her ikisi de "her türlü faaliyet ve teşebbüsatta" bulunabilir; şirketler kurabilir, sermaye ortaklıkları kurabilir; belediyeler konut yapımı için bankalarla ortaklıkları yapabilir. Bunun için herhangi bir onay-izin gerekmez. Şirket kurma, şirketlere ortak olma, anonim şirketlerde hisse senedi yoluyla yerel yönetim varlıklarının menkul kıymetler piyasasına aktarılmasının bir yolu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Serbestleştirilen bu yol, illerde ve belediyelerde "piyasalaşma"nın en etkili yollarından bir haline gelecektir. Dolayısıyla, "bu eskiden de var olan hükümdü" deyip hafifsenmemelidir. Şirket kurmak izin-onay gerektirmez; ama "bütçe içi işletme kurmak", yani hizmeti kamu hizmeti olarak görmeyi sağlayacak bir aracı kullanmak, İçişleri Bakanlığı iznine tabi tutulmuştur.

Bu altı özellik, il özel idarelerinin ve belediyelerin birer piyasa unsuru, şirket gibi çalışmasını sıkı kural haline getirmiştir. Özelleştirme, ihalecilik, imtiyazcılık, kamu topraklarının özel mülkiyete devri, kurulan yerel yönetim modelinin temel esasıdır. Bu esas, ülkemizde kırsal alanları da içine alan 81 orta kademe ve kentsel yerleşme merkezlerini oluşturan 3215 noktada ağır bir çürüme tehdidi hazırlamaktadır.

III. İDARİ VESAYET SİSTEMİ KALDIRILMIŞTIR!

İdari vesayet, "idarenin bütünlüğü" ilkesinin uygulama mekanizmalarından biridir. Bu mekanizma bütçe ve personel bakımından kaldırılmış, meclis kararları üzerinde ise yargı denetimine dönüştürülerek sona erdirilmiştir.

Belki en başta, belediyelerin kamu kurum ve kuruluşlarıyla yazışmalarında, kaymakamlık ve valilik aracılığı kullan-

maları uygulamasına son verilmesinden söz etmek gerekir. Belediyeler, doğrudan yazışma yetkisine sahip kılınmışlardır. Böylece mülki idare sisteminin, bu yolla bilgisine sahip olduğu "iş ve işlem akışından bilgilenme" olanağı ortadan kalkmıştır. (BK-88)

Belediye bütçesi ve personel istihdamı üzerinde mülki amirler ve İçişleri – Devlet Personel – Maliye – Bakanlar Kurulu zinciri üzerine kurulmuş işleyiş, her yönüyle ortadan kaldırılmıştır. Bütçe ve personel, doğrudan belediye meclisi – encümeni – başkan üçlüsü arasındaki işleyle oluşacak, kesinleşecek, ve uygulanacaktır. Kaymakamlık ve valiliklerin bütçe-kesin hesap üzerindeki denetim-gözetim yetkisi kaldırılmıştır. Personel kadro ihdasından başlanarak, her işlemi için bu organların tasarrufuna bırakılmıştır.

İl özel idaresi bütçesi, İçişleri Bakanlığı'na ya da başka bir mercie gönderilmek sizin kesinleşecek, uygulanacaktır. Bu idarelerin bütçeleri, 1913 yılında padişah, daha sonra Cumhurbaşkanlığı, Bakanlar Kurulu onayından sonra kesinleşiyordu. Günümüzde, özel idare bütçeleri, 1987'de yapılan bir değişiklikle, İçişleri Bakanlığı onayıyla kesinlik kazanmaktadır. 3360 sayılı il özel idaresi yasası, madde 86, onay yetkisinin sınırlarını altı madde halinde belirlemiştir.

Belediye kararları üzerindeki idari vesayet, zaten yalnızca meclis kararları ile sınırlıdır. Belediye yasa taslağı, belediye meclis kararlarının kendi içinde kesinleşmesini öngörmektedir. Kesinleşen kararlar kaymakam yada valiye gönderilecektir. Bunlar, eğer "hukuka aykırılık" görüyorlarsa, konuyu idari yargı mahkemesine göndereceklerdir. Böylece mülki sistem denetleyici değil yargısal denetimin başlatıcısı olarak "genel gözcülük" işlevine doğru geri çekilmiştir.

Belediye ve il özel idareleri, getirilen mekanizma analiz edildiğinde, "yerellik esası"na göre çalışacak birimler haline getirilmektedir. Bu özellik, denetim sistemi ile ilgili hükümler irdelendiğinde daha açık hale gelmektedir.

Yerel Yönetimlerin Denetimi

Belediyelerin denetimi, .."yardımcı olmak", "rehberlik etmek" amacıyla yapılacaktır. Denetim "mevzuata, hedeflere, performans ölçütlerine, kalite standartlarına göre" yapılacaktır. Bu işlem "tarafsız analiz, ölçme, değerlendirme, sonuçları rapor etme" işidir. Rapor "ilgililere duyurulacak"tır. Madde 53, denetimi böyle tanımlamakta, "inceleme – soruşturma" içeriğinden söz etmemektedir; bu yönüyle sistem "teftiş sistemi" olmaktan çıkmıştır.

Belediyelerin mali ve performans denetimi Sayıştay tarafından; diğer idari işlemleri İçişleri Bakanlığı tarafından yapılacaktır. Denetimlerin amacı, yukarıda belirtilen içerikte olacaktır.

Denetim, yaptırım gücünden yoksundur. Yaptırım, yalnızca "hizmetlerde ciddi aksaklık", "huzurun ciddi olarak olumsuz etkilenmesi" durumunda, bu durum yetkili hukuk hakimince tespit edilirse gündeme gelebilecektir. Böylece, yaptırımsız denetim, oldukça sınırlı koşullarda ve merkezi yönetimin değil "yetkili yargıcın kararı ile" yürüyebilecek bir müdahale sistemiyle tamamlanmıştır. Yetkili yargıç ifadesi, sistemde yalnızca yargıya değil, aynı zamanda yargının da o yöredeki yerel parçasına yetki tanıdığını göstermektedir.

Kamu yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nda yer verilen "halk denetçiliği" kurumu ise, belediye ve özel idare taslaklarında görülmemektedir.

Denetim ile ilgili en çarpıcı hükümlerden biri, Belediye Kanunu Tasarısı madde

59-1 fıkrasındadır: Buna göre belediye giderlerinden biri "*avukatlık, müşavirlik ve denetim ücretleri*"dir. Bir başka deyişle, belediyelerde yapılacak iç denetim, özelleştirilecektir. Bu denetim hem mali hem performans denetimi olduğuna göre, ülke piyasasına yerleşmiş yabancı mali danışmanlık şirketleri ile Dünya Bankası ve OECD'nin peşisıra yürüyen "performans denetimci" uzman şirketlere geniş bir piyasa hazırlanmaktadır.

IV. İL ÖZEL İDARESİ: VALİYİ KALDIRMAKLA KALDIRMAMAK ARASINDA!

Bugünkü sistemde, il özel idaresi içinde icra yetkisi "münhasıran" valiyi aittir. Vali, bu yetkisini, hem *özel idare müdür-lüğü hem de merkezi idarenin ildeki örgütleri eliyle* yürütür. Bu hükümler ortadan kaldırılmıştır. Vali, "il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğin temsilcisidir", işlerini de özel idare bürokrasisi ile görecektir.

Bugünkü sistemde vali, encümen ve il genel meclisinin başıdır. Taslak, valiyi meclisten almakta, yerine, meclisin kendi içinden seçeceği bir "meclis başkanı" getirmektedir. Oysa belediyede böyle bir ayırım yapılmamıştır. Belediye başkanı ile meclisin başkanlığı ayrılmamıştır. Meclise, belediye başkanı başkanlık etmektedir; yardımcılık için "başkanvekilliği kurumu" öngörülmüştür.

İl özel idaresinde meclis başkanlığı sistemi getirilerek, şimdiki sistemin "güçlü yürütme" yapısı ortadan kaldırılmıştır. Yerine "güçlü meclis" sistemi getirilmek istenmektedir.

Şimdiki sistemde meclis gündemi vali tarafından hazırlanır. Taslak, valinin bu yetkisini kaldırmıştır. Üyeler gündeme madde eklenmesini önerebilir; öneri üyelerin (hazır bulunanların değil) mutlak çoğunluğuyla kabul edilirse gündeme alınır. Taslak, hazır bulunanların çoğunluğunu yeterli görmektedir.

Meclis, valiyi "soru", "genel görüşme", "yıllık faaliyet raporunu değerlendirme" yoluyla denetleyebilmektedir. Belediyelerde buna bir de gensoru yolu eklidir. Yıllık faaliyet raporu, meclis tamsayısının dörtte üçü tarafından kabul edilmezse, belediyeler için kararı Danıştay vermektedir. Danıştay, belediye başkanını düşürme kararı verebilmektedir. Buna karşın, Taslak özel idare için şimdiki durumu korumuştur. Meclisin olumsuz kararı İçişleri Bakanlığı'na bildirilmektedir. Burada ve buradan sonra ne olacağı, bakanlık takdirine bırakılmıştır. Ancak, böyle bir sürecin, Danıştay tarafından değil, bu kez doğrudan Bakanlık ve ortak kararname ile sonuçlanacağı; yani valinin görevden alınacağı beklenebilir.

Taslak, devlet harcamalarının çok büyük bir bölümünü devrettiği özel idarelerde, karar gücünü de yerel seçilmiş üyelerin meclisine devretmiştir. Bu karar gücünü valinin etkisine karşı güçlendirmiş, merkezi yönetimin etkili denetiminden azade kılmış, böylece "yerellik" ilkesine göre kuruluşun başlıca gereklerini yerine getirmiştir.

Sorun Nerede?

Sorun, yönetim modelleri arasından bir model seçimi sorunu değildir. Eğer öyle olsa, hemen herkesin seçeceği modelin "güçlü meclis modeli" olacağı kolayca tahmin edilebilir. Sorun, doğası gereği ulusal ve kamusal yarara körleşebilen yerel meclisleri, yerel ile ulusal-kamusal yarar arasında gerekli dengeyi bulmalarını sağlama sorunudur. Yerellik esası, yerel çıkarın ulusal yararın önüne geçirilmesini kolaylaştıran, hatta sağlayan bir esastır. Yerellik yerine idarenin bütünlüğü ilkesi, bu sorunu çözmenin başlıca yoludur.

Sorun, modellerin seçiminde "halka güvenme – güvenmeme" duygusu ve davranışıyla da ilgili değildir. Yasal olarak her yurttaş, eşit derecede seçilme yeterli-

ğine sahiptir. Buna karşın, sosyolojik gerçekler yasanın bu hedefini büyük ölçüde uygulanamaz kılmış durumdadır. Fiilen seçilebilirlik yeteneği, ekonomik ve toplumsal koşullara bağlıdır. Mevcut durumda seçilebilirlik yeteneği yüksek olanlar mülk sahibi olanlar, zenginler, soy-sopça ileri gelen aileden diye bilinenler, aşiret sahipleri, cemaat sahipleri ve benzeri grup mensuplarıdır. Bu özellikler, yerel seçimlerde, en az merkezi seçimler kadar ve daha fazla etkilidir. Böyle bir yapıyla varılabilecek bir "yerel demokrasi" yoktur.

Kaldı ki, kurulan sistem bir ihaleler, özelleştirmeler sistemidir. Bu tür bir belediye ve bu tür bir yerel yönetim, yerel halk öncelikli değil yerel sermaye önceliklidir.

Ve nihayet, son çeyrek yüzyıldan bu yana, yaşamlarımız merkezi ile yerel arasında kurulmuyor. Bu ikisini de darladığımız eden "küresel" var. Yerellik, en çok küresel'in işine yarayacak... Antalya suyu, Çeşme – Alaçatı suyu, Trabzon-Rize çöpleri, Kayseri kanalizasyonu, Diyarbakır ve Şanlıurfa su şebekelerinde olduğu gibi, yerel yatırım ve hizmet alanları, küresel dev şirketlerin açık pazarlarına dönüşecek... Merkez her yerele "kendi yağınla kavrul" dediğine göre, yerel başka ne yapabilir? Yerel seçilmişlerin ve atanmışların haklılığı ortada! Merkez versin, o da yabancından almasın! Merkez vermediğine göre, yerel halk susuzluk ve kendi atığı içinde mi boğulsun? Önümüze çıkacak mantık budur; bu mantık ekonomik-toplumsal birlikle birlikte, ulusal birliğin de asiti haline gelecektir.

V. "KİM NE KADAR VERİYORSA O KADAR ALSIN!"

Bu asit, Belediye Kanunu taslağınca yasa hükmü haline gelmiştir. Denemeleri son on yıldır yapılan bir uygulama, Taslak'ta şöyle yer almıştır: Belediye gelirle-

rinden biri de "Madde 58 – b: il sınırları içinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılacak pay"

Belediye ve il özel idareleri, genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden, belli oranlarda pay alırlar. Bu sürecidir. Ancak, bu paydan önce, her ilin ödediği vergi hesaplanacak; belirlenecek bir oran o ile bırakılacak; tüm belediyelere ayrılacak miktar, ilin payı düştükten sonra belirlenecektir. Bu uygulama, yerellik esasının, henüz tam olarak ortaya koyma cesareti gösterilemeyen bütününe ait en önemli kesittir.

Bu ilke sayesinde, yüksek gelirli iller ödüllendirilecek, düşük gelirli iller cezalandırılmış olacaktır. Yerellik esası, eşitsizlikleri artırır; işte bu sonucun somut mekanizması bu hükümdür.

Yerellikle kim kazanır, kim yitirir; illerin 1996 yılına ait vergi geliri ve kamu harcaması payı oranları bakımından karşılaştırması çok kolay yapılabilir.

1996 Yılı	Top.Gel.İç. Payı (%)	Top.Gid.İç. Payı (%)	% [1/2]
Merkez	13,78	62,94	15,08
Adana	1,59	0,89	122,89
Adıyaman	0,09	0,18	31,91
Afyon	0,20	0,27	50,56
Ağrı	0,05	0,20	16,61
Amasya	0,11	0,20	39,76
Ankara	11,08	6,75	112,97
Antalya	1,00	0,69	100,60
Artvin	0,07	0,12	42,63
Aydın	0,46	0,40	79,29
Balıkesir	0,68	0,57	82,15
Bilecik	0,12	0,10	80,49
Bingöl	0,03	0,18	11,32
Bitlis	0,03	0,18	12,89
Bolu	0,31	0,25	86,11
Burdur	0,10	0,12	55,20

Bursa	2,69	0,94	195,87
Çanakkale	0,24	0,27	61,52
Çankırı	0,05	0,11	32,58
Çorum	0,15	0,20	52,43
Denizli	0,50	0,32	106,87
Diyarbakır	0,20	0,92	14,76
Edirne	0,42	0,32	89,92
Elazığ	0,18	0,53	23,29
Erzincan	0,07	0,17	26,82
Erzurum	0,22	0,77	20,05
Eskişehir	0,66	0,62	72,27
Gaziantep	0,51	0,33	104,84
Giresun	0,14	0,17	55,92
Gümüşhane	0,02	0,07	23,77
Hakkari	0,03	0,23	7,84
Hatay	0,82	0,40	140,33
Isparta	0,22	0,33	44,67
İçel	1,37	0,56	168,08
İstanbul	31,12	4,80	446,31
İzmir	6,98	2,29	209,96
Kars	0,05	0,21	17,79
Kastamonu	0,16	0,34	33,12
Kayseri	0,61	0,67	62,99
Kırklareli	0,31	0,17	123,70
Kırşehir	0,07	0,09	51,73
Kocaeli	14,67	0,69	1458,31
Konya	0,67	0,84	55,17
Kütahya	0,34	0,22	107,78
Malatya	0,20	0,47	29,00
Manisa	0,61	0,39	109,06
K.Maraş	0,25	0,32	53,92
Mardin	0,07	0,28	16,70
Muğla	0,49	0,27	125,68
Muş	0,03	0,16	13,21
Nevşehir	0,08	0,11	54,11
Niğde	0,11	0,16	48,62
Ordu	0,20	0,21	63,40
Rize	0,19	0,14	92,89
Sakarya	0,34	0,32	75,02
Samsun	0,68	0,77	61,14
Siirt	0,03	0,20	9,62

Sinop	0,06	0,11	36,82
Sivas	0,20	0,45	30,84
Tekirdağ	0,61	0,27	154,61
Tokat	0,14	0,24	40,11
Trabzon	0,35	0,59	40,88
Tunceli	0,02	0,17	9,61
Urfa	0,16	0,37	29,95
Uşak	0,12	0,12	72,83
Van	0,12	0,54	15,30
Yozgat	0,09	0,18	36,18
Zonguldak	0,78	0,23	237,92
Aksaray	0,08	0,10	58,55
Bayburt	0,01	0,04	22,46
Karaman	0,07	0,08	62,18
Kırıkkale	0,23	0,15	108,99
Batman	0,06	0,16	25,27
Şırnak	0,03	0,29	8,24
Bartın	0,06	0,08	52,05
Ardahan	0,02	0,08	14,19
Iğdır	0,02	0,08	17,31
Yalova	0,08	0,05	111,98
Karabük	0,13	0,08	116,89
Kilis	0,03	0,04	55,86
Osmaniye	0,06	0,08	52,19
Toplam	100,00	100,00	68,87

VI. YEREL'DEN ULUSALA HAT YOK, KÜRESELE İSE YOLLAR AÇIK

Belediye meclisleri madde 19/r'ye göre:

"Yurtiçindeki ve yurtdışındaki belediyeler ve mahalli idare birlikleriyle karşılıklı işbirliği yapılmasına ve kardeş kent ilişkileri kurulmasına karar verir" Bunun için İçişleri yada Dışişleri'nden izin gereği kaldırılmıştır.

Ve, aynı maddenin (s) fıkrasına göre: *".....uluslararası alanda işbirliği yapılan kentler arasında arsa, bina, tesis.... takas etmeye karar vermek.."* belediye meclisinin yetkileri arasındadır. Ülkelerin kamu idareleri arasında, mal takası yoluyla,

bir başka ülkenin resmi bir kurumu herhangi bir kentte taşınmaz sahibi olabilecektir.

Belediye, madde 84'e göre yurtdışı ilişkiler kurabilir: *"Belediye [görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren] uluslararası teşekküller, organizasyonlar ve yabancı mahalli idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş şehir ilişkisi kurabilir."* İlişki kurma bakımından izin-onay gerekmez, yürütülecek faaliyetlerle ilgili olarak İçişleri'ne bildirim yeterli sayılmıştır. Bildirmek zorunludur, ama izin almak, onay almak işlemi söz konusu değildir.

Bu hükümlerle, yerel yönetimlerin **"dış ilişkiler"** alanında da etkinlik gösterebilecekleri karar bağlanmış durumdadır. Bu, küresele doğru açılmanın resmi boyutudur.

Gayri-resmi boyutun ise, son 10 yıldır çıkarılan çeşitli yasalarla kurulduğu bilinmektedir. Uluslar arası tahkim bu yollardan biridir; köy ve belediye topraklarından gerçek – tüzel yabancıların serbestçe mülk edinmelerini sağlayan Temmuz 2003 değişikliği bu yollardan biridir; uluslararası kredi alma yetkisi işletme ve mülkiyet haklarına ilişkin zorlamalarla gelerek bu yollardan bir başkasını oluşturmaktadır...

Merkezi yönetimden sonra, bu taslaklar sayesinde, yerel yönetimler de 81 + 3215 noktadan "dünyayla bütünleşmekte"dirler...

Hem belediye Kanunu hem İl Özel İdaresi Kanun Taslakları, Kamu yönetimi Temel Kanun Tasarısı'nın boşlukta bıraktığı birkaç noktanın iyice açıklığa kavuşmasını sağladı. Ulaşılabilecek başlıca sonuç, Temel Kanun Tasarısı'nda ulaşılan sonuçtur:

Öngörülen yerel yönetim modeli, ulusal birliği ve toplumsal varlığı ciddi bir biçimde tehdit etmektedir.

"Altta Kalanın Canı Çıksın..."

Işık KANSU
Cumhuriyet Gazetesi

AKP'nin "kamu yönetimi reformu" diye tanımladığı tasarılar ve taslakların ne anlama geldiğini tek tümcede toplamak olanıdır:

Tüm kamusal hizmetler, yerelleştirilir-ken özelleştiriliyor.

Böyle bakıldığında, AKP'nin bir kamu reformu yapmadığı, kamuyu tasfiye ettiği apaçık ortaya çıkmaktadır.

Sağlıktan kültüre, bayındırlıktan enerjiye tüm alanların tümüyle ticarileştiği, kamusal hizmetlerin şirketler eliyle yürütüldüğü bir Türkiye'dir varılacak sonuç...

Ya da sağlıktan kültüre, bayındırlıktan enerjiye tüm alanlarda kendine hizmet sunulan yurttaşların değil, tüm bu alanlarda "mal" satın alan müşterilerin Türkiye-si'dir...

TÜRK-İŞ'in her ay hazırladığı çok önemli bir araştırma vardır: 4 kişilik bir ailenin geçinme listesidir bu. Zorunlu harcamalara, olmazsa olmaz harcamalara dayanır. TÜRK-İŞ'in araştırmalarında çıkan rakamlar ile asgari ücret ya da piyasada sigortasız, güvencesiz çalışanların aldıkları ücretler karşılaştırıldığında, Türkiye'nin nasıl

bir yoksullaşma içinde olduğu çarpıcı bir biçimde görülür.

Böylesi koşullarda AKP iktidarının reform adı altında yapmak istediği "yerelleşerek demokratikleşme" açılımı değil, "özel-leşerek yoksullaşma"dır. Sağlığı satın alacaksınız, sosyal güvenliği satın alacaksınız, giderek eğitimi satın alacaksınız. Gücünüz yeterse... Yetmezse? Altta kalanın canı çıksın...

Yalnızca bu özetlediğim öngörüsüyle bile AKP'nin neo-liberal yoksullaşma reformu, çalışanların çıkarına değildir, hiç değildir...

AKP'nin sözde reformunun; çalışanların kazanılmış haklarına getireceği - ücret belirlemeden iş güvencesine, toplu sözleşme hakkından çalışma koşullarına değin - sınırlamaları, federalist eğilimleri nedeniyle ulusal bütünlüğü, üniter devlet yapısını tehlikeye düşüren içeriği, baştan aşağı bir çok maddesiyle şu anda yürürlükte bulunan Anayasa'ya aykırılıkları da eklerseniz, iler tutar yeri kalmaz.

Kısacası, sözde reform, "demokratikleşme ve özgürleşme" örtüsü altında Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkeleri ile didişmenin bir aracıdır.

İdeolojik Değil Demokratik Reform

Mustafa KARAALIOĞLU
Yeni Şafak Ankara Temsilcisi

Yıllardır tüm siyasi partilerin programlarında, seçim bildirgelerinde yeralan Kamu Reformu bugün, AK Parti hükümetinin hazırladığı yasa tasarısıyla hayata geçirilme aşamasına gelmiş bulunuyor.

Tasarının büyük bölümü Meclis'te kabul edildi, kalan maddeleri ise 28 Mart yerel seçimlerinden sonra görüşülecek.

Kamu Reformu tasarısı beraberinde pek çok tartışmaları da getirdi. Ancak tar-

tışmalar yasanın içeriğinden çok, tasarımı hazırlayan Başbakanlık Müsteşarı Ömer Dinçer'in kimliği üzerinden yapıldı. Dolayısıyla, tasarıya muhalefet edenler de dahil herkesin yıllardır dilinden düşürmediği kamu reformunu nihayet hayata geçirecek olan yasanın ne getirdiği yeterince tartışılmadı.

"Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı"nın en önemli iddiası, devletin hantal yapısına son vermek ve vatandaşların hayatını kolaylaştırmaktır. Şeffaf olmayan, denetimsiz, verimsiz, lojmanlar ve resmi arabalarıyla bir bürokrasi cenneti haline gelen kamunun yetki ve görevlerinin bir bölümünü yerel yönetimlere bırakmaktır. Ortada kimsenin itiraz edemeyeceği bazı çarpıcı gerçekler vardır. Sözelimi, Türkiye Cumhuriyeti kamu kuruluşlarının toplam 125 bin aracı vardır ve 200 bin personel sadece yöneticilere hizmet vermektedir. Kamu Reformu ile halkı sırtındaki bu kamburdan kurtarmak hedefleniyor. Dahası, yönetimin şeffaflaşması ve demokratikleşmesi için merkezin değişimi kaçınılmazdır.

Kamu reformu, merkeziyetçi yönetime getirdiği köklü değişikliklerin yanı sıra, devletin vatandaşına bakış açısında da temel bazı kriterler getiriyor. Tasarıda, "yasanın amacı" ve "kamu yönetiminin temel amaç ve görevleri"ni düzenleyen maddeler, demokratik, insan haklarına dayalı, şeffaf bir yönetim öngörüyor. Devletin vatandaşına güvenmesini ve onun hayatını kolaylaştırmasını esas alan bu maddeler şöyle: "Bu kanunun amacı, katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir kamu yönetiminin oluşturulması; kamu hizmetlerinin adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için merkezi idare ile mahalli idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi; merkezi idare teşkilatının yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerine ilişkin temel ilke ve esasları düzenlemektir." "Kamu yöne-

timinin temel amaç ve görevleri, kişilerin hak ve özgürlüklerini kullanmalarının önündeki engelleri kaldırmak, halkın hayatını kolaylaştırmak, huzur, güvenlik ve refahını sağlamak, yaşam kalitesini geliştirmektir."

Yasada yazılı olan bu hususlar ancak bu mentaliteye sahip yönetici sınıfı tarafından hayata geçirilebilir. Bir anlamda, hem yasanın çıkması hem de bu anlayışın iktidarlar içinde egemen olması lazımdır. Türkiye ancak bu iki değişim birden gerçekleşirse talep ettiği demokratik yönetim düzenine ulaşabilir.

Tasarıda yeralan önemli bir ilke de kamu hizmetlerinde eşitlik ilkesidir. Tasarının, kamu yönetiminin işleyişine ilişkin temel esasların sıralandığı bölümde, "Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve bu hizmetlerden yararlandırmada ayrımcılık; bu hizmetlerle ilgili olarak insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı düzenleme ve uygulama yapılamaz" ifadesine yer verilmektedir. Aynı bölümde, yönetimde şeffaflığın sağlanması için kamu kurum ve kuruluşlarına halkın bilgi edinme hakkını kullanması için gerekli tedbirleri alma imkanı da tanınmaktadır. Bu ilkeler de kamu yönetimi açısından ve kamu ile vatandaş ilişkilerinin tanzimi açısından önemlidir.

"Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı", Devlet Bakanlıklarının sayısını düşürerek, bakanlıkların taşra teşkilatını kaldırarak, bunlara ait yetki ve görevleri mahalli idarelere devrederek, devletin aşırı merkeziyetçi, hantal yapısına son vermeyi amaçlıyor. Pek çok yenilik getirecek, aynı zamanda kamu yönetimindeki kanuni boşluğu dolduracak olan 60 maddelik tasarının hak ettiği düzeyde tartışılması, değerlendirilmesi gerekiyor.

Bu tartışmaların ideolojik eksende değil, bilimsel ve demokratik ihtiyaçlar zemininde yapılması Türkiye'nin geleceği ve hedefleri açısından daha sağlıklı olacaktır.

Emin Kul'u Kaybettik

1952 yılında bir deniz emekçisi olarak çalışma hayatına başlayan Emin Kul; Deniz Ticaret flomuzun gemilerinde mesleğin çeşitli kademelerinde gemi adamı, güverte zabiti, kaptan olarak görev yaparken, 1961 yılında "Türkiye Gemi Adamları Sendikası"nda aktif olarak sendikal faaliyete katılmıştır. 1962 yılında bu sendikanın Genel Sekreter Yardımcılığı'na ve daha sonra Eğitim Sekreterliği'ne seçilmiştir. Aynı zamanda "Türkiye Gemi Zabitleri Sendikası" Yönetim Kurulu üyeliği ile "Türkiye Gemi Adamları Sendikaları Federasyonu" Genel Sekreterliği görevlerini yürütmüştür.

274 sayılı Sendikalar ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmeleri ve Grev Kanunlarının yürürlüğe girdiği dönemin, arifesinin ve hemen sonrasının yönlendirdiği çok parçalı örgütlenme döneminin mücadelelerinde ve çalışmalarında tek bir Milli Sendika çatısı altında toplanmayı amaçlayan önderliğiyle yer almıştır. Öncü gayretleriyle sağlanan birleşmelerle, bu sürecin doğurduğu ve fakat çekişmeler sonucu ömrü uzun sürmeyen "Türkiye Denizcilik Sendikası"nın 1964 yılında İcra Kurulunda yer alması ve bu sendikanın dağılmasıyla yeniden ayrışmalar sonucu kurulan "Türkiye Yeni Gemi Adamları ve Denizcilik Sendikası"nın kuruculuğunda bulunmuş, İcra Kurulu üyeliğine getirilmiştir. Bu iki sendikanın da dağılması sonrasında kurduğu "Deniz Nakliyat İşyeri Sendikası"nın 1966 yılında Başkanlığında, sonra "Deniz Ulaş İş Sendikası" adını alan bu sendikanın Başkan Vekilliği'nde bulunan Emin Kul, 1971 yılında Başkanlığa, 1974 yılında da "Türk Deniz Ulaş-İş Federasyonu" Genel Başkanlığı'na seçilmiştir.

Bu değişimle ilgili çekişmelerde mücadele arkadaşları ve hukukçu-

TÜRK-İŞ eski Genel Sekreteri Emin Kul'u 25 Şubat 2004 günü kaybettik. Kul'un cenazesi 27 Şubat 2004 günü İstanbul Büyükkada'da toprağa verildi. Cenaze törenine TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyeleri, siyasetçiler, sendikacılar ve denizcilik sektörünün temsilcileri katıldı.

larla birlikte 4 sene, 7 ay, 11 gün süren bir hukuksal mücadeleyi yürüterek ve bütün yapay örgütlenmeleri tasfiye ederek deniz iş kolu sendikacılığını ve teşkilatlanmasını istikrara kavuşturmuştur.

Federasyon Genel Başkanlığı sırasında 1983 yılında Federasyona bağlı dokuz ayrı işyeri sendikasının yine mücadele arkadaşlarıyla beraber düzenlediği kongrelerinde feshleri yoluyla çok parçalı örgütlenmeye son verilmesini ve deniz emekçilerinin bu günkü sendikası olan "Türkiye Denizciler Sendikası" adı altında ve yeni bir tüzük etrafında tek bir "Milli Sendika" olarak birleştirilerek toplanmasını sağ-

layan Emin Kul, bu sendikanın Genel Başkanlığı'na seçilerek, 1991 yılında Milletvekili seçilene kadar sendikanın Genel Başkanlığı'nı yapmıştır.

Sendikal alanda Türk işçi hareketi içerisinde de özverili hizmetleri bulunan, 1964 yılından 1991 yılına kadar TÜRK-İŞ Konfederasyonu Genel Kurul Delegeliği yapan Emin Kul, TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyeliğine sürekli seçilmiş, Başkanlar Kurulu üyeliğinde görev almış ve her genel kurul sonrasında TÜRK-İŞ Yönetim Kurulunun kendi arasında üçte iki oy çoğunluğuyla seçtiği Genel Başkan Vekilliği'nde yaklaşık dokuz yıl kadar görev yapmıştır.

1986'da TÜRK-İŞ Genel Sekreterliği'ne seçilerek üç yıl süreyle üstlendiği bu görevden kendi isteğiyle ayrılmıştır. Yüksek Hakem Kurulu üyeliği, Milli Produktivite Merkezi Yönetim Kurulu üyeliği ile Başkanlığı'na da seçilerek görev yapan Emin Kul, yurt dışında çeşitli kongre, konferans ve toplantılara TÜRK-İŞ'i temsilen katılarak hizmetler yürütmüştür.

19 ve 20'nci dönemde ANAP'tan İstanbul Milletvekili seçilerek TBMM'ne katılan Emin Kul, Milletvekilliği sırasında Parti Meclis Grubu Yönetim Kurulu üyeliğine ve Çalışma, Aile, Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu, Çevre Komisyonu ve İktisadi Devlet Teşekkülleri Komisyonu olmak üzere üç ayrı komisyona seçilerek görev yürütmüştür.

Cumhuriyetimizin 53. Hükümeti'nde yer alarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na getirilmiştir.

1935 doğumlu, evli ve iki çocuk sahibi olan Emin Kul, mesleki olarak Yakın Yol Kaptanlığı Yeterlik Belgesi'ne sahipti ve halen T. Denizciler Sendikası'nın "Onursal Başkanı" idi.

Açlık ve Yoksulluk, Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik

Ekonomide yaşanan kriz sonrası gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk konusu toplumun temel gündem maddelerinden birisi oldu. Bu konuyu TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı Enis Bağdadioğlu ile konuştuk.

Sn. Bağdadioğlu, son yıllarda iyice derinleşen gelir dağılımı sorunu ülkemizde hangi boyutlara vardı?

Türkiye'de gelirin eşitsiz ve dengesiz dağılımı, her dönem gündemde olan ve tartışma konusu yapılan bir alandır. Ancak gelir bölüşümünde varolan olumsuz durum, özellikle 1980'li yıllarda uygulanan ve günümüzde de değişik boyutlarıyla sürdürülmeye çalışılan ekonomik ve sosyal politikalarla daha olumsuz noktaya getirilmiştir. Toplumun orta kesimini oluşturması gereken tarımda emek ve küçük sermaye ile çalışanlarla, salt emekle çalışanlar yani işçiler ve memurlar aleyhine gelir bölüşümü giderek bozulmuştur. Ülkemizde her dönem tartışma konusu olan gelir dağılımındaki bozuk yapı bugün üzerinde önemle durulması gereken bir sorun niteliğine bürünmüştür. Kişi başına gelir düzeyinin zaten düşük olduğu ülkemizde, gelir dağılımındaki bozukluğun artması, yoksulluk sorununu da ortaya çıkarmaktadır.

Enis Bağdadioğlu ile TÜRK-İŞ Basın Danışmanı Hasan Tahsin Benli konuştu.

Ülke ekonomisinin "kriz" noktasına gelmesinde çalışanların sorumluluğu bulunmak bir yana, uygulamalardan en fazla zararı; artan hayat pahalılığı karşısında yaşama şartları ağırlaşan, işten atılmalara maruz kalan, temel hakları tehdit altında olan dar ve sabit gelirli kesimler görmüştür. Her kriz döneminin faturası ücretlilere, emeklilere, kent yoksullarına, çiftçilere, esnaf ve sanatkarlara çıkarılmıştır.

Ekonomik büyümeyi istikrarlı olarak sürdürmek yanında sağlanan refahın, yani milli gelirin üretimi gerçekleştiren kesimler arasında dengeli dağılımı da önem taşımaktadır. Milli gelirin kesimler arasındaki dağılımına baktığımızda şunu görüyoruz: Milli gelirden 1991 yılın-

da yüzde 31,9 pay almakta olan işgücü ödemeleri, yani emeğin payı, izleyen yıllarda giderek azalma eğilimine girmiş ve 1994 yılındaki ekonomik krizi izleyen 1995'de yüzde 22,7 oranında pay alır duruma gelmiştir. Daha sonraki yıllarda işgücü ödemelerinin milli gelir içindeki payı yükselerek 1999 yılında yüzde 30,7 olmuş ve fakat yaşanan ekonomik kriz sonrası tekrar gerileyerek 2002'de yüzde 26,7'ye düşmüştür. İşgücü ödemelerinin payında meydana gelen azalış, aynı dönem içerisinde ücretli kesimin istihdam içerisindeki payının artmış olmasına rağmen gerçekleşmiştir. DİE verilerine göre, 2002 yılında istihdam içinde ücretlilerin payı (ücretli-maaşlı ve yevmiyeli) yüzde 50,9'a ulaşmaktadır.

Kira, faiz ve kar gelirleri toplamından oluşan sermaye gelirlerinin milli gelirden aldığı pay ise anılan dönemde genellikle emek gelirlerinin aldığı pay ile tersine bir gelişme izlemiş, işgücü ödemelerinin payı azaldıkça sermaye gelirlerinin payı yükselmiştir. 2002 yılında sermaye gelirlerinin gelirden aldığı pay yüzde 52,5 oranında olmuştur. İşgücü anketi sonucuna göre geçtiğimiz yıl istihdam içerisinde işveren payı yüzde 5,8 ve kendi hesabına çalışanların payı ise yüzde 23,4'dür.

Ulusal gelirin aileler arasındaki bölüşümü dikkate alındığında, Türkiye'deki toplam ailelerin en fakir beşte birinin toplam gelirden aldığı pay 1987 yılında yüzde 5,2 iken 1994 yılında yüzde 4,9'a gerilemiştir. Ancak bu kesimin aldığı pay 2002 yılında yüzde 5,3 olarak hesaplanmıştır. En zengin yüzde 20'lik grubun payı ise bu yıllar arasında yüzde 49,9'dan önce yüzde 54,9'a yükselmiş ve daha sonra yüzde 50,1'e gerilemiştir. Ancak 2002 yılı verileri henüz geçici verilerdir ve bu konudaki değerlendirmeler, tartışmalar devam etmektedir.

Anılan dönem itibariyle, özellikle 1980 sonrası uygulanan politikalarda, eşitlikçi felsefenin büyük ölçüde ortadan kalktığı rahatlıkla söylenebilmektedir.

Bir ülkede uygulanmakta olan ekonomik ve sosyal politikaların, toplumun geleceğini kurma ve refahını artırma, refahı geniş halk kesimlerine yaygınlaştırma gibi işlevleri yerine

getirmesi gerekir. Türkiye'de uygulanan programın hedefleri arasında her ne kadar "Türk halkının refah düzeyinin yükseltilmesi ve gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesi" gibi genel kabul gören yaklaşımlar yer almasına karşın, uygulama sonuçları bu hedefi gerçekleştirmek bir yana, iktisaden güçsüz kesimlerin daha da yoksullaştığını ortaya koymaktadır.

Gelir dağılımındaki bozulmanın yansımalarının öncelikle yoksulluğun artışında ortaya çıktığını vurguladınız. Peki, yoksulluk nasıl tanımlanıyor? Kimi, neye göre yoksul saymak gerekiyor?

Yaratılan ekonomik değerlerin onu üretenler arasında adil bir biçimde dağıtılmaması, yoksulluğun artmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Bu noktada gelir dağılımı ile yoksulluk arasında sıkı bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkün olmaktadır. Yoksulluk, bir toplumun üretmiş olduğu katma değer azlığı veya çokluğu ile değil, o değer toplumu oluşturan bireyler arasındaki eşitsiz dağılımı halinde söz konusu olmaktadır. Bu nedenle yoksulluk kavramı gelir dağılımının eşitsiz olmasının bir sonucu olarak kabul edilmektedir.

Genel anlamda yoksulluk, insanların temel gereksinimlerini karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluğun kapsamı, refah düzeyindeki gelişmelere bağlı olarak dönemden döneme farklılıklar

göstermektedir. Yoksulluğun ölçülmesinde ilk aşama, kimlerin yoksul sınıflamasına gireceğini belirleyen bir "yoksulluk sınırı" seçmektir. Bu sınır, bir toplumda yoksul olanla olmayanı ayıran bir hattır ve yoksulluk sınırının belirlenmesi, yoksulluk düzeyi hakkında yorum yapabilmek için bir başlangıç noktasıdır.

Yoksulluğu iki türlü tanımlamak olasıdır. Bunlardan dar anlamda yoksulluk; açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk; gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade etmektedir. Böylece yoksulluk kavramına mutlak ve göreceli yoksulluk olarak iki biçimde yaklaşımda bulunmak sözkonusu olmaktadır.

Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Mutlak yoksullukta, insanların fiziksel varlıklarını sürdürebilmeleri için almaları gereken temel gıda ve hizmetlerden yoksun olma durumu söz konusudur. Burada yoksulluk iki farklı yöntemle hesaplanmaktadır. Birincisi, sadece minimum gıda harcaması maliyetini esas alarak hesaplama yapmaktır. Bir tanımlamayla "açlık sınırı" olarak da adlandırılan bu tutarın hesaplanmasında, öncelikle kişinin veya hanehalkının yaşamını sürdürebilmesi için günlük asgari alması gereken kalori mik-

tarı ve bu kaloriyi alabilmesi için yapması gereken gıda harcaması dikkate alınmaktadır. İkinci yöntemde ise, bireyin veya hanehalkının sadece minimum gıda harcaması değil onun yanında giyinme, barınma, ısınma, sağlık, eğitim gibi diğer temel ihtiyaçlarının da esas alınmasıdır.

Yaşama maliyetinin hesabı, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, temel alınan ailenin büyüklüğüne, hatta ülkeden ülkeye farklılıklar gösterecektir. Ancak yapılabilecek herhangi bir hesaplama, en azından, ortalama bir ailenin minimum ihtiyaçlarını ve bunu karşılamamanın maliyetini ortaya çıkartabilecektir.

Görelî yoksulluk, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan insanların durumunu yansıtır. Yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde hareket noktası birey veya hanehalkının ortalama refah düzeyidir. Burada refah ölçüsü olarak tüketim düzeyi veya gelir düzeyi seçilebilmektedir. Yoksulluğun belirlenmesinde, ortalama gelir düzeyinin belli bir yüzdesi, genellikle yüzde 50'si tercih edilmektedir.

Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde farklı bir yaklaşım öznel yoksulluktur. Burada, yoksulluk çizgisini belirlemenin yolu olarak büyük ölçekli an-

ketlerle toplumun bu konudaki görüşünü araştırmak söz konusu olmaktadır. Bu yöntemde, soruya verilen yanıtlarla -bir bakıma- bireylerin kendi kişisel kararları ile belirledikleri yoksulluk sınırlarına ulaşılmaktadır.

Sizin yıllardır TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi olarak "açlık ve yoksulluk sınırı" ile ilgili çalışma yaptığınızı biliyoruz. Bu çalışmanın çıkış noktası nedir ve kapsamında ne bulunmaktadır?

Türkiye'de yoksulluk sınırı ve yoksulluğun boyutları ile ilgili resmi bir çalışma yapılmamakta, ancak sınırlı sayıdaki araştırmalarla mutlak yoksulluk yaklaşımı temel alınarak yaklaşımda bulunmaktadır.

TÜRK-İŞ, Araştırma Merkezi olarak, onyedî yıldan bu yana bu alandaki boşluğu doldurmaya çalışıyoruz. Düzenli olarak her ay gıda harcaması tutarını ve buradan hareketle yoksulluk sınırını açıklıyoruz. Aralık 1987'dan bu yana her ay düzenli olarak yapılan gıda harcaması hesaplaması, anılan yıldan önceki dönemlerde toplu sözleşme müzakereleri veya asgari ücretin belirlenme çalışmaları sırasında yapılmış ve fakat 1987 yılı öncesinde sürekliliği söz konusu olmamıştı.

Çağdaş bir toplum içinde yaşayan çalışanların, kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak bir gelir elde etmeleri esastır. Yapılan bu çalışmayla, bir bakıma, dört kişi-

lik bir ailenin asgari ihtiyaçları dikkate alınarak bunu karşılamamanın maliyeti hesaplanmaya çalışılmaktadır. Hesaplanan bu tutar ile elde edilen gelir arasındaki fark, çalışanların içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır.

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine yetecek bir ücret almaları gereği, geçmişten bu yana sürekli tartışma konusu olan bir konudur. İşçilerin ailesi ile birlikte, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesini sağlayacak ve refahtan pay almasını mümkün kılacak ücretin hesabı nasıl yapılacaktır? İşçinin yaşam standardını sürdürmesi ya da iyileştirmesi için gerekli olan tutar ne kadar olmalıdır? Kuşkusuz bu ve benzeri soruların cevabını vermek kolay değildir. Gerekli olacak tutarın hesabı, yukarı da değinildiği gibi, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, hatta ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Ancak yapılabilecek herhangi bir hesaplama, en azından, ortalama bir işçi ailesinin minimum ihtiyaçlarını ve bunu karşılamamanın maliyetini ortaya çıkartabilecek, bu konuda bir yaklaşımda bulunabilme imkanı sağlayacaktır.

Bu alanda yapılabilecek hesaplamalardan biri, beslenmeye ilişkin ihtiyaçların belirlenmesidir. Dengeli beslenebilmek için, yetişkinlerin ihtiyaç duyacağı kalori miktarı ile çocukların yaşlarına göre gerekli olan kalori miktarının ne olması gerekti-

ği hakkında bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Sağlığın korunabilmesi için bu kalorileri sağlayacak besin miktarları yanısıra, gerekli protein, yağ ve karbonhidrat miktarları konusunda da belirlemelerde bulunulmuştur. Bu çerçevede içinde, farklı büyüklükteki aileler için toplam besin ihtiyacı hesaplanabilmektedir. Bu miktarların dükkan, market ve semt pazarlarındaki fiyatlar üzerinden karşılanması maliyeti, işçi ve ailesinin gıda maddeleri için harcamaları gereken miktarı vermektedir.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi, bu düşünceden hareketle, çalışanların yaşam düzeylerini belirleyen önemli unsurlardan olan gıda harcaması tutarını her ay düzenli olarak hesaplamakta ve kamuoyuna açıklamaktadır.

Çalışma, Ankara'da yaşayan bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken asgari gıda tutarını kapsamaktadır. "Gıda Harcaması" ile ilgili hesaplamada, farklı yaş gruplarına göre bilimsel veriler çerçevesinde oluşturulan beslenme kalıbı esas alınmaktadır. Anılan beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi Sağlık teknolojisi Yüksek Okulu'ndan sağlanmıştır. Günlük kalori ihtiyacının hesabında, hem yetişkin kişiler hem de genç ve çocuk nüfus dikkate alınmaktadır. Buna göre yetişkin işçi için 3500, yetişkin kadının için 2300, 15-19 yaş grubundaki erkek çocuk için 3200 ve 4-6 yaş grubundaki çocuk için 1600 kalorilik liste temel alınmıştır.

Çalışmada kullanılan besin grubunda şu besin maddeleri yer almaktadır: Birinci grupta; süt, yoğurt, peynir, İkinci grupta; et, tavuk, balık, sakatat ürünleri, yumurta, kuru bakliyat (nohut, mercimek, kuru fasulye, barbunya vb), üçüncü grupta; meyve ve sebze, dördüncü grupta; ekmek, makarna, pirinç, bulgur, un, irmik, diğer tahıl unları, beşinci grupta; tereyağı, margarin, ayçiçek yağı, zeytin yağı, zeytin, yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık vb), şeker, reçel, marmelat, bal, pekmez, tuz, baharat (kimyon, karabiber, pul biber, nane vb), çay, ıhlamur, salça...

Bir işçinin ailesi ile birlikte, fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarından hareketle, çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları yer-

lerden fiyatlar derlenmekte ve yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcaması tutarına ulaşılmaktadır.

Ekonomik ve sosyal alanda yaşanan gelişmelerin, hanelerin gelir düzeyi ile tüketim harcamalarını büyük ölçüde etkilemesi ve değiştirmesi kaçınılmazdır. Buradan hareketle, araştırmaya temel oluşturan gıda harcaması kalıbı, bilimsel gelişmeler doğrultusunda 1996 yılında değiştirilmiş, bu değişiklik bir yıl süreyle izlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, eski ve yeni kalıp temel alınarak çalışma bir yıl süresince yapılmış ve iki kalıp arasındaki değişim ve gelişim izlenmiştir. Daha sonra değişikliğin içeriği ve kapsamı konusunda kamuoyuna açıklama yapılmıştır. 1997 yılından itibaren yeni harcaması kalıbı temel alınmaktadır.

Gıda harcaması; dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda yapması gereken asgari harcaması tutarını tanımlamaktadır. Kuşkusuz, insan onuruna yaraşır düzeyde yaşamak için gereken harcaması tutarını hesaplamak için, yalnızca gıda değil, gıda yanısıra, giyim, konut, ulaşım ve diğer ihtiyaçlar için gerekli tutarın da ayrıca hesaplanması gerekmektedir. Yeterli ücret, ancak söz konusu bu temel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olduğunda mümkündür. Ancak, gıda dışındaki konut, ulaşım, giyim ve benzeri diğer maddelerin maliyetlerini ayrıntılı olarak ve tek tek hesaplama-

mak için kullanılabilecek benzer bir bilimsel ve objektif yöntem mevcut değildir.

İşçinin, ailesi ile birlikte günün koşullarına göre ve insan onuruna yaraşır düzeyde yaşantısını sürdürebilmesi için gerekli tutarın hesaplanmasında neyin dikkate alınması gerektiği, diğer bir ifadeyle, yeterli ücreti neyin oluşturduğu önem taşımaktadır. Bu tutarın hesaplanmasında, genellikle aile bütçesi yöntemi kullanılmaktadır. Ailelerin elde ettiği geliri ve temel ihtiyaçları için yaptıkları harcamaları gösteren çalışmalardan yararlanılarak bir hesaplama yapılabilmektedir.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından, aile bütçesine yönelik anket çalışması yapılmaktadır. DİE, ülke genelinde yaptığı anket ile ailelerin elde ettiği geliri ve tüketim harcamalarını bulmaktadır. 1994 yılında yapılan "Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketi"nin sonuçlarına göre, hanelerin toplam harcamaları içinde gıda harcamalarının payı yüzde 32,9 oranı ile ilk sırayı almaktadır (gıda, içki, tütün harcamalarının payı yüzde 35,6). Harcama grupları içinde besin dışı olarak kabul edilen tüketim harcamalarının alt dağılımı ise şu şekildedir: Giyim, ayakkabı yüzde 9,0; konut ve kira yüzde 22,8; ev eşyası yüzde 9,0; sağlık yüzde 2,6, ulaştırma yüzde 8,8; eğlence ve kültür yüzde 2,3; eğitim yüzde 1,4; otel, lokanta ve pastahane yüzde 2,9 ve çeşitli mal ve hizmetler yüzde 5,6'dır.

DİE tarafından 1994 yılında yapılan anketin, gerçek durumu sağlıklı olarak yansıttığını söylemek mümkün değildir. Anketin uygulandığı yıl, fiyat artışları çok yüksek olmuş, işten çıkarmalar yaygınlaşmış, ücretlerin satın alma gücü düşürülmüş, istikrarsız bir dönem olmuştur. Ekonomik ve sosyal alanda yaşanan bu olumsuz gelişmelerin, hanelerin gelir düzeyi ile tüketim harcamalarını büyük ölçüde etkilemesi ve değiştirmesi kaçınılmazdır. Böylesi bir dönemde yapılan harcama, çağdaş ve uygar yaşamın gerektirdiği, insanlık onuruyla bağdaşan bir yaşamı sürdürecektir düzeyde değildir. Sadece, elde edilen gelirin elverdiği ölçüde günlük yaşantıyı sürdürmeye yöneliktir. Anket çalışması, varolan durumu tespit etmekte, olması gerekeni veri dışı bırakmaktadır. Varolan ekonomik ve sosyal olumsuzluğu çıkış yapan bir harcama kalıbını kabul etmek ve savunabilmek mümkün değildir. Ancak bütün bu yetersizliklere ve eksikliklere rağmen, ülke genelindeki yaşama koşulları konusunda bir ölçü ortaya koyabilmek bakımından anket sonuçları yararlı olmaktadır.

Yaptığınız araştırma sonucu açlık ve yoksulluk sınırı bugün hangi düzeye geldi?

Sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmek için tüketilmesi gereken temel gıda maddelerinden hareketle hesaplanan ve dört kişilik bir ailenin sadece gi-

da için yapması gereken harcama tutarı Şubat 2004 itibarıyla 474 milyon 740 bin lira olarak hesaplanmıştır. Bu tutar bir anlamda "açlık sınırı" olarak tanımlanmaktadır.

Kuşkusuz bir ailenin yapması gereken harcama, biraz önce ifade ettiğim gibi, sadece gıda ile sınırlı kalmamaktadır. Gıda yanısıra kira, ulaşım, yakacak, elektrik, su, haberleşme, giyim, eğitim, sağlık, iletişim, kültür gibi temel ihtiyaçlar için de harcama yapılması gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar için yapılması gereken harcama da dikkate alındığında "yoksulluk sınırı" dediğimiz tutar 1 milyar 443 milyon liraya ulaşmaktadır.

Bu arada belirtmek gerekir ki, bu tutar ele geçmesi gereken ücret düzeyi olarak değerlendirilirse eksik bir yaklaşımı ortaya koyar. Yoksulluk sınırı dediğimiz tutar, bir ailenin yapması gereken insan onurunun gerektirdiği harcama düzeyidir ve bir bakıma haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır. Ancak, çoğu zaman ücretli çalışanın ücreti, ailenin tek gelir kaynağı olduğundan farklı yaklaşımlar söz konusu olabilmektedir.

Ayrıca, yaptığım bu çalışma sonucu ortaya çıkan ve gıda harcama tutarında aylar ve yıllar itibarıyla meydana gelen değişimi yansıtan oranları enflasyon verisi olarak değerlendirmek de ihtiyatlı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Konfederasyonumuzun her ay düzenli ola-

rak yaptığı gıda harcaması tutarındaki değişim, bir bakıma DIE'nin açıkladığı tüketici fiyatlarındaki değişimin yönünü ortaya koyan öncü gösterge niteliğinde olmaktadır. Nitekim 1988-2003 yıllarını kapsayan dönemdeki DIE "tüketici fiyatları"ndaki artış ile birlikte tüketici fiyatları içinde önemli alt harcama grubu olan "gıda harcamaları"ndaki yıllık ortalama değişimi TÜRK-İŞ ile DIE'nin verileri esas alarak izlediğimizde -neredeyse- paralel bir gelişme hemen dikkati çekmektedir. Ancak, yinelemem gerekir ki, bu çalışma, tüketici fiyatları endeksi olarak değerlendirilmelidir.

Çalışmayı yapmaya başladığımız yıllara şöyle bir baktığımızda, örneğin 1988 yılında aylık ortalama açlık sınırı cari fiyatlarla 174 bin lira, yoksulluk sınırı ise 530 bin lira olarak hesaplanmıştı. Aynı tutarlar ABD Doları cinsinden, sırasıyla 114 ve 348 dolara denk geliyordu. 2003 yılında ise açlık sınırı 442 milyon 951 bin liraya, yoksulluk sınırı ise 1 milyar 347 milyon liraya ulaşmıştır. Dolar cinsinden sırasıyla 295 ve 896 dolara denk düşmektedir. Fert başına düşen milli gelir cari fiyatlarla 1988'de 1693 dolar, 2003'de ise 3366 dolardır. Türkiye'de kişi başına düşen açlık sınırı tutarı, fert başına gelirin 1988'de yüzde 20,2'sini, 2003'de ise yüzde 26,3'ünü oluşturmaktadır. Kişi başına düşen yoksulluk sınırı bakımından bu oranlar yüzde 61,7 ve yüzde 79,9 olmaktadır.

Bu veriler ışığında yeni tespit edilen asgari ücreti nasıl değerlendirmek gerekiyor?

Temel ihtiyaçların karşılanmasını asgari ücret ile ilişkilendirmek kabul edilen bir yaklaşımdır. Burada asgari ücret, en düşük yaşanabilir yaşam düzeyinde elde edilmesi gereken gelir olarak dikkate alınmaktadır. Aslında bu yaklaşım, asgari ücretin felsefesiyle de uyumludur.

Asgari ücretin, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret olması gerekir. Dar gelirli ailelerin elde ettiği toplam gelirin yeterli ve dengeli beslenme için gerekli harcamaları karşılayabilecek düzeyde olmadığı açıktır. Düşük düzeydeki gelir ile yapılması gereken aylık gıda harcaması arasındaki fark, asgari ücretle çalışanların karşı karşıya bulunduğu olumsuz tabloyu ortaya koymaktadır. Asgari ücret ile yapılması zorunlu gıda harcaması tutarına bağlı olarak hesaplanan yoksulluk sınırının yıllar itibarıyla gösterdiği gelişim, çalışanların karşı karşıya bırakıldığı geçim koşullarını da ortaya koymaktadır.

Asgari ücretin belirlenme şartları, temel alınan kriterler, tespit yöntemi, komisyonun oluşum biçimi ve çalışmaları, eksiklikler, bu alandaki uluslararası düzenlemeler gibi hususlar kuşkusuz ayrı bir söyleşi konusu olacak kadar geniş ve ayrıntılı bir değerlendirmeyi gerektiriyor.

Ancak şu kadarını söylemek gerekir ki; bu yılbaşından itibaren yürürlüğe giren ve işveren kesimi tarafından muhalefet edilen asgari ücret tutarı, asgari ücretle çalışan bir işçinin ailesi ile birlikte insan onuruna yaraşır bir geçim şartlarını sağlayacak nitelikte değildir. IMF tarafından artış oranı sorgulanan yeni asgari ücret yoksulluk sınırının sadece beşte biri oranındadır.

Benzeri bir durum, iktisaden dar ve sabit gelirli çoğu kesim için de geçerlidir. Açlık ve yoksulluk sınırı ile bir çok işçi-memur-esnaf-emeklinin gelirleri arasında uçurum boyutunda farklılıklar bulunmaktadır. Toplumun alt gelir grubunda yer alanların gelirleri, diğer bir ifadeyle, en düşük işçi ve memur aylığı ile çeşitli sosyal güvenlik kuruluşları tarafından ödenen en az emekli maaşı tutarları, günümüz koşullarında insan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyini sağlamaktan giderek uzaklaşmaktadır.

Dar gelirli ailelerin elde ettiği toplam gelirin yeterli ve dengeli beslenme için gerekli harcamaları bile karşılayabilecek düzeyde olmadığı açıktır. Aileler, düşük düzeydeki geliriyle beslenme ve beslenme dışı harcamaları karşılayabilmek için çeşitli malların fiyatlarını da dikkate alarak tüketim malları arasında tercihte bulunmak zorunda kalmakta, çoğu zaman fiyatı yüksek olan gıda maddeleri yerine fiyatı düşük olan gıda maddelerini seçmektedir. Öte

yandan bu durumda olan aileler, büyük bir olasılıkla beslenme dışı harcamalarının (kira, ulaşım, yakıt, elektrik ve benzerleri) bir kısmını da beslenme harcamalarından kısararak elde edebilmektedir. Sonuçta, gelir düzeyinin düşük olması dar gelirli kesimde yeterli ve dengeli beslenme yapılamamasına yol açmaktadır.

Yoksulluk kaçınılmaz bir sonuç olarak mı kabul edilmeli, yoksulluğu ortadan kaldırmak için ne tür ekonomik ve sosyal politikalar uygulanmalı?

Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk günümüzde dünyanın karşılaştığı en ciddi sorunlardır ve birbiriyle etkileşim içindedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve dengesizliğin yapısal biçime bürünmesi yoksulluğun etkenlerinden birisidir. Gelir dağılımı bir ülkede ne kadar adaletsizse yoksulluk o ülkede o kadar yüksek ve yaygındır.

Yoksulluk bir sonuçtur, yoksulluğu doğuran nedenleri tartışmak gerekmektedir. İnsan refahını ve mutluluğunu temel almayan, diğer bir ifadeyle, insansız ekonomik politikalar ve gelir adaletsizliği yoksulluğa yol açan ana unsurdur. Gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermeye yönelik politikalar yoksulluğu da azaltacaktır.

Yoksulluğun temelinde, kaynak yetersizliğinden çok mevcut kaynaklara çok ufak bir

azınlığın hükmetmesi yatmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği yoksulluk sorununun temel nedenlerinden birisidir. Gelir dağılımının iyileştirilmesi, daha adil ve dengeli duruma getirilmesi diğer bir ifadeyle gelir dağılımında adaletsizlik yaratan koşullarda değişiklik sağlanmadıkça, bu eşitsizliğin sonucu olan yoksullukla mücadele de başarı sağlanması mümkün değildir.

Dengeli bir gelir dağılımının ekonomide kendiliğinden gerçekleşeceği beklenemez. Gelir bölüşümünün adaletsiz, yoksulluğun yaygın olduğu bir ülkede toplumsal huzursuzluğun olması kaçınılmazdır.

Ekonomik faaliyetler ve bunun sonucunda oluşan ilişkilerin düzeyi gelir dağılımında önem kazanmaktadır. Toplumdaki farklı kesim ve gruplar arasında varolan çıkar çatışmalarının temelini gelir bölüşümü oluşturmaktadır. Çalışanların

ekonomik ve demokratik hak ve çıkarlarını genişletmek ve korumak amacıyla örgütlenmeleri bu açıdan ayrı bir öneme sahiptir. Örgütlenme hakkı her şeyden önce bir özgürlük sorunudur. Bir temel insan hakkının tanınması ve hayata geçirilmesidir. Bir demokrasi sorunudur. Temel hak ve özgürlükler gibi, örgütlenme özgürlüğü ve bunları çerçeveleyen kuralların tümü, bir bakıma gelir bölüşümünün adil bir düzeyde gerçekleş-tirebilmenin aracıdır.

Gelir dağılımındaki dengesiz ve adil olmayan yapının düzeltilmesi sosyal devlet anlayışının bir sonucudur ve bunun sağlanabilmesi için belli ekonomik, sosyal ve mali politikaların uygulanması gerekir. Yoksulluk, bir ülkenin sosyo-ekonomik koşullarından kaynaklanan bir sorundur. Yoksullukla mücadele devletin sosyal görevidir ve bu görev yoksulluk bağlamında gözden geçirilip, temel politikalara eklenmedikçe yoksullukla mücadele mümkün değildir.

Özetlemek gerekirse; gelir dağılımını düzeltebilmenin yöntemleri bilinmez değildir. Ancak adaletli ve dengeli bir gelir dağılımını sağlayabilmek için bu konuda ciddi, tutarlı ve samimi olmak gerekmektedir. Bu konudaki en önemli yaklaşım, "sosyal adalete dayalı demokratik bir yapı"nın ülkede egemen kılınmasıdır. Çünkü temel yapıda değişikliğe gidilmeden yapılacak kısmi düzenlemeler sorunu çözmekten uzak kalmaktadır.

Bir Hukuk Skandalı: Şişecam Grev Ertelemeleri

Kristal-İş Sendikasının Şişecam işyerlerinde uyguladığı grevin Danıştay kararına rağmen Bakanlar Kurulu tarafından ikinci kez ertelenmesi, ülkemizde grev hakkının varlığını ve hukuk devletinin temel ilkelerinden olan idarenin yargı kararları ile bağlılığını tartışmalı hale getirmiştir. Öte yandan, Şişecam grevi ile ilgili tartışmalar göstermektedir ki, işveren çevreleri ve bazı yazarlar grev hakkını, ekonomik etkisi olmaması (!) kaydıyla içlerine sindirebilecektir.

Bilindiği gibi ülkemizde grev hakkı ciddi kısıtlamalara tabidir. Anayasanın 54. maddesi, "Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir. Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda erteleme sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür" hükmünü içermektedir. Anayasanın çalışma yaşamı ile ilgili diğer hükümlerinde (51, 52, 53. maddeler) önemli değişiklikler yapılmasına karşın grev hakkına ilişkin 54. maddede Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ısrarlı talepleri göz ardı edilerek bugüne değin hiç bir değişiklik yapılmamıştır. Anayasanın bu kısıtlayıcı hükümleri 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lo-

kavt yasası (TISGLK) ile daha detaylandırılmış ve idareye grev yasakları, ertelemeleri ve grevin sona erdirilmesi konularında geniş yetkiler tanınmıştır.

TISGLK'nun 33. maddesine göre "Karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavt genel sağlığı veya milli güvenliği bozucu nitelikte ise Bakanlar Kurulu bu uyuşmazlıkta grev ve lokavtı bir kararnameler ile altmış gün süre ile erteleyebilir". Ancak yasada erteleme kavramı kullanılmasına rağmen aslında grev sona erdirilmektedir. 60 günlük sürenin bitiminde greve devam edilememektedir. Yasanın 34. maddesine göre taraflar erteleme döneminde anlaşamamışlarsa uyuşmazlık bir zorunlu tahkim kurumu olan

Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözülmektedir. Greve devam edilebilmesi ancak 60 günlük süre içinde Danıştay tarafından verilecek bir yürütmeyi durdurma ya da iptal kararı ile olanaklıdır. Ancak bu kararın 60 günlük erteleme süresi içinde verilmesini öngören bir hüküm yasada yer almamaktadır. Oysa 275 Sayılı eski TISGLK'nunda erteleme durumunda Danıştay'ın bir hafta içinde karar vermesi öngörülmüyordu.

275 yasada grev erteleme kurumu farklıydı. 275 sayılı yasanın 21. maddesine göre Bakanlar Kurulu bir grevi "memleket sağlığı" veya "milli güvenliği" tehlikeye atması durumunda birinci kez 30 gün ikinci kez 60

Tablo 1:
Ertelenen Grevler 1995-2004

Tarih	Gerekçe	İşkolu/Sektör	Sendika
16 Ekim 1995	Milli Güvenlik	Kamu İşyerleri	Kamu'da Örgütlü Sendikalar
24 Ağustos 2000	Genel Sağlık	Genel Hizmetler	Belediye-İş, Genel-İş
5 Mayıs 2000	Milli Güvenlik	Lastik	Lastik-İş
17 Mayıs 2002	Milli Güvenlik	Lastik	Lastik-İş
8 Haziran 2001	Milli Güvenlik	Cam	Kristal-İş
25 Haziran 2003	Milli Güvenlik	Lastik	Petrol-İş
8 Aralık 2003	Milli Güvenlik	Cam	Kristal-İş
14 Şubat 2004 (2. Erteleme)	Milli Güvenlik ve Genel Sağlık	Cam	Kristal-İş

gün olmak üzere toplam 90 gün erteleyebilirdi. Erteleme sürelerinin sonunda taraflar anlaşamamışlarsa grev uygulaması yeniden başlayabiliyordu. 2822 sayılı yasa ile erteleme sonrası grevin devamı imkanı ortadan kaldırıldı ancak eski uygulamadan farklı olarak bakanlar kuruluna aynı grevi bir kez erteleme imkanı tanındı. Bakanlar Kurulunun aynı grevi ikinci kez erteleme yetkisi yoktur¹.

Grev erteleme kurumu son yıllarda giderek sistematik bir yasaklama mekanizmasına dönüşmüştür. 1995 yılından bu yana ekonomik olarak etkili hiçbir greve izin verilmemiştir (Tablo 1). Cam ve lastik sektöründe neredeyse otomatik grev ertelemeleri gündeme gelmiştir. Grev ertelemelerinin grev eğilimi üzerinde caydırıcı bir etkisi olduğu grevde geçen iş günü sayısında son yıllarda yaşanan hızlı düşüşle de kanıtlanmaktadır (Tablo 2).

Yıllar	Greve Katılan İşçi Sayısı	Kaybolan İşgünü Sayısı
1985	2.410	194.296
1986	7.926	234.940
1987	29.734	1.961.940
1988	30.057	1.892.655
1989	39.435	2.911.407
1990	166.306	3.466.550
1991	164.968	3.809.354
1992	62.189	1.153.578
1993	6.908	574.741
1994	4.782	242.589
1995	199.867	4.249.920
1996	5.461	274.322
1997	7.045	181.913
1998	11.482	282.638
1999	3.263	229.825
2000	18.705	368.475
2001	9.911	286.015
2002	4.618	43.885

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Son yıllarda greve katılan işçi sayısı ve grevde kaybolan işgünü sayısı dramatik bir biçimde düşmüştür. 1985 yılından bu yana yıllık ortalama greve katılan işçi sayısı 43 bin ve grevde kaybolan iş günü 1.2 milyon iken 1996-2002 döneminde bu sayılar sırasıyla 8600 ve 238 bin olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılında grevde kaybolan işgünü sayısı toplamı 43.885 olarak gerçekleşmiştir. Açıktır ki grev eğiliminin azalmasında grev ertelemelerinin yarattığı basınç etkili olmaktadır.

Şişecam Grev Ertelemesi: Çuvala Sıgmayan Mızrak

Grev erteleme gerekçeleri idare tarafından keyfi ve çok geniş yorumlanmaktadır. Milli

güvenlik ve genel sağlık gerekçeli erteleme kararları genellikle grevi ekonomik etkisine dayanarak verilmektedir. Ekonomik olarak etkili her hangi bir grev kolaylıkla milli güvenliği tehlikeye atan grev olarak nitelenebilmektedir. Bu konuda sadece idare kaynaklı değil zaman zaman yargı kaynaklı ilginç "hukuki" mütalaa ve kararlara rastlanmaktadır. Örneğin bir savcı şöyle bir iddiada bulunmaktadır: "Kağıt üretiminin aksaması basın yayın kuruluşlarının yanı sıra ambalaj kağıdı gereksinimi dolayısıyla ihracat sektörünü, ülkeye döviz girişini, yoksun kalınan döviz dolayısıyla milli güvenliğe ilişkin malzemeler de dahil ülkemiz için gerekli ihtiyaç maddeleri

dışalımını baltalamaktadır"² Danıştay 10. Dairesi ekonomik etkisi nedeniyle grevlerin milli güvenliği ve genel sağlığı zedelediği görüşünü paylaşmamakta ve bu yöndeki kararların yürütmesini durdurmaktadır. Ancak zaman zaman kazalar da yaşanmaktadır. 8 Haziran 2001 tarihinde ertelenen Şişecam grevi için yürütmeyi durdurma ve iptal isteminde bulunan Kristal-İş Sendikasının bu talebi savcı ve raportörün yürütmenin durdurulması yönündeki görüşüne rağmen Danıştay Nöbetçi Dairesi tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeden 3/2 oy çokluğuyla reddedilmiş ve Danıştay Nöbetçi Dairesi kararı ile grev hakkı ortadan kaldırılmıştır. Yine ilgili daire konunun esasına ilişkin

kararını yaklaşık iki yıl sonra Ağustos 2003'te vermiş ve hiçbir gerekçe göstermeden iptal talebini reddetmiştir. İdarenin hukuka açıkça aykırı bir işlemi, uzun yargılama süresi sonucunda grev uygulamasının sona ermiş olması ve toplu iş sözleşmesinin imzalanması gibi nedenlerle, örtük bir biçimde geriye dönük hukuki ihtilaf yaratmama düşüncesiyle yaptırımsız kalmaktadır. Kuşkusuz hukuksuz idari işlemlerin yaptırımsız kalması idareyi hukuku çiğneme konusunda cesaretlendirmektedir.

Kristal-İş Sendikasının karşılaştığı ikinci erteleme 8 Aralık 2003 tarihinde gerçekleşti. 9 Aralık 2004 günü başlayacak olan Şişecam grevi Bakanlar Kurulu tarafından "milli güvenliği tehlikeye attığı" gerekçesiyle daha başlamadan TISGLK'nun 33. maddesine göre 60 gün süreyle ertelendi. Daha önceki grev ertelemelerinde genellikle grevlerin milli güvenliği tehlikeye attığı yönünde hükümete görüş sunan Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 5 Aralık 2003 tarihinde Bakanlar Kuruluna yazdığı görüş yazısında Şişecam grevinin milli güvenlik açısından büyük bir sıkıntı doğurmayacağı belirtti. Geçmişte sürekli Genel Sekreterlik görüşü doğrultusunda hareket eden hükümet bu kez farklı davranmıştır. Ancak resmi "milli güvenlik" gerekçesine rağmen asıl gerekçenin otomotiv sektörünün ihracat sıkıntısına düşme ihtimali olduğu hükümet sözcüsünün ve işveren çevrelerinin açıklamalarından açıkça ortaya çıkmaktadır³.

Kristal-İş Sendikasının Danıştay'da açtığı yürütmenin durdurulması ve iptal davası üzerine Danıştay 10. Dairesi 12 Ocak 2004 tarihinde oybirliği ile verdiği yürütmeyi durdurma kararıyla konunun esasına girerek şu sonuca varmıştır: "yasal bir grevin yasa da öngörülen anlamda milli güvenliği bozucu nitelikte görülebilmesi için, ülke ve devletin özel (olarak) savunma ve güvenlik altına alınmasını zorunlu kılacak ciddi tehlikelerin ortaya çıkması gerekmektedir...Grevin yapıldığı işyerlerinin ve yapılan işin niteliği dikkate alındığında ertelen grevin yasa da öngörülen anlamda milli güvenliği bozucu nitelikte olmadığı sonucuna varılmaktadır. Davalı idarenin savunmasında öne sürülen ekonomik sebepler dava konusu kararın alınmasını yasal kılacak nitelikte bulunmamaktadır"⁴. Danıştay açıkça idarenin milli güvenlik gerekçesinin hukuksal dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir.

Danıştay'ın bu kararının ardından Kristal-İş sendikası 30

Ocak 2004 tarihinde Şişecam işyerlerinde greve başladı. Başbakanlık, 10. Dairenin yürütmeyi durdurma kararına karşı Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kuruluna itiraz etti. İtiraz 12 Şubat 2004 tarihinde Genel Kurul tarafından oybirliği ile reddedildi. Böylece itiraz yolu da tükenmiş oldu. Ancak Bakanlar Kurulu tam da itirazın reddedildiği günlerde yeni bir erteleme kararı aldı. Bakanlar Kurulu, 14 Şubat 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 11 Şubat 2004 tarih ve 2004/6782 sayılı kararı ile Şişecam grevini "genel sağlığı ve milli güvenliği bozucu nitelikte" gördüğü için ikinci kez erteledi. Kristal-İş Sendikası kararın iptali ve yürütmenin durdurulması için ikinci kez yargı yoluna başvurdu⁵. İkinci erteleme kararının da otomotiv ve ihracat lobisinin girişimi ile alındığı basında yer alan haber ve yorumlarla ortaya çıkmıştır.

İkinci erteleme kararı herhangi bir grev erteleme kararının ötesinde anlam taşımakta-

dır. Hükümet yargı kararına rağmen grev hakkının kullanımı engelleme konusunda gözünü karartmış ve sendikalara yargının dahi kendileri için bir güvence oluşturmayacağı mesajını vermiştir. Böylece sadece 2822 sayılı yasanın kendisine tanıdığı yetkiyi kötüye kullanmakla kalmamış Anayasanın sosyal devlet ve eşitlik ilkelerine de aykırı davranmıştır.

Bundan daha da vahimi idarenin yargı denetimi konusunda takındığı keyfi tutumdur. İdare aynı konuda itiraz yolu tüketilmiş bir yargı kararına rağmen bilerek yetkisini kötüye kullanmış ve yargı kararına açıkça aykırı yeni bir karar almıştır. Bu karar Anayasanın 125. Maddesinde yer alan "*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır*" hükmü ile 138. Maddede yer alan "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştire-*

mez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" hükmüne açıkça aykırılık taşımakta ve Anayasanın başlangıcında yer alan güçler ayrılığı ilkesini ihlal etmektedir.

İdarenin yargı kararlarını tanımadığı ve yargısal denetime sahip olmadığı rejimler demokrasi değil otoriter-totaliter rejimlerdir. Hükümet özellikle sosyal alanda otoriter bir yaklaşımı benimsemekte ve tıpkı işverenler gibi sosyal alanda demokrasiyi "*rekabete zarar verici*" bir etken olarak görmektedir.

Öte yandan Şişecam grevi bugüne değin görülmemiş çapta bir kampanyanın konusu oldu. Cam sektörü yanında, otomotiv sektörü, çeşitli sanayi ve ticaret odaları ve ihracatçı birlikleri grevin "bir biçimde" önlenmesi gerektiğini açık açık dile getirdiler. Maliye Bakanı Kemal Unakıtan ise "biz grevleri engellemek için elimizden geleni yapıyoruz. Yargıda sorun var. Oraya da siz kendizi iyi anlatın" di-

yerek işverenleri yargıya müdahale etmeye çağırdı⁶. Bazı yazarlar ise grevin ekonomik etkisi olmasına şaşırarak ve sırf ekonomik etkisi nedeniyle grevin engellenmesini savundular⁷.

Şişecam grevinin ertelenmesi sadece Kristal-İş Sendikasını ilgilendiren bir konu olmaktan çıkmıştır. Artık hiçbir sendika böylesi bir keyfiliğin ortamında kolay kolay grev yoluna başvuramayacaktır. Ülkemizde grev hakkı 14 Şubat 2004 tarihi itibarıyla fiilen askıya alınmıştır. Grev hakkının yeniden kazanılması, yargının hukuka sahip çıkan özgürlükçü bir tutum takınmasına ve tüm sendikaların grev hakkına yönelmiş bu "açık ve yakın tehlikeye" karşı duyarlı davranmasına bağlıdır.

NOTLAR:

- 1 Doktrinde 2822 sayılı yasanın 33. maddesinin idareye sadece bir kez erteleme yetkisi tanıdığı kabul edilmektedir. Bakınız: Nuri Çelik, *İş Hukuku Dersleri*, 15. Bası, İstanbul: Beta, 2000, s.563, Kenan Tunçoğlu ve Tankut Centel, *İş Hukukunun Esasları*, 2. Bası, İstanbul: Beta, 1999, s. 437, Murat Demircioğlu, "Grev Ertelenmesi", *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Tarih Vakfı, 1996, s. 500, Murteza Aydemir, *Grev Hakkı ve Lokavtu Sınırları*, İstanbul: Selülöz-İş Yayını, 2001, s. 163.
- 2 Danıştay 10. Dairesi, 1995/6508 sayı ve 20.11.1995 tarihli karar.
- 3 Milliyet ve Hürriyet 9 Aralık 2003, Sabah 10 Aralık 2003.
- 4 Danıştay 10. Dairesi, 2003/6134 sayı ve 12.1.2004 tarihli karar.
- 5 Bu yazı kaleme alındığında Danıştay ikinci erteleme ile ilgili henüz karar vermemişti.
- 6 Dünya Gazetesi 26 Şubat 2004, Aydınlık Dergisi, 29 Şubat 2004.
- 7 Deniz Gökçe 28-29 Şubat 2004 Akşam, Emre Alkin 21 Şubat 2004 Halka ve Oylara Tercüman.

Kalıcı Fiyat İstikrarı

Kalıcı (Sürdürülebilir) Büyümeyle Mümkün

Ekonomik büyüme, üretimin artması anlamına gelir. Üretimin artması ise iki şekilde mümkündür: Mevcut üretim kapasitesini daha fazla kullanmak ya da kapasiteyi arttırmak, yeni yatırım yapmak. Birincisi tercih edildiğinde büyüme geçici, ikincisinde ise kalıcı (sürdürülebilir) hale gelir.

Geçici büyümede, mevcut kapasite daha fazla kullanılmaya çalışıldığından, istihdam artmaz. Aynı veya daha düşük istihdam düzeyinde daha fazla mal ve hizmet üretilir. Büyümenin geçici olması, firmaların-üreticilerin davranış biçimlerini kısa dönemde bir hayli olumsuz etkiler. Örneğin, bir yıl gerçekleşen bir büyümenin ardından ekonominin bir yıl sonra küçülmesi durumunda, tekrar büyümeye geçildiğinde, firmalar yatırım yapmaktan kaçınırlar. Aynı veya daha düşük istihdam düzeyinde daha fazla üretmeyi tercih ederler. Yani, firmalar verimlilik artışıyla geçici gördükleri büyümeye tepki verirler.

Öte yandan, kalıcı büyümede ise, yeni yatırımlar yapılarak kapasite arttırılır. Kalıcı büyüme daha fazla mal ve hizmet üreterek daha fazla istihdam sağladığı gibi, tüketilen mal ve hizmetlerin miktar ve çeşitliliğinin artmasıyla toplum refahının yükselmesine neden olur. Bu nedenle, ekonomi politikalarının temel

hedefi, kalıcı büyümeyi sağlayabilmektir. Yani, ekonomik büyüme geçici olmamalıdır.

Türkiye’de yakın geçmişte ekonomik büyüme hep geçici olmuştur. Türkiye’nin 5 Nisan 1994 krizi sonrası büyüme performansına bakıldığında ilginç bir olguyla karşılaşmakta: Çeyrek dönemler itibariyle milli gelirin büyüme hızı günümüze değin toplam otuzsekiz çeyrek dönemin onikisinde negatif geri kalanında ise pozitif çıkmakta. Yani, ekonomi birbiri peşisıra derin daralma-yükselmeler yaşamakta. Görülüyor ki, yakın geçmişte büyüme hep geçici olmuştur. Bir yıllık yüksek bir büyümenin ardından hemen bir ekonomik durgunluk gelmiştir. Ancak 2001’den bu yana durum değişmiştir. Kriz yılı olan 2001’in ardından iki yıl üst üste büyüme mümkün olabilmektedir. Yani 2001’den bu yana ardışık sekiz çeyrek dönemde, ekono-

midde gelir artışı başarıyla sağlanabilmektedir.

Bu durum, resmi çevrelerde ve medyada Türkiye’nin artık sürdürülebilir bir büyüme sürecine girdiği şekilde yorumlanmakta. Ancak bu değerlendirme yanıltıcıdır. Çünkü, anılan dönemde kaydedilen büyümenin gerisinde kapasite kullanım oranlarındaki artışlar bulunmaktadı. İmalat sanayi kapasite kullanım oranı 2001’de yüzde 70.9 iken, bu oran önce 2002’de 75.4 ardından 2003’de yüzde 77.9’a yükseltilmiştir. Büyümenin kaynaklarına bakıldığında ise, en büyük katkı stok ve ihracat artışından gelmekte. DİE’nin harcamalar yöntemiyle bulunduğu milli gelir rakamlarından giderek yaptığımız hesaplama, 2002 yılının ilk dokuz ayında gerçekleşen yüzde 6.5’lik büyümeye stok değişimlerinin ve ihracatın görece katkılarının sırasıyla 7.2 ve 4.2 puan olduğunu göstermekte. Benzer şekilde, söz konusu kalemlerin 2003 yılının eş döneminde gerçekleşen 5.4’lük büyüme katkısı sırasıyla 4.1 ve 6.1 puan olmuştur. Ancak, 2002 yılından farklı olarak, özel nihai tüketim harcamalarının da büyümeye 3.3 puanlık bir katkı yaptığı görülmekte. Halbuki geçen yılın eş döneminde bu katkı yok denecek kadar (0.5 puanlık bir katkı gerçekleşmiş) azdı. Ama bu iç talebin canlandığı anlamına gelmemelidir. Çünkü,

özel nihai tüketim harcamaları alt kalemleri itibariyle incelendiğinde, bu artışın daha çok ertelenen dayanıklı tüketim mallarına yönelik olarak gerçekleştiği (bu alt kalemin büyümeye katkısı 1.1 puan) ve yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarına olan talebin (bu alt kalemin katkısı 0.1 puan) ise sınırlı düzeyde kaldığı görülmekte.

Anlaşıyor ki, ekonomi son iki yılda büyürken kapasite kullanım oranı artmış ve üretilenlerin büyük bir kısmı dış pazara ve stoklara yönelmiştir. İç talebi karşılamaya yönelik hissedilir bir üretim artışının olmadığı bir büyüme sürecinde, doğaldır ki toplumun refahını artıran bir gelir artışı söz konusu olamaz. Nitekim, Türkiye’de de yaşanan böyle bir süreç olmuştur. Daha önce ifade edildiği üzere, bu tür bir büyüme geçici büyümedir. Geçmişten farklı olarak üst üste iki yıl büyümenin gerçekleştirilebilmiş olması, onun geçici olma özelliğini değiştirmemekte. Kapasite kullanımını artırmanın bir sınırı vardır. O kısıt kaldırılmadığında tam kapasiteyle çalışabilmek giderek güçleşebilecektir. Daha önce de ifade edildiği üzere, imalat sanayi kapasite kullanım oranı 2001’de yüzde 70.9 iken bu oran 2003’de yüzde 77.9’e yükseltilmiştir. Ancak bu oranın daha fazla yukarıya çıkarılabilmesi bir hayli güç görünmekte. Çünkü, DIE’nin yayınladığı imalat sanayi aylık eğilim anket sonuçlarına göre, tam kapasiteyle çalışamama nedenleri arasında gösterilen “iç pazarda talep yetersizliği” faktörü ilk sıradaki yerini uzun bir süredir korumakta. Bu eğilimin değişeceğine dair ufukta bir işaret gö-

rülmemekte. DIE’nin yayınladığı verilere göre, imalat sanayi üretiminde çalışılan saat başına reel ücret endeksi 2001 yılında 107 iken, bu rakam 2003 yılının üçüncü üç aylık döneminde 89.1’e gerilemiştir. Öteyandan, ekonomi son iki yılda peşpeşe büyüyor iken işsizlik oranı yüzde 9.3’den yüzde 10’a yükselmiştir. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, görülüyor ki ücretlerin ve maaşların -memur maaşlarında da benzer bir reel gerileme söz konusudur- gerilediği ve işsizliğin arttığı bir ortamda çok doğaldır ki iç talep canlanması mümkün olamamakta. Anlaşıyor ki, ücretler ve gelirler politikası böyle devam edecektir. Bu durumda, kapasite kullanım oranını yükselterek yeniden büyürebilmek bir hayli güç görünmekte.

Ayrıca, yapılan çalışmalar gösteriyor ki, geçici büyümeler büyük ölçüde spekülasyon sermaye girişlerinin -sıcak para girişlerinin- yarattığı yapay harcamalar sonucu gerçekleşmekte. Geçici büyüme ayrıca bu nedenle de kalıcı hale gelememekte.

Şimdi böyle bir süreçte, fiyat istikrarı yakalanabiliyorsa buna

şaşmamak gerekir. İç talebin yuvarıda saydığımız nedenlerden ötürü düşürüldüğü ve iki yıldır bastırıldığı bir ortamda enflasyonda keskin bir düşüşün olması kaçınılmaz bir durumdur. Nitekim öyle oldu ve enflasyon inişe başladı. Ancak, iddia edildiği gibi enflasyon tek haneli bir orana da gerilemiş değil. Tek haneye inen 12 aylık fiyat artışıdır. Gerçekten de, 2004 yılının Şubat’ında toptan eşya fiyatları endeksinde (TEFE) geçen yılın aynı ayına göre kaydedilen artış -12 aylık fiyat artışı- yüzde 9.14 olmuştur. Ancak, enflasyonu doğru olarak yansıtmak için yıllık ortalama enflasyonu kullanmak daha uygundur, çünkü bir önceki yılın aynı aya göre 12 aylık enflasyon oranı hesaplanırken aradaki 11 ayın fiyat gelişmeleri dikkate alınmamakta. Hesaplama bu şekilde -12 aylık ortalama göre- yapıldığında, enflasyon yine iki haneli olmaya devam etmekte, çünkü 2004 yılının Şubat’ında TEFE’den hesaplanan 12 aylık ortalama enflasyon oranı yüzde 21.5 düzeyinde gerçekleşmekte. Kaldı ki, halkın büyük çoğunluğunu ilgilendiren enflasyon oranı, tüketici fiyatları endeksinden (TÜFE) hesapla-

nan enflasyondur. Onun da benzer şekilde doğru ölçümü, 12 aylık ortalama enflasyondur. TÜFE'den hesaplanan 12 aylık enflasyon oranı da, keza aynı şekilde iki hanelidir, çünkü 2004 yılının Şubat'ında, TÜFE'ye göre gerçekleşen 12 aylık ortalama enflasyon oranı yüzde 23.2 olmuştur.

Enflasyondaki düşüşe, ayrıca kaynağı belli olmayan döviz girişinin yarattığı kurlardaki hızlı inişin de katkısı olmuştur. Merkez Bankası'nın ödemeler bilançosu verilerine göre, net hata ve noksan kaleminin 2003 yılı sonunda ulaştığı düzey 5.2 milyar dolardır. Bu, ekonomiye finansal sistemden geçmeyen kaynağı belirsiz bir hayli yüksek bir döviz girişi yapıldığı anlamına gelmektedir. Cari işlemler açığının bir önceki yıla göre dört kattan daha fazla arttığı bir ortamda, normalde kurların yükselmesi beklenirdi. Ancak tam tersi gerçekleşmiştir. Bunun nedeni, ekonomiye yüklü miktarda gelen kaynağı meçhul bu döviz girişi olmuştur. Kurlardaki hızlı iniş, işte bu döviz girişi sayesinde gerçekleşmiştir. Doğal olarak, kurların hızla

inişe geçtiği bir ortamda, ithal ağırlıklı girdilere dayalı üretim yapan bir ekonomide bu sürecin enflasyon düşüşüne önemli bir katkısı olmuştur.

Şu bilinmelidir ki, geçici büyüme gibi fiyat istikrarı da geçicidir. Kalıcı fiyat istikrarı ancak kalıcı büyümeyle mümkündür. Kalıcı büyüme ise ancak yeni yatırımlarla, sermaye stokundaki artışlarla mümkündür. Yoksulluğun arttığı, işsizliğin büyüdüğü ve iç talebin bastırıldığı bir ortam yatırım ortamı olamaz. Nitekim, sabit sermaye yatırımları bu nedenlerle gerilemekte. Gayri safi sabit sermaye oluşumunun büyümeye katkısı 2002'de -1.2 puan iken, bu katkı 2003 yılında 0.4 puan gibi oldukça ihmal edilebilir bir düzeyde kalmıştır. Yani, sabit sermaye yatırımı kaynaklı bir büyüme söz konusu değildir. Bu süreçte, Hükümetin büyük bir umutla beklediği yabancı yatırımlara çok güvenmemek gerekir. Çünkü, yerli yatırımcının kafasında soru işaretleri olduğu bir dönemde yabancı yatırımcıların yerli yatırımcılardan farklı davranması beklenmemelidir. Ya-

bancılarının doğrudan yatırım tutarı 2002 yılında 1 milyar 38 milyon dolar iken bu rakam 2003 yılında 578 milyon dolara gerilemiştir. Gelineen düzey, son onbeş yılın en düşük düzeyine tekabül etmekte. Merkez Bankası'nın yayınladığı özel imalat sanayii sektörünün Hükümete ve ekonomik politikalara olan güvenini ölçen Reel Kesim Güven Endeksi Şubat'ta yüzde 1.3 oranında azalarak 103.3'e kadar gerilemiştir. Güven endeksindeki düşüşün ise, büyük ölçüde genel gidişata ilişkin olumsuz beklentilerin artmasından kaynaklandığı görülmekte. Nitekim, aynı anketin bir diğer sonucuna göre içinde bulunduğu sanayi dalı hakkında bir ay öncesine kıyasla "daha iyimser" olanların Ocak'ta yüzde 33.7 olan oranı Şubat'ta yüzde 27.2'ye inerken, "daha kötümser" olanların oranı ise yüzde 7.1'den 10.5'e yükselmekte. Anlaşılan halka pembe tablo çizenlerin bizzat kendileri bu tabloya inanmamakta. Zaten inanmış olsalardı Türkiye dışında değil Türkiye'de yatırım yaparlardı. Görünen köy klavuz istemez.

2004 yılında bu yatırımsızlık tablosu değişir mi? Yanıtı, firmaların yatırım beklentilerinin ne yönde olduğuna bağlı. Çünkü bu beklentiler, o makro büyüklüğün (yatırımın) öncü göstergesi niteliğindedir. TOBB'un 4872 firma arasında yaptığı ankete göre, firmaların yüzde 48.1'i 2004 yılında yatırımlarının artmasını yüzde 31.8'i ise azalmasını beklemekte. Anlaşıyor ki, yatırımlar için içinde bulunduğumuz yılda bıçak sırtı bir durum söz konusu. Böyle giderse, Türkiye'de yatırım kaynaklı kalıcı bir büyümeyi sağlamak bir hayli zaman alacak.

Çin Malları Türkiye'yi Sardı

Türkiye'de yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekecek tedbirler alınmadığı takdirde, Türkiye 70 milyonluk nüfusu ile yabancı mal tüketen bir ülke haline gelebilecek.

Yerli sanayiye teşvikler yapılmadığı takdirde, Türkiye'den bir çok yatırımcı Çin gibi ülkelerde fabrika açıp orada ürettiği ürünleri Türkiye'ye geri satmaya devam edecekler.

Kazanan yatırımın yapıldığı yabancı ülke olurken, Türkiye'de üretim ve istihdam duracak. Fabrikalar kapanacak işsizlik artacak.

Tüketiciler şaşkın durumda. Türkiye'de azalan enflasyon nedeniyle alışverişlerde canlılık görülmeye başlandı. Tüketici Çin malları aldığı takdirde daha ucuz ancak daha kalitesiz malları tercih ettiğinde bir gün kendi çalıştığı işyerini kaybedeceği korkusunu yaşamadan bilinçsiz bir şekilde bu malları tüketmeye devam ediyor.

Bir çok malın da işportada ve pazar tezgahlarında fişsiz faturasız ve hatta garanti belgesiz satılması sonuça Türkiye ekonomisini derinden etkileyecek bir boyuta ulaştı.

Son bir yıl içinde Türkiye'ye giren Çin mallarının sayı ve çeşit olarak artması, Türkiye'de bir çok kesimi rahatsız ediyor. Başta üreticiler olmak üzere, esnafımız da genellikle işportada ve pazarlarda vergisiz satılan bu mallarda rahatsızlıklarını dile getirmeye başladı. Öncelikle İstanbul'da giderek artan ve "**ne alırsan bir milyon TL**" sloganı ile ticari hayata giren mağazalar Anadolu'ya da yayılmaya başladı. Bir çok kentte Çin mallarının satıldığı mağazalar hızla çoğalırken, Türkiye'de aynı malı üreten bir çok firmanın perakende satışlarının düşmesi üreticileri kara kara düşündürmeye başladı.

Çok değil bundan on beş yirmi yıl kadar önce kapalı bir

ekonomi iken bu gün nasıl dünya ekonomisine açık bir ekonomi konumuna geldi. Aralarında Türk işadamlarının da Türk yatırımcılarının da olduğu yabancı yatırımları nasıl ülkesine çekerek, Avrupa Birliğinden, Amerika Birleşik Devletlerine kadar bir çok gelişmiş ülkenin korkulu rüyası oldu. Çin malları satın almamaya ikna etmenin de ötesinde Çin mucizesinin hangi şartlar altında bu noktaya geldiğini araştırmakta da fayda görüyorum. Ardından bir yandan bu devin Türkiye ekonomisi üzerinde yarattığı olumsuzlukları giderici tedbirler alınmasını önerirken, öte yandan bu devin mucizevi deneyimlerinden çıkartılması gereken derslerin neler olduğunu incelenmesi gerektiğine inanıyoruz.

Çin birkaç yıl önce yabancı sermaye yatırımlarını ülkesine çekecek çeşitli tedbirleri alırken, oransal olarak yabancı sermaye yatırımlarını arttırmayı başarmıştır. Çin bugün Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisine sahip bir ülke durumuna gelmiştir. Çin'de geleceğe yönelik planlanan yatırımların piyasa değeri 11.8 milyar dolara ulaşırken, 2003'ün Kasım ayında perakende satışları da yüzde 9.7 oranında artış gösterdi. SARS hastalığı gibi dış ticareti yakından etkileyen ve Çin mallarının yabancı ülkelerde satışlarını düşüren bir krizi başarıyla atlatan Çin yeniden üretime, tanıtıma, yabancı yatırımcıları ülkeye çeken kolaylıkları da giderek arttırmayı başardı. Asya'nın yükselen devi Çin'den gelen veriler, ülkede ekonomik faaliyetlerin

canlılığını koruduğunu gösteriyor. Çin'de Kasım ayında gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımları yüzde 39 düşerek, 3.6 milyar dolara inmesine karşılık, aynı dönemde geleceğe yönelik imzalanan yatırım anlaşmalarının piyasa değeri yüzde 70 artarak 11.8 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye ile Çin yabancı sermaye yatırımları konusunda aynı noktadan aynı tarihten başlayan iki ülke bile sayılmamalıdır. Türkiye'de 1950'den sonra artan yabancı sermaye yatırımlarına rağmen Çin ancak 1990'lı yıllardan itibaren yabancı sermaye girişine izin veren bir ülkedir. Çok değil 1990'da Çin'den, Brezilya'dan daha fazla yabancı sermaye girişi olan Türkiye'nin bugün, Çin'den 50 kat, Brezilya'dan da 16 kat geri kalmıştır. Bunun nedenleri arasında yabancı sermaye girişinin ancak elde bulunan en iyi yatırımları yok bahasına satarak bunu özendirmeye çalışmak değildir. Yabancı sermayeye güven verecek bir ülke, yabancı sermayeye kolaylık getirecek bir takım düzenlemelerin yapılması zorunlu hale gelmiştir. Şu günlerde, dünyadaki gelişmelerin aksine, yabancı sermaye yatırımları Türkiye ekonomisinde halen önemli bir yer tutmamaktadır. 1980 yılına kadar tamamıyla ihmal edilen yabancı sermaye yatırım tutarları, bu yıla kadar toplam 229 milyon dolar olmuştur. 1990 yılından itibaren ise, yıllık yabancı sermaye giriş tutarı ortalama 1 milyar dolara ulaşmış ve son yedi yıldır da bu

civarda kalmıştır. Bu rakam Çin'de 34 milyar dolar, Endonezya'da ise 10 milyar dolardır. Ülkemizin de rekabet gücünün artırılması açısından, Türkiye'ye yılda ortalama 5-10 milyar dolar civarında yabancı sermaye yatırımı yapılmalıdır. Ülkemizde yabancı sermayenin girişini etkileyen başlıca olumsuz faktörler: istikrarsız büyüme oranları, yüksek enflasyon, yüksek faiz oranları, kısaca mevcut ekonomik ve politik istikrarsızlıklardır. Bunlara ilave olarak, Türkiye, ödemeler dengesini düzeltme konularında mesafeler alamayan, başta vergi reformu ve özelleştirme ihtiyaçlarını gerçekleştiremeyen bir ülke konumundadır. Diğer olumsuz faktörler ise, bürokratik işlemlerin fazlalığı, yabancı sermaye mevzuatının son derece uygun olmasına rağmen, vergi yasası ve ticaret mevzuatı gibi diğer mevzuatların buna ayak uyduramamasıdır.

Türkiye'deki Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yetersizliği ve Artırılması İçin Alınması Gereklili Olan Önlemler

Tüm diğer yatırımlarda olduğu gibi, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının da en önemli hedefi kar elde etmektir. Bu çerçevede bir yabancı sermaye yatırımı yapılmadan önce, yatırımcıların, yatırımı yapacakları ülkelere değerlendirildikleri önemli hususlar bulunmaktadır ki, bu hususlar da ülkelerindeki yabancı sermaye yatırımlarını arttırmak isteyen yöneticiler için dikkat edilmesi gereken önemli hususlardır.

Yatırım yapılmadan önce değerlendirilen ilk husus, yatırım yapılacak olan hizmet ya da ürünün, ülkedeki piyasa durumudur. İkinci önemli husus ise, o ülkedeki mevcut yabancı sermaye ortamıdır (yabancı sermaye kanunu, izin almak için gerekli bürokrasi, izinlerin alınma kolaylığı, mevzuatın değişme

sıklığı ve değişiklikten yeterli bir süre önce haber verilip verilmediği v.b.)

Yabancı sermaye yatırımlarını etkileyen en önemli husus ise, ülkedeki mevcut politik ve ekonomik istikrar durumudur. Politik ve ekonomik istikrarsızlıklar, yatırımcının kontrol alanı dışında olduğundan ve girişimleri doğrudan olumsuz etkilediğinden, yatırım kararlarını önemli ölçüde değiştirebilmektedir. Ayrıca ülkedeki altyapının kalitesi de yatırımcıların karar vermesini etkileyen önemli faktörlerdendir.

Ülkemizde yabancı sermayenin girişini etkileyen başlıca olumsuz faktörler: istikrarsız büyüme oranları, yüksek enflasyon, yüksek faiz oranları, kısaca mevcut ekonomik ve politik istikrarsızlıklardır. Bunlara ilave olarak, Türkiye, ödemeler dengesini düzeltme konularında mesafeler alamayan, başta vergi reformu ve özelleştirme ihtiyaçlarını gerçekleştiremeyen bir ülke konumundadır. Diğer olumsuz faktörler ise, bürokratik işlemlerin fazlalığı, yabancı sermaye mevzuatının son derece uygun olmasına rağmen, vergi yasası ve ticaret mevzuatı gibi diğer mevzuatların buna ayak uyduramamış olmasıdır.

Ülkemizde bu olumsuzlukların yanısıra, yabancı sermayeyi çekecek birçok olumlu faktör de bulunmaktadır: Türkiye dünyanın en büyük 15-20 pazarından biridir. Hem ulaşım, enerji ve yeterli teknolojik altyapıya, hem de insan kaynakları

açısından yatırımcı için cazip koşullara sahiptir. Kolay eğitilebilen vasıfsız işgücünün yanında, çok iyi eğitim görmüş bir yönetici sınıfı ve ortaklık yapabilecek son derece girişimci, dinamik bir kesime sahip bulunmaktadır. İşgücü maliyetleri ve diğer üretim faktörleri de diğer ülkelere göre nisbi olarak ucuz bulunmaktadır. Coğrafi açıdan ise Doğu Avrupa, Orta Asya ve Orta Doğu'nun ortasında, tüm pazarlarla ilişki içinde olan bir jeo-politik konuma sahiptir. Bunlara ilaveten, Türkiye dünyanın en liberal yabancı yatırım mevzuatlarından birine sahiptir. AB ülkeleriyle yaptığımız Gümrük Birliği anlaşması da olumlu bir faktör oluşturmaktadır.

Yaklaşık 60 milyonluk nüfusu ve ortalama %5-6 oranındaki büyüme hızı ile, Ülkemizde yabancı sermaye yatırımlarının artırılmasına büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bu itibarla, ülkemizde bu konudaki olumsuzlukların biran önce azaltılması gerekmektedir. Bu aşamada Türkiye'nin ele alması gereken öncelikler şunlardır:

- Siyasi istikrarsızlıkların önlenmesi,
- Ekonomik istikrarsızlıkların azaltılması; Bütçe açıklarının kapatılması, Dış borç yükünün hafifletilmesi, Enflasyonun ve faiz oranlarının indirilmesi,
- Ekonomik politikalarındaki rekabet ve serbest piyasa uygulamalarının artırılması,

- Ekonomik yapının dünya ile bütünleşmesi,
- İhracatı artırıcı dinamiklerin yakalanması,
- Hukuki düzenlemeler yapılarak, mevzuatlar arasında uyum sağlanması,
- Bürokratik işlemlerin azaltılması.

Hem kıt sermayenin çok sayıda ülke tarafından paylaşılmasını istenilmesi, hem de yabancı sermayenin ülke ekonomisine ve kalkınmasına yaptığı katkıların gün geçtikçe daha çok anlaşılmasına başlanması nedeniyle, ülkeler bugün yabancı sermayeden aldıkları payı artırabilmek için, her geçen gün çok daha cazip koşullar hazırlamaya çalışmaktadır. Geçmişte yabancı sermaye sadece,

- sermaye açığını kapatmak,
- üretimi artırmak,
- işsizliğe çözüm getirmek,
- üretim maliyetlerini düşürmek; ucuz işgücü, taşıma giderlerinden tasarruf sağlamak, düşük vergi avantajlarından faydalanmak,
- ucuz hammadde kullanmak,
- döviz rezervlerini genişletmek gibi nedenlerle cazip bulunuyordu.

Günümüzde ise, yabancı sermaye yatırımlarından beklenenler daha da artmıştır. Yukarıdaki faktörlere ilave olarak:

- ülke içinde sağlıklı bir rekabet ortamı yaratmak,
- ülkeye yeni teknolojiler kazandırmak,
- know-how getirmek,
- gelişmiş ve sermaye ihraç eden ülkelerin politik ve ekonomik desteğini sağlamak,
- promosyon,
- dışa açılmak,
- çevre korumak,
- insan kaynaklarının geliştirilmesi gibi nedenler de bulunmaktadır.

Son olarak şunu da belirtmekte fayda vardır ki, doğru-
dan yabancı sermaye yatırımları,
hem istihdamı artırmak, hem de
insan kaynaklarını yönlendirmek
ve daha iyi şekilde eğitim
görmelerini sağlamak açısından
çok önemli görevler üstlenmiştir.

ÇİN IMF'Yİ DİNLEMEDİĞİ İÇİN Mİ GELİŞTİ?

Çin'in ekonomik büyümeyi,
yabancı sermaye yatırımlarını
ülkesine çekmeyi başarması ve
ihraç ürünlerdeki artışının
arkasında yatan nedenleri araştırdığımızda
kendine has bir **"ulusal model"**
geliştirdiğini görmekteyiz. Ergin Yıldızoğlu
14 Ekim 2002 tarihinde Cumhuriyet
Gazetesinde yazdığı makalesinde
bu gelişmeyi şöyle özetliyor.

"Çin, IMF modeline aldır-
madan, neredeyse tam tersini
uygulayarak dünyanın 4. büyük

sanayi malları üreticisi oldu. Çin'in büyük coğrafyasının ve nüfusunun getirdiği avantajları göz önüne alsak bile, serbest piyasa savunmacılarının dogmatizmini hatta ne şekilde ülke kaynaklarının korunabileceğini teşhir eden bir örnek olarak Çin deneyinden öğrenilecek çok şey var!

Far Eastern Economic Review'da yayımlanan bir araştırmaya göre "Çin, iç piyasasının çapıyla gözleri kamaşan yabancı sermayeyi zengin etmek yerine, üretim savaşında zafer kazanıyor". 1980'lerin başında Çin'e mal satarak çabucak bir vurgun yapmayı planlayan, Philips, General Electric, Motorola, Samsung, Toshiba gibi çokuluslu şirketler, süreç içinde, Çin'e teknoloji getirmek ve ihracat için üretim yapmak zorunda kalmışlar. Çünkü çokuluslu şirketler geldiklerinde Çin'de mal satmayı değil yatırımı ve ihracatı kolaylaştıran bir ortamla karşılaşmışlar. Bu ortamın özelliklerine aşağıda kısaca değinece-

ğim. Böylece Çin ÇUŞ'lere yem olmak yerine, onları kendi ekonomisinin inşasına katkı yapmaya zorlamayı, bu yolla da 20 yıl içinde teknoloji ve kalite düzeyi düşük mallardan yüksek teknoloji mallarının ihracatına geçmeyi, dünya piyasasında çok önemli paylar elde etmeyi becermiştir.

Çin küresel düzeyde, kimi teknolojik yoğunluğu yüksek mallar piyasalarında kendine önemli bir yer açmıştır. Çin'in payı bugün, dünya fotoğraf makineleri piyasasında yüzde 50, klima cihazları piyasasında yüzde 30, televizyon ve çamaşır makinesi piyasasında yüzde 25, buzdolabı piyasasında yüzde 20. Bir Çin firması Guangdong Galanz Avrupa mikrodalga fırını piyasasının yüzde 40'ını ele geçirmiş. Çin dünyanın en önemli alüminyum, bakır, demir-çelik üreticilerinden biri. Çin'in tüm ihracatının yarısına yakını, Çin'e mal satmak amacıyla yola çıkan Çok Uluslu Şirketler yapıyor. Çin şirketleri de

TÜRK-İŞ uyardı: 'Çin malları işsizliği artıracak'

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Çin mallarının üretim ve istihdam için tehlikeli olduğunu belirterek, 'Türkiye'de üretilen malları tüketmediğimiz takdirde, işsizlik daha da artacak' dedi

Kılıç, Çin'den Türkiye'ye geçen yıl kayıtlı 2.3 milyar dolar, kayıtdışı olarak ise 5 milyar dolarlık mal geldiğini söyledi. Bunun, yaklaşık 25 sektörde üretimi ve istihdamı tehlikeye attığını belirten Kılıç, Türkiye'de üretilen malların tüketilmemesi halinde işsizliğin daha da artacağını ifade etti. Kılıç, hükümetin, resmi veya kaçak yollarla Türkiye'ye getirilen Çin malları konusunda tedbir alması gerektiğini dile getirdi. Kılıç, tüketicilerden de Türkiye'de üretilen ve istihdam sağlayan ürünleri tercih etmelerini istediklerini belirtti.

giderek etkilerini arttırıyor ve güçleniyorlar. Bu sırada yabancı sermaye yatırımları gelmeye devam ediyor. Yalnızca bu yıl 50 milyar dolar yabancı yatırım çeken Çin'e geçen 20 yılda toplam 600 milyar dolardan fazla yabancı sermaye girmiş (Far Eastern Economic Review, 17/10/2002).

Ancak Çin'in ekonomik büyüme stratejisi, (IMF tuzağına düşmüş ülkelerden farklı olarak böyle bir strateji geliştirebildiği için) yabancı sermaye girişi ve ihracata dayalı büyüme ile sınırlı kalmamış. Nitekim, Morgan Stanley baş ekonomisti Stephen Roach'un işaret ettiği gibi geçen beş yılda yaşanan iki global krizden etkilenmemeyi beceren Çin (People Daily, 11/03/02), dünya ekonomisinde yaklaşan yavaşlamayı da önceden görebilmiş ve Çin yönetimi 2001 başında ihracat hedeflerini düşürmüştü, bu gerilemeyi iç piyasayı

teşvik ederek ve derinleştirerek kapatma yoluna gitmiş. Bu stratejinin bir ürünü olarak kamu işletmelerine sabit sermaye yatırımlarını bir önceki yıla göre yüzde 21 arttırmış. Dünya ekonomisi durgunluğa girerken Çin ekonomisi bu yolla yüzde 8.1 büyüme hızını yakalayabilmiş. Böylece bölgede yeni bir büyüme lokomotifini işlevi üstlenmeye başlamış (Global Eco-

nomic Forum, 19/08/2002). Bu lokomotifin 10-20 yıl içinde 10 trilyonluk bir ekonomiye dönüşmesi bekleniyor.

Ulusal bağımsızlık gerekli şart

Çin'in ekonomik hikayesinin arkasında, Çin egemen sınıfının Arjantin, Brezilya Türkiye gibi kimi ülkelerin aksine kendi ulusal kalkınma stratejisini oluşturma kapasitesini korumuş olması yatıyor. Çin devleti de ülkesinin geleceğini ulusal ve özel ekonomik, siyasi ve toplumsal koşullarına göre planlayabiliyor, dogmatik ve nahnacı keseri gibi her zaman uluslararası mali sermayeden, ABD dış politikasından yana kesen IMF'ye göre değil. İşte bu yüzden büyük bir nüfusa dayanan devasa bir iç pazar potansiyeli, zengin doğal kaynaklar, dünya piyasasında rekabet gücünü arttıran ucuz işgücü, iç pazarı destekleyen kamu işletmeleri, sermaye birikimi açığını kapatacak ve teknolojik yenilenmeye hizmet edebilecek yabancı sermaye

ye, hep birlikte uzun dönemli hedeflere bağlı olarak ve bir plan çerçevesinde kullanılabilmiş.

Joseph Stiglitz'in bu yıl yayımlanan 'Globalization and its discontents' adlı kitabında da belirttiği gibi Çin, IMF'nin aklına uyup bir şok paketini açarak ekonomisini çökerten Rusya'nın aksine reformlara tarımdan ve evrimsel bir biçimde başladı. Tarımda devlet mülkiyetini kaldırmadı (Tarımda kapitalizm için toprağın bireysel mülkiyeti gerekmez!) ama "bireysel sorumluluk" yöntemiyle, bireysel işletme hakkını devreye sokmaya başladı. Bu yöntem kırdaki büyük popüler destek buldu.

Çin, ekonomisini piyasaya açarken, IMF'ye değil saygın ama bağımsız ekonomistlere danıştı. Bu ekonomistler özelleştirmeden önce, rekabet gücünün artırılmasında, piyasanın işleyebilmesi için gerekli kurumsal yapının oluşturulmasına öncelik verdiler. Örneğin işlet-

melerde eski kota sistemini, kotayı aşan malın satılmasına olanak sağlayıp piyasayla birleştirdiler. Hızlı bir özelleştirmeye gelir dağılımını altüst etmeme, toplumsal dokuyu dağıtmaya özen gösterdiler. Çin yönetimi bireysel kapitalizmi teşvik etti, yabancı sermayeye yatırım kolaylıkları sağladı ama kamu işletmelerini hemen tasfiye etmeye kalkmadı; bunları bir taraftan ekonomik politika araçları olarak kullanmak üzere modernleştirmeye devam etti, diğer taraftan, ekonomi büyüdük-

çe bunların giderek ağırlığının azalmasına, gerektiğinde de gerçekten iyi fiyatlara satılmasına olanak sağladı. Bu sırada Çin, sermaye piyasalarının denetimini elinden kaçırmamaya özellikle dikkat etti, konvertibiliteye geçmedi. Böylece devalüasyon silahını kendi istediği gibi kullanma olanağını korudu, dış ticaret fiyatlarında istikrar sağladı, kısa dönemli sermaye hareketlerinin basıncından kurtuldu. Çin yönetimi dış ticareti, yabancı sermaye yatırımlarını yakından izledi, yerli üreticinin yabancı yatırımcının malını kopyalamasına göz yumdu, yerli üreticiyi çeşitli doğrudan ve dolaylı yollardan (siyasi, bürokratik araçlarla) korudu. İlginç olan şu ki, tüm bu "kısıtlayıcı", devletin sürekli müdahalesine açık ortama rağmen, Çin dünyanın en çok yabancı sermaye alan ülkesi oldu, küresel krizleri ve durgunluk dönemlerini en az zararla atlattı ve zaman içinde dünya ekonomisi içindeki yerini, etkisini büyüttü."

Türkiye'de hangi sektörde hangi oranlarda Çin malları ile kuşatıldı.

- 1- OYUNCAK SEKTÖRÜ: Bu yılın başında % 80 olan sektördeki payı yüzde 95'e çıktı.
- 2- İNŞAAT MALZEMELERİ SEKTÖRÜ: Sektörün yüzde 20'sini Çin malları ele geçirmiş durumda. Bu yılın başında vanaların ve armatürlerin % 25'i Çin maliyken şimdi bu oran yüzde 76'ya çıkmış durumda.
- 3- HIRDAVAT: Çin'de fason imalat yapılıyor. Çin mallarının oranı % 25'den yüzde 40'a çıktı. Yıl başında pazar payı % 15 olan el aletlerinden sonra ithal edilen mallar listesine teknik makina ve aksesamı da eklendi.
- 4- KİMYEVİ MADDE, BOYA VE YAN SANAYİ: Sektördeki payı % 10'dan yüzde 40'a yükseldi.
- 5- HALI-MOBİLYA: Piyasa payı % 15'ten 10 ay içerisinde yüzde 25'e çıktı.
- 6- ELEKTRİKLİ CİHAZ VE MALZEME: Marka sahteciliği çok yüksek olduğu bu sektörde Çin mallarının oranı, yıl başına göre % 20'den yüzde 60'a yükseldi. Zaman saatleri ve termostatlarda bu oran yüzde 70'i buluyor. Bu sektörde çok sayıda üretici firma kapanmış durumda.
- 7- FOTOĞRAF MALZEMELE-RI: Çin mallarının sektördeki payı yıl başından bu yana % 25'ten yüzde 40'a yükseldi.
- 8- MOTORLU TAŞIT VE YE-DEK PARÇA: Her türlü kalite sorununa rağmen sektördeki payı % 2'den yüzde 5'e yükseldi.
- 9- KIRTASIYE: Çin'den ithal edilmeyen malzeme yok denemek kadar az. Marka sahteciliğinin en çok görüldüğü sektörlerin başında geliyor. Sektördeki payı % 30'dan 45'e yükseldi.
- 10- EŞANTİYON-MATBAA: Eşantiyon piyasasının yüzde 40'ı, ajanda piyasasının yüzde 15'i Çin mah.
- 11- NALBURIYE: Sektördeki Çin mah % 35
- 12- GÖZLÜKÇÜLÜK: Sektördeki Çin mah % 40'dan yüzde 50'ye çıktı. Geçen yıl 160 imalatçı firma bulunan sektörde bu yıl 20'ye yakın firma kaldı.
- 13- BİLGİSAYAR VE AKSAMI: Çin mallarının payı % 50
- 14- KLİMA: Çin mallarının pazar payı % 35'den 50'ye çıktı.
- 15- KONFEKSİYON: Sene başında Trikolara % 30'u ve abiye kumaşların % 80'i Çin mahıydı. Bu oranlar yüze 10 artarak trikoda yüzde 40, abiye kumaşlarda yüzde 90'a çıktı. Bugün her türlü konfeksiyon ürünü Çin'den ithal ediliyor.
- 16- MANİFATURA: Taşlanmış ipek, battaniye ve muhtelif kumaşların % 35-40'ı Çin maliyken bu oran yılın son günlerinde yüzde 45'e çıktı.
- 17- TIBBİ MALZEME: EKG cihazı, ameliyat masası, ameliyat eldiveni vs. Çin'den geliyor. Çin mallarının payı % 50'den 55'e yükseldi.
- 18- BÜRO MAKİNALARI: Yedek parçalar Çin'den ithal ediliyor. Ucuz işgücü nedeniyle birçok fabrika Çin'de fason üretim yapıyor. Sektördeki payı % 5'ten yüzde 50'lere yükselmiş durumda.
- 19- CEP TELEFONU: Cep telefonu aksesuarlarının % 80'i Çin maliyken şimdi bu oran yüzde 90'a çıktı.
- 20- ELEKTRONİK EŞYA: Sektör payı % 50'den yüzde 55'e yükseldi.
- 21- OTO LASTİĞİ: Sektördeki payı % 5-7
- 22- SARACİYE: İthalatın tamamı Çin'den yapılıyor. Çin mallarının pazar payı yüzde 30
- 23- HEDİYELİK EŞYA: Sektördeki payı % 15-20'den 10 ayda yüzde 40'a çıktı
- 24- CAM VE CAM ÜRÜNLERİ: Sektördeki payı % 20'den yüzde 30'a çıktı.
- 25- AYAKKABI: Sektördeki payı % 15'den yüzde 25'e çıktı. 30-50 cent'e Çin mah ayakkabı bulmak mümkün.
- 26- BEYAZ EŞYA: Piyasa payı yüzde 10
- 27- MEFRUŞAT: Çin malları sektörün yüzde 25'ini ele geçirmiş durumda.
- 28- ECZA: Çin'den ilaç hammaddesi ithal ediliyor. Piyasa payı yüzde 2
- 29- TUHAFİYE: Çin mallarının piyasa payı yüzde 15
- 30- MENSUCAT: Pamuklu mensucatın yüzde 75'i, kadifenin yüzde 50'si, Çin malı.

Çin malları başlangıç mı?

Türkiye şu anda karşılaştığı Çin malı istilasına benzer bir çok olayla karşılaşmadan önce üretim destekleme politikasını yeniden ele almak zorundadır. Sanayicilerin bir çok alanda karşılaştıkları bürokratik engeller, vergi yükünün ağırlığı yatırım ve enerji maliyetlerinin üzerindeki yükleri azaltmak zorundadır. Sat-Kapat-Yağmalat kurtul mantığı ile, devletin elindeki gelir getiren en önemli yatırımların özelleştirme adı altında yabancı sermayenin eline geçmesi soruna ne yazık ki çözüm getirmemektedir. Brezilya ve Arjantin gibi ülkelerde denenen bu IMF politikaları ülkenin bir anda çok uluslu şirketlerin mal sattığı, yerli otomotiv, gıda, sigara gibi fabrikalarını kaptıran ülkelerin bir müddet sonra yabancı firmaların yalnızca müşterisi haline geldikleri bir çok örnekte de görülmektedir. Devlet kendi yaptığı alımlarda bile Çin mallarını tercih etmekten vazgeçmemelidir. 2000 yılında Ders Araçları Yapım Merkezi, okulların ihtiyacı için 30 bin cam termometre almak için ihale açmış, kuruluşundan beri cıva hazneli olan termometreden vaz geçerek, alkollü termometre'yi Çin'den almıştır. Yaklaşık 5 yıldır Diyanet İşleri Başkanlığı ve TÜRİSAB 120 bin hacı adaylarına 240 bin Çin malı çanta dağıtarak saraciye sektörünü öldürmüştür. Son 5 yılda 1 milyon 200 bin hacı çantası

Türkiye'ye girdi. 2001 yılında 132 bin 332 adet, 2002 yılında 442 bin 338 adet, 2003 yılının ilk 7 ayında 755 bin 334 adet Çin malı otomobil lastiği Türkiye'ye girmiştir. Her yıl Çin malı lastik adeti katlanarak artmaktadır.

SONUÇ

Bugün Türk işadamları bir çok ülkede yatırım yapmaya başlamışlardır. Yatırım yapılan ülkeler üç yıl'a kadar varan vergi muafiyeti ile birlikte bir çok konuda kolaylık göstermekte bunun karşılığında ise kendi ülkesindeki işsizlerin istihdam edilmesini istemektedirler. Bulgaristan'a ve Romanya'ya giden Türk yatırımcıları vergi ve enerji gibi politikalarda Türkiye'den çok daha cazip şartlar bulmaya devam ettikçe bu ülkelerle birlikte Çin'e de gidip üretim yapmaya devam edeceklerdir. Çin'de şu anda Türk yatırımcıların sayısı yaklaşık olarak 1500 civarındadır. Bu yatırımcılar Çin'de ülkenin hammaddesini, istihdamını kullanıp ürettikleri malları Türkiye'ye de satmaktadırlar.

Amerika Birleşik Devletlerinde ise bilgi işlem pazarında Hindistanlı programcılarının yıllık 6-7 bin dolara Hindistan'da istihdam edilmeleri üzerine bu ülkede çalışan binlerce bilgisayar programcısı işsiz kalmıştır. Amerika'lı programcılarının yıllık 40-70 bin dolar arasında ki maliyetleri nedeniyle bir çok

firma Hindistanlı programcılarını tercih etmektedir. Küreselleşmenin yararları olarak görünen bu ucuz istihdam olanağına karşın Amerika "**Önce Amerikalı istihdamı**" diyerek yeni bir politika geliştirmektedir. Yani küresel pazarın en önde gelen rehber ülkesi bile gerek istihdam gerek kendi ülke sanayisinin korunması, gerekse kendi yerli malı tüketimi konusunda bir oyunbozanlığın ister istemez içine girmiştir.

Çin malı örneği, Türkiye ekonomisinin küreselleşmeden ne derecede zarar göreceğinin en önemli göstergesi. Tarımı yok eden, ülkenin en önemli kaynaklarını çok uluslu şirketlere açan bir ekonomik zihniyetin hangi ülkeye fayda getirdiği ortadadır. Çin gibi yabancı yatırımcıları ülkeye çekerken, kendi öz kaynaklarını satmak ve bir Pazar haline gelmek yerine, yabancı yatırımcılara ülkede yatırım yapabilmeleri için imkan sağlayan bir çok ülke, rekabetçi küresel pazarda başarılı olacaktır. Türkiye kendi sanayi ürünlerini, kendi kapasitesinin genişliğini tanıtmada zorluk çekmeye ve Türkiye'nin gelişmesini istemeyen gizli elin sözünü dinlediği müddetçe öz kaynaklarını dışarıya kaptırmış işsizliği artmış ve her şeyini satarak ayakta kalmaya çalışan bir Pazar haline gelecektir. Ekonomik bağımsızlığını elden kaybettiğinde de ulusal bağımsızlığı gölgeye düşecektir.

Çalışma Koşulları ve Sosyal Haklar

Hükümet, sosyal hakların korunması konusunda gerekli olan duyarlılığı göstermemiş, sosyal güvenlik haklarında önemli kayıplar olmuştur.

Kamu eliyle yürütülen hizmetlerin yerel yönetimlere devredilerek, özelleştirmenin ve taşeron çalıştırmanın alt yapısını oluşturan ve kamuda çalışanların geleceklerini belirsizliğe götürecek olan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısının 49 maddesinin TBMM'si Genel Kurulu'nda kabul edilmesi, toplumsal tepkiye dönüşmüştür.

Kanun Tasarısı genel olarak değerlendirildiğinde, çalışanların temel hakları ve çalışma koşullarının yeniden belirlenecek olması, işçi ve memurlar üzerinde gelecek korkusu yaratmıştır.

Tasarıda sosyal tarafların görüş ve önerileri dikkate alınmadığından, sendikal haklar ve sosyal hakların korunmasında zorluklar yaşanacak, Belediyelerin ve İl Özel İdarelerin çalışanlar üzerinde bir baskı aracı olabileceği eleştirileri yapılmaktadır.

Bakanlıkların taşra teşkilatlarında işçi olarak çalışanlar, işletme statülerini kaybetmeleri ve sözleşmeli çalışmaya zorlanmaları durumunda, sendikal ve toplu iş sözleşme hakları engellenmeye çalışılacaktır. Hükümet, Yerel Yönetimler ve Personel rejimini yeniden düzenleyecek olan değişikliklerde, çalışma koşullarının ve kazanılmış hakların korunmasını sağlamalı, Kanun Tasarıları-

nın sosyal taraflarla birlikte hazırlanmasının zeminini yaratmalıdır.

Kamu Yönetimi Kanun Tasarısı, uzlaşmadan uzak kalan bir anlayışla hazırlanmıştır. Yapıcı ve haklı gerekçelere dayanan görüş ve önerilerin dikkate alınmaması sonucu, gergin bir ortam oluşturulmuştur. Çalışma barışı, sosyal barışın sigortasıdır.

Ülkemizin en temel sorunu işsizliktir. Hükümet, yatırımların yapılmadığı bir dönemde kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanları tedirgin edecek, işsiz bırakacak düzenlemelerden uzak durmak zorundadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının daha etkin ve verimli çalışmasının birinci koşulu, siyasi baskının azaltılması ve özerk yönetimlerin getirilmesidir. Hükümet, bu anlayıştan uzak bir çalışmanın içindedir. Hazırla-

nan Kanun Tasarılarında, sosyal tarafların önerileri değerlendirilmeden, sayısal üstünlükle sonuç alınmak istenmektedir. Bu yaklaşımdan vazgeçilmeli, ülkenin ve çalışanların geleceğini etkileyecek yanlışlarda ısrar edilmemelidir.

Bağımsız denetim kurumları, haksızlıkların ve yolsuzlukların önlenmesi bakımından mutlaka korunmalıdır. Kanun Tasarısında, teftiş kurullarının kaldırılması ve yönetenlerce kendi anlayışlarına göre denetim sistemlerinin getirilmesi, haksızlıkları ve eşit olmayan uygulamaları artırabileceği gibi, kamu çıkarlarının korunması ve yargının işlevsiz kalması da söz konusu olacaktır. Artık dokunulmazlıklar, TBMM'si çatısı ile sınırlı kalmayacak, yerel yönetimler bakımından kendi denetim raporlarıyla, kendilerini aklayan bir sistem getirilmek istenmektedir.

Hükümet, sosyal hakların korunması ve uygulanması konusunda da yoğun eleştiriler almaktadır. Emekli aylıklarının ve asgari ücretin artışı olumlu adım olmakla birlikte, emeklilerin bir işyerinin ve vergi mükellefi olması durumunda, BAĞ-KUR'a yüzde 10 destek primi ödeme koşulunun getirilmesi, verilen zammın bir bölümünün geri alınması demektir.

2.8.2003 tarih, 25187 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4956 sayılı Kanunun 44 üncü maddesiyle 1479

sayılı Kanunun Ek 20 nci maddesinin birinci fıkrası değiştirilmiş; sosyal güvenlik kanunlarına göre yaşlılık ve malullük aylığı bağlanılardan, ticari kazanç veya serbest meslek kazancı dolayısıyla gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar çalışmaya başladıkları ayı takip eden aybaşından itibaren, çalışmalarının sona erdiği ay dahil bu Kanunun 50 nci maddesine göre belirlenen 12 nci gelir basamağının %10'u oranında sosyal güvenlik destek primi ödeme yükümlülüğü getirilmiştir.

2003 sonuna kadar uygulanan, işçi ve memurlara sınırlı da olsa vergi muafiyeti sağlayan özel indirimin kaldırılması, ayrı bir haksızlık örneği olmuştur. Özel indirimin kaldırılması, net ücrette azalmayı getirmiştir. Belki uygulamaya sınır getirilebilirdi. Örneğin, vergi diliminin ilk bölümüne bu muafiyet tanınabilirdi. Böyle bir uygulama, ücreti düşük olanlar bakımından, sınırlı bir katkı ve koruma sağlayabilirdi. Maliye, özel indirimin kaldırılmasını kendi açısından bir gelir olarak değerlendirilmiş, çalışanların kaybının 2005 itibarıyla vergi indirimi yoluyla giderilmesini hedeflemiştir.

506 sayılı Kanunda yapılan değişiklik sonucu yetim aylıklarının bağlanma koşulu değiştirilmiş, sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir ve aylık alma durumunda, yetim aylıklarının kesilmesi getirilmiştir.

4958 sayılı Kanunun 35'inci maddesi ile 506 sayılı Kanunun; 23'üncü maddenin VII numaralı bendi ile 68'inci maddenin VI numaralı bendindeki "çalışmaya" kelimesinden sonra gelmek üzere

"buralardan gelir ve aylık almaya" ibaresi eklenmiştir.

İşçi emeklisi, dul ve yetimlerine ödenmekte olan aylıklar, geçim özelliği taşımamaktadır. Kaynak yetersizliği gerekçe gösterilerek sayıları 4 milyona yaklaşan işçi emeklisi, dul ve yetimlerin ekonomik durumlarında bir iyileştirme yapılmamıştır. Emekli aylıklarında iyileştirme yapıldığı gibi, yetim aylıkları bakımından hak kayıpları öngören koşulların getirilmesi ve bu şekilde tasarruf yapılması kabul edilemez değişiklikler olarak değerlendirilmiştir. Hükümet, bu tür tasarruflarıyla, yetim aylığı alanları mağdur etmiş ve bu kesimden büyük bir tepki gelmiştir. Yetim aylığına hak kazanmış olanlar, haklarının korunmasını talep etmektedirler.

İşsizlik sigortası uygulamasında da beklenen başarı sağlanamamıştır. İşten çıkarmaların ve esnek çalıştırmanın yaygın olduğu bir dönemde, Kanunda öngörülen koşullar yararlanma alanını oldukça daraltmaktadır.

Hizmet akdinin sona ermesinden önceki son 3 yıl içinde; son 120 günü sürekli çalışmış, kendi istek ve kusuru olmaksızın işini kaybetmiş olanlardan; 600 gün çalışmış sigortalılar 180 gün, 900 gün çalışmış sigortalılar 240 gün, 1080 gün çalışmış sigortalılar 300 gün süre ile;

- İşsizlik ödeneğinden,
- Sağlık sigortası hizmetlerinden,
- Danışmanlık ve işe yerleştirme hizmetlerinden,
- Mesleki eğitim hizmetlerinden,

yararlanabileceklerdir.

İşsizlik sigortası, toplumsal dayanışmayı öngörmektedir. Sigortalılar bakımından kısa süre de olsa işsiz kalınması halinde, yararlanma koşulları ile birlikte işsizlik sigortası ödemeleri ve sürelerinde iyileştirmeler yapılmalıdır. Bu konuda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının açıklamalarına rağmen, işsiz kalan sigortalıların beklediği değişiklik yapılmamıştır.

Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu Sağlık Tesislerinin Ortak Kullanımı

Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu Sağlık tesislerinin ortak kullanıma olanak sağlayan protokol, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sağlık ve Maliye Bakanlarınca imzalanarak 01.01.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Protokolde ön görülen amaç "Sağlık hizmetlerinde kaynak tasarrufu, hizmet etkinliği ve verimliliği sağlamak için Bağ-Kur ve Emekli Sandığı mensubu, aktif devlet memuru ve yeşil kart sahibi hastaların Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı Sağlık tesislerinde, Sosyal Sigortalar Kurumunun sağlık yardımlarından yararlanan hastaların ise Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık tesislerinde muayene, tetkik, tahlil ve tedavilerinin sağlanmasıdır."

Görülüyor ki protokol de üç temel amaç gerçekleştirilmek istenmiştir.

- 1- Kaynak tasarrufu sağlanması,
- 2- Sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi,
- 3- Sağlık hizmetlerinin verimliliğinin artırılması,

Sağlık da dönüşüm adı altında hayata geçirilmeye çalışılan projenin içeriği olarak uygulamaya konulan ortak kullanım protokolünün ön görülen amaçları gerçekleştirmesi olanaksızdır.

Sağlık hizmetlerinde dönüşüm adı altında hayata geçirilmek istenilen proje, yeni bir olgu değildir. 57.Hükümet döneminde de başka ad altında aynı içerikli proje uygulamaya konulmak istemiştir. Ancak uygun ortam ve gerekli koşullar gerçekleşmediği için projenin uygulamaya konması mümkün olamamıştır.

Bugün içinde uygun ortam ve koşulların var olduğunu söylemek olanaksızdır.

Ülkemizde yaşayan herkese uygun ortamlarda, eşit sağlık hizmetleri sunma, Devletin Anayasal görevidir. Devlet bu görevini eksiksiz yerine getirmekle yükümlüdür.

Sosyal Devlet olmanın da temel ilkelerinden biridir.

Siyasi mülahazalara dayalı olarak acele ile verilen kararlar, sağlık hizmetlerinin etkinliğini, verimliliğini artırmasının aksine yetersiz olanaklarla ve güçlüklerle sürdürülmeye çalışılan sağlık hizmetlerinin duraksamasına ne-

den olabilir. Böylesine yanlış kararların faturasını da yine yurttaş ödeyecektir.

Bu nedenledir ki, Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu sağlık tesislerinin ortak kullanıma ilişkin alt yapıdan yoksun protokolün uygulanmasının giderek olumsuz bir sonuç doğuracağından haklı endişe duyulmaktadır.

Ülkemizde yaşayan herkese, uygun ortamda, eşit sağlık hizmeti sunulması;

- Yeterli fizik alanlarının bulunmasına,
- Yeterli tıbbi donanım ve malzemelerin sağlanmasına,
- Yeterli kaynağın tahsis edilmesine,

Bağlıdır. Bugün için söz konusu üç koşulun gerçekleştirildiği söylemek olanaksızdır.

Hiç kuşkusuz yanlış siyasi kararlarla yönlendirilen sağlık yatırımları nedeniyle özellikle bazı illerdeki Sosyal Sigortalar Kurumuna ait hastanelerin çok düşük oranda yatak kapasiteleri ile çalıştıkları, hatta bazı hastanelere hastanın dahi başvurmadağı bilinen bir gerçektir. Böylesine düşük kapasite ile çalışarak kaynak israfına yol açan hastanelerin asgari verimlilikte işletmeye sokulması kuşkusuz kaynak kazanımıdır. Kaynak tasarrufu-

dur. Ancak yüzde yüz kapasiteye yakın bir oranda çalışan sağlık tesislerine gerekli önlemler alınmadan, düzenlemeler yapılmadan yeni yükler getirilmesi de kaynak israfıdır.

Protokol uygulamaları özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi illerde sağlık hizmetine ulaşmayı oldukça geciktirmiş iş gücü kaybına yol açmıştır.

Sağlık hizmetinin kalitesini düşürmüştür.

Sunulan sağlık hizmeti hizmet alanları tatmin etmediği için aynı ve başka sağlık tesislerine yeniden başvuruları artırmıştır.

Nitekim İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerdeki hastanelerin medyaya yansıyan görüntülerinde, yetkililerin açıklamalarında çoğu hastanelerde hizmetin tıkanma noktasına geldiği ifade edilmektedir.

Oysa ki protokol uygulamaları, gerek Sağlık Bakanlığı hastaneleri, gerekse Sosyal Sigortalar Kurumu hastaneleri açısından ek olarak gelecek talebi karşılayacak yeterlikteki kapasitesi olan illerde uygulansa idi protokolde hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi mümkün olabilirdi.

Uygulamanın geneli için bunu söylemek olanaksızdır.

Diğer önemli bir konu ise sağlık tesislerinin ortak kullanımına ilişkin protokolünün Sosyal Sigortalar Kurumu açısından kaynak tasarrufunun aksine kaynak israfına yol açacağı, kuruma ek yük getireceğidir.

Sosyal Sigortalar Kurumu sağlık tesislerinde üretilen sağlık hizmetlerinin kalitesi Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerin geri-

sinde değildir. Maliyeti ise Devlet hastanelerinden satın alınan hizmetin çok altındadır.

Yapılan hesaplamalarda kişi başına kurumda üretilen sağlık hizmetinin maliyeti ortalama 105 milyon lira civarındadır. Oysa ki dışardan satın alınacak sağlık hizmetlerinin kuruma kişi başına maliyeti ürettiği hizmetin maliyetinden 5 kat fazla olacaktır.

Protokol hükümleri gereği kurumun ürettiği sağlık hizmetini satarak aradaki fark maliyeti kapatması da olanaksızdır.

Nitekim Sağlık Bakanlığı sağlık tesislerinin Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığına ilk aylar için gönderdiği fatura tutarı 67 trilyon liradır.

Çoğu faturaların içerikleri konusunda kurumla, Sağlık Bakanlığı hastanelerinin uzlaşmadığı da bilinmektedir.

Ortak kullanım protokolünün uygulanmasında kuruma zorla kabul ettirilmek istenen diğer bir husus ise sigortalı hastalara verilen ilaçların özel eczanelerce karşılanmasıdır.

Protokol, uygulaması içeriğinde sigortalı hastalara verilen ilaçların kurum eczanelerinden

süratle hastalar bekletilmeden karşılanması, var olan sorunların ise kurum olanakları ile süratle çözüme kavuşturulması mümkün iken bunlar yapılmayarak ısrarla ilaçların kurum dışından karşılanmasının istenmesi kurumun ilaç yükünü önemli ölçüde artıracaktır.

Sigortalı hastalara verilmesi gereken ilaçların yapılacak sözleşmeler ile piyasadan karşılanması kurumun ilaç giderlerini yaklaşık %30'lara varan oranda artıracığı hesaplanmaktadır.

Tüm bu uygulamaların getireceği ek yüklerin giderek açıkları büyüyen kurumu işlevini sürdüremeyecek duruma getirmesinden endişe duymaktayız.

Yeterli personel motivasyonu sağlanarak gönüllü çalışma uygulamalarının etkinleştirilmesi, İstanbul, İzmir, Ankara gibi illerde 24 saat ilaç veren eczanelerin hayata geçirilmesi sorunun önemli ölçüde çözümüne olanak sağlayacaktır.

Sağlık işleri yöneticilerinin bu kanundaki girişim ve uygulamalarının başarıya ulaşması kurumun ve sigortalının önemli kazanımı olacaktır.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

8 Mart mücadelesi, 8 Mart 1857 tarihinde Amerika'nın New York kentinde tekstil ve konfeksiyon fabrikalarında çalışan kadın işçiler tarafından başlatılmıştır. Bu işçiler 16 saatlik işgününe, ağır çalışma koşullarına ve düşük ücretlere karşı greve gitmişlerdir. Talepleri 10 saatlik çalışma günü, daha iyi ücret ve insanca çalışma koşullarının sağlanmasıydı. Bir başka deyişle 8 Mart 1857 tarihi, sermayenin ağır sömürüsü altında ezilen kadın işçilerin, ekmek, barış ve özgürlük mücadelesini başlatmak için attıkları adımın günüdür.

19. yüzyılda başlatılan bu "mücadele ve dayanışma" gününü aradan iki asır geçmiş olmasına rağmen, bugün, tüm dünyada aynı heyecanla emek mücadelesinin yıldönümü olarak kutlanmaya devam etmektedir. Çünkü emekçi kadınların hala aşmaları gereken birçok sorunları bulunmaktadır.

Kadınların çalışma hayatında yaşadıkları sorunları, kadın istihdamının ne kadar büyük sorunlarla dolu olduğunu göz ardı etmek mümkün değildir. Öncelikli olarak kadınların işgücüne katılımında geçmiş yıllara oranla düşüş yaşanması ve kadın emeğinin büyük ölçüde kayıt dışı ekonomide is-

tihdam edilmesi oldukça kaygı vericidir.

1990 yılında kadınların işgücüne katılma oranı %34 iken, 2001 yılında bu oran %25'e düşmüştür. Bunun en önemli nedenlerinden biri, kuralsızlaştırma, esnek çalışma, kamu harcamalarının kısılması, devletin küçülmesi ve emek maliyetinin düşürülmesi gibi olumsuzlukları beraberinde getiren ve tüm dünyayı kuşatan küreselleşme olgusunun büyük bir hız kazanarak ülkemizde de etkisini göstermesidir. Zaten eğitim olanaklarından erkeklerle eşit oranda yararlanamamış ve bu nedenle de yeterli donanımına sahip olmayan kadınların işgücü

piyajasında erkeklerle rekabet etmesi mümkün olmadığından, kadın işgücü büyük ölçüde, hiçbir sosyal güvencelerinin olmadığı, çok düşük ücretlerle ve çalışma koşullarının uygun olmadığı kayıt dışı ekonomide istihdam edilmeye başlanmıştır.

Küreselleşme, özelleştirme, yaşanan ekonomik güçlükler ve benzer etkenlerin yedek işgücü olarak kabul görmüş kadın istihdamını olumsuz olarak etkilediği görülmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde en aza indirgenmiş de olsa hala varlığını sürdüren kadın erkek ayrımcılığının kadın sorunlarını tetikleyen en büyük faktör olduğu gerçeğini de kabul-

lenmek zorundayız. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ise ayrımcılık daha büyük boyutlarda etkisini göstermektedir.

Kadına yönelik ayrımcılık, çalışma hayatının her aşamasında kendini farklı boyutlarıyla göstermektedir. Ataerkil bir toplum yapısına sahip ülkemizde, ailelerin, kız çocuklarının eğitimi ikinci plana atmaları ve ekonomik güçlükler nedeniyle kız çocuğunun eğitimine olanak bulunamaması, çalışma hayatına girdiğinde kadının vasıf gerektirmeyen ve emek yoğun işlerde çalışmalarına neden olmaktadır. İşe alınmada ayrımcılık, ücretlendirmede ayrımcılık, terfi imkanlarında ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı, erkeğin kadına uyguladığı cinsel taciz, işten çıkarmalarda kadınların öncelikli olarak işten çıkarılması, doğum izni nedeniyle kadınların sorunlar yaşaması, çocuk bakımı ve aile sorumluluklarının kadının üstüne yüklenmesinden ötürü yaşanan olumsuzluklar da ayrımcılığın türleridir.

Bu kadar çok ayrımcılığa maruz kalan kadının çalışma hayatında başarılı olabilmesi, yönetim ve karar alma mekanizmalarında yeterince söz sahibi olabilmesi oldukça güçtür. AB'ne tam üyeliğimizin kabul

edilmesi özellikle bu açıdan oldukça önemlidir. Çünkü AB'nin ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik uyguladığı projeler ve politikalar sorunun çözümüne büyük katkı sağlayacak düzeydedir.

Ülkemizde de çalışma hayatında eşitliğin sağlanmasını garanti altına alacak daha etkin düzenlemeler ve politikalar hayata geçirilmelidir.

Bundan sonraki 8 Mart'larda kadın erkek tüm çalışanların sorunlarının en aza indir-

genmesini, herkesin eşit haklara sahip olduğu, iş sağlığı ve iş güvenliği açısından mevzuatın gereklerinin yerine getirildiği sağlıklı çalışma koşullarının oluşturulmasını ve tüm zorlukların elele aşılmasını diliyoruz.

(Dergimiz baskıya hazırlandığı günlerde TÜRK-İŞ 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle bir etkinlik düzenledi. Etkinlik haberini önümüzdeki sayıda bulabilirsiniz.)

**8 MART, EMEK MÜCADELESİNDE KADIN ERKEK AYRIMI YAPMAKSIZIN
AYNI DUYARLILIKLA YAKLAŞAN TÜM EMEKÇİLERE KUTLU OLSUN...**

***Çalışanların haklarına saygılı olan firmaları belirlemek amacıyla
Uluslararası Sosyal Sorumluluk Örgütü tarafından geliştirilen;
Sosyal Sorumluluk Standardı SA- 8000 Türkiye’de de yaygınlaştırılmalıdır***

TÜRK-İŞ:

***“Sosyal Sorumluluk Standardı emeğe saygılı üretim
yapan işletmelerin mal ve hizmetlerinin çalışanlar
tarafından tercih edilmesini sağlayacaktır”***

***SA 8000 Standardının temelini Uluslararası Çalışma Örgütü
Sözleşmeleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş
Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalarda
belirtilen temel ve evrensel haklar oluşturmaktadır***

Dünyanın her yerinde çalışanlar, sosyal haklarını savunabilmek amacıyla çalışma hayatında sürekli olarak karşılaştıkları hak ihlallerine karşı bir takım korumacı önlemlerin geliştirilmesi konusunda yıllardır mücadele vermektedirler. Çalışanlar bu mücadelelerinde zaman zaman tüketicileri de yanlarında bulmaktadırlar. Tüketicilerin kaçak ve çocuk işçi çalıştırılarak üretilen malları boykot etmeleri bunun tipik bir örneğidir. Nitekim tüketiciler satın almış oldukları mal ve hizmetlerde söz konusu şirketlerin ürünlerini satın almama kararları ile bu şirketleri baskı altında tutmaktadırlar. Tüm bu baskı unsurlarına cevaben şirketler kendi bünyelerinde bir dizi işletme prensipleri geliştirmiş ve ürünlerinin hangi koşullar altında

üretilebileceğine ilişkin çeşitli şirket politikaları üretmişlerdir. Çoğu şirket üretim safhalarında çocuk işçiliğini, zorla çalıştırmayı ve cinsiyet ayrımcılığını yasaklamış ve temel hakları teşvik edeceğine dair kamuoyuna taahhütte bulunmuştur.

Söz konusu şirket politikaları giderek artmakta ve karmaşık bir yapıya bürünmektedir. Yüzlerce farklı şirket politikası üreticileri değişik işyeri prensipleri dahilinde üretim yapmaya zorlamakta ve zaman kaybına neden olmakla birlikte sosyal sorumlulukların yerine getirilmesi açısından yetersiz bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya genelinde yaygın çok uluslu şirketlerin ve bu şirketlere mal temin eden binlerce üreticinin şirket politikalarına iliş-

kin olarak denetlenebilmesi diğer bir sorundur. Nitekim denetimler genelde şirketin kendi kalite kontrol personeli tarafından yapılmaktadır. Toplumun denetim safhalarında yer almaması iç denetimin şeffaf ve gerçekçi bir şekilde yapılamayacağı kanısını uyandırmaktadır. Nitekim rekabetin yoğun olduğu ve kar marjının düşük olduğu sanayi sektörlerinde lakin üretici güvenilir ve düşük fiyatta mal tedarik ediyorsa, söz konusu iç denetim personelinin çalışma koşulları ile ilgili problemleri göz ardı etmesine yönelik bir dizi baskı ile karşılaşması da büyük bir olasılıktır.

Tüm bu karmaşıklığa son vermek, çalışanların temel haklarını teminat altına almak ve çalışma koşullarının belirli prensipler dahilinde oluşturulmasını

ve uygulanmasını sağlamak amacıyla Uluslararası Sosyal Sorumluluk Örgütü (SAI) 1996 yılında uluslararası sosyal ortakların katılımıyla Sosyal Sorumluluk Standardı SA 8000'i hayata geçirmek amacıyla bir danışma kurulu oluşturmuştur. SA 8000 günümüzde dünya genelindeki birçok işletme ve hükümet tarafından kullanılmaktadır ve ayrıca sendikalar ve sivil toplum kuruluşları nezdinde itibar gören en güçlü işyeri standardıdır.

SA 8000, çalışanların temel haklarının korunması doğrultusunda işletmeleri ve diğer kuruluşları teşvik eden bir standarttır. Hukuki olmasa bile toplumsal uzlaşma biçiminde ahlaki bir zorunluluk getirmektedir. SA 8000 Standardının temelini Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalarda belirtilen temel ve evrensel haklar oluşturmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Zorla Çalıştırma ile ilgili 29 sayılı sözleşmesi, Sendika Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması ile ilgili 87 sayılı sözleşme, Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı ile ilgili 98 sayılı sözleşme, Kadın ve Erkek İşçiler Arasında Eşit İşe Eşit Ücret ile ilgili 100 sayılı sözleşme, Zorla Çalıştırmanın Ortadan Kaldırılması ile ilgili 105 sayılı sözleşme, İş ve Meslek Bakımından Ayrım ile ilgili 111 sayılı sözleşme, İşçi Temsilcilerinin Korunması ile ilgili 135 sayılı sözleşme, Asgari Çalışma Yaşı ile ilgili 138 sayılı sözleşme, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine ile ilgili 155 sayılı sözleşme, Mesleki Rehabilitasyon ve Engellilerin İstihdamı ile ilgili 159 sayılı sözleşme, Evde Çalışma ile ilgili 177 sayılı sözleşme, SA 8000 Standartlarının oluşturulmasında öncelikli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

SA 8000 standartları 9 başlık altında kısaca özetlenebilir;

1- Çocuk İşçiliği: SA 8000 dahilindeki işletmelerde 15 yaş altı işçi çalıştırılmaz. Ancak söz konusu işletmenin bulunduğu ülke, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 138 sayılı sözleşmesini onaylamış ise asgari yaş 14'e indirilmektedir. Çalıştığı tespit edilen çocuk rehabilite edilmek üzere ilgili makamlara bildirilir.

2- Cebri Çalıştırma: Cebri çalıştırma kesinlikle yasaktır, kölelik ve senet tehdidi ile çalıştırmada bunlara dahildir, işverenin kimlik kartına veya diğer belgelere el koyma hakkı yoktur.

3- Sağlık ve Güvenlik: Sağlıkli ve güvenli bir iş ortamı sağlamak bir ön koşuldur, düzenli olarak işçi sağlığı ve işyeri güvenliği konularında eğitim verilmelidir, sağlık ve güvenliği tehdit edecek unsurları saptamaya yönelik bir sistem kurulmalıdır, tuvalet ve içilebilir su temin edilmelidir.

4- Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı: Toplu pazarlık ve sendika kurma veya üye olma hakkı tanınmalıdır. Ancak ülkenin yasaları bu özgürlüklere engel teşkil ediyor ise benzeri ortamların sağlanması açısından kolaylık yaratılmalıdır.

5- Ayrımcılık: Irk, mezhep, doğum yeri, din, cinsiyet, cinsiyet değişikliği, sendika veya siyasi parti üyeliği ve yaş hususlarında ayrımcılık yapılamaz, cinsel taciz yasaktır.

6- Disiplin Uygulamaları: Bedensel ceza, ruhsal veya fiziksel zorlama yada fiili aşağılama söz konusu olamaz.

7- Çalışma Saatleri: İlgili kanun hükmü ile orantılı olmalıdır fakat hiçbir zaman için haftada 48 saati geçemez ve her yedi günün bir günü dinlenmeye ayrılmalıdır, fazla mesai isteğe bağlı ve ücretli olmalıdır.

8- Emegın Karşılığı: Standart bir iş için ödenen ücret yasal standartlara veya iş koluna ait standartlara göre belirlenmelidir, çalışanların ve bağımlılarının temel ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmalıdır, ücretlerden cezai kesinti yapılamaz.

9- Yönetim Sistemleri: Yönetim SA 8000 standartlarını yerine getirmek amacıyla uzun vadede uyum sağlamak için gerekli alt yapıyı oluşturmalıdır, söz konusu standartlar işletme tarafından kurumsallaştırılmalıdır, taahhütler yazılı olarak sunulmalı ve politikalar bu doğrultuda uygulanmalıdır.

Çalışma hayatını düzenleyen uluslararası yasalarca kabul görmüş hak ve özgürlüklerden doğan sosyal yükümlülükleri yerine getirdiğini kanıtlamak isteyen her şirket, üretici, toptancı ve perakendeci SA 8000 Sertifikası için başvuru yapabilmektedir. SA 8000 Belgesi, Ekonomik Öncelikler Konseyi (CEP) tarafından belirlenen Sertifikasyon Şirketleri vasıtasıyla belirtilen standartlar gözetilerek verilmektedir. Sertifikasyon Şirketleri denetlemeden de sorumludur, nitekim çalışanlara, sendikalara ve sivil toplum kuruluşlarına da danışmakla yükümlüdürler.

SA 8000 kısa bir zaman içinde toplumun mal ve hizmetleri satın alırken dikkat edeceği en

önemli husus olarak karşımıza çıkacaktır. Avrupa ve diğer gelişmiş ülkelerde insanlar bir ürünü alırken söz konusu ürünün hangi şartlar altında ve kimler tarafından üretildiğine dair cevap istemektedirler. Tüketici örgütleri ve işçi örgütleri bu konuda toplumu sürekli uyarmakta ve bilinçlendirmektedirler. SA 8000 Sertifikalı işletmelerde Uluslararası Çalışma Örgütünün sendikal haklara yönelik 87 sayılı sözleşmesi esas alınmaktadır ve bu doğrultuda sendikal faaliyetlere yönelik girişimler engellenemez ve sendikal faaliyetlerden ötürü çalışanlar işten çıkarılamaz.

Çoğu gelişmiş ülkede SA 8000 ile ilgili ne yazık ki daha henüz bir kamu oyu oluşmamıştır. Birçok şirket ürün kalitesini ve çevre korumasını kapsayan ISO 9000 ve ISO 14000 sertifikalarını temin etmek için uğraşmaktadır. SA 8000 Sertifikasının gelişmesinde işçi sendikalarına, tüketici örgütlerine, sivil toplum

kuruluşlarına ve hükümetlere büyük görev düşmektedir.

Yasal ve sosyal sorumluluklarını yerine getiren işverenler ile devlet açısından mevcut en büyük sorunlardan biriside kayıt dışı sektördür. Kayıt dışı sektör haksız rekabete yol açmakta ve devlet açısından da vergi kaybına neden olmaktadır. Nitekim aynı iş kolunda faaliyet gösteren iki işletmeden birisinin kayıtlı işçi istihdam etmesi fakat diğer işletmenin kayıt dışı işçi çalıştırması, kayıtlı işçi istihdam eden işletmenin rekabet edemez duruma gelmesine sebep olmaktadır. İşgücü maliyetleri arasında oluşan ciddi farklılıklar haksız rekabeti doğurmaktadır. Uluslararası açıdan ele alındığında çok uluslu şirketlerin üretimlerini işçi ücretlerinin düşük ve kayıt dışı ekonominin yoğunlukta olduğu bölgelere kaydardıkları görülmektedir. Bu da haksız rekabetin uluslararası boyutudur. SA 8000 standartları dünya genelinde aktif bir şekilde uygulanmalıdır.

Yorum

Amerika Birleşik Devletlerinde Florida Devlet Üniversitesi tarafından hazırlanan bir raporda, başta New York, Florida ve Teksas olmak üzere ülkenin değişik yerlerinde "köleliğin" devam ettiği ifade ediliyor. Rapor da ülke dışından kaçak olarak getirilen bir çok köle işçinin başta tarım sektörü olmak üzere çeşitli sektörlerde çalıştığı belirtiliyor. 26 Şubat 2004 tarihli gazetelere yansıyan bu ve bunun gibi bir çok haber dünyanın insan haklarına en saygılı ülkelerinde bile kaçak işçiliğin kölelik düzeyinin halen devam ettiğini ortaya koyuyor. Hindistan'da yaşları 4 ile 10 arasında olan küçük kızların günde 16 saat hah tezgahlarının başında zorla çalıştırıldıkları biliniyor. Küçük kızların yalnızca birkaç saat uyuyabilmek için halı bıçakları ile ellerini bilerek kestikleri ve işverenlerin ise kan halıya bulaşmasını diye kızlara izin verdiği şeklindeki araştırma sonuçları insanları hayrete düşürmektedir.

Kölelik düzeninde çalıştırma Orta Amerika'da da çok yaygın bir şekilde yapılıyor. Amerika Birleşik Devletlerinde tekstil fabrikalarında çalışma saati ücretinin 23-25 dolara çıkması nedeniyle bir çok işveren fabrikalarını Orta Amerika'ya götürerek saati 22 sentten işçi çalıştırabiliyor. Üretim bölgeleri veya Serbest Bölge adı verilen bu bölgelerde günlük 12-16 saat arası ve hiçbir insani ve sosyal hak tanınmadan yapılan bu yaygın üretim biçimi giderek yayılıyor.

Geçtiğimiz yıllar içinde Amerika Birleşik Devletlerinde tüketiciler bir spor ayakkabısını Uzakdoğu'daki üretimi sırasında çocuk işçiliği kullanıldığı gerekçesiyle uzun bir süre boykot etmişlerdi. Spor malzemelerini üreten bir çok firma gibi bu firma da daha sonra ürünlerinde kaçak işçilik ve çocuk işçiliği kullanmayacağını beyan etmiştir.

SA - 8000 standardı Türkiye içinde hem işverenler hem de sendikalar ve bu malı tüketen tüketiciler içinde ayrı bir önem taşıyor. Kaçak işçilik maliyetleri ile sigortalı işçilik maliyetleri arasında rekabet etme şansını yitiren bir çok işletmeyi yakından ilgilendiren bu toplumsal mutabakat standardı uygulandığı takdirde, hangi fabrikanın ürününün emeğe saygılı bir şekilde üretildiği ortaya çıkacaktır. Bu ise üretilen malların üzerine SA - 8000 logosu ile basıldığında, tüketici malı alırken seçim tercihini bu yönde kullanacaktır. Özellikle sendikalı işçiler, memurlar, emekliler gibi tüketici

grupları göz önünde bulundurulduğunda bu standardı taşıyan ürünlerin satın alınması daha da artacaktır.

Bu yüzden TÜRK-İŞ olarak emeğe saygılı üretim yapan işletmelerin ortaya çıkartılması açısından SA-8000 standardının iyi bir başlangıç olacağına inanıyoruz. Konuya iyi bir başlangıç dememizin nedeni, yalnızca emeğe saygı kapsamında değil, ürünün üretildiği yerin sendikalı işçilerin çalıştığı bir işletme olması (SA 8000 - 4. standart) da ikinci bir aşama olarak ele alınabilir. Nitekim, başta ABD olmak üzere bir çok gelişmiş ülkede tüketim mallarının üzerinde sendika amblemleri de yer almaktadır. Bu daha da geliştirilebilir ve yaygınlaştırılabilir bir uygulamadır. Sonuçta hem işletme sahibi ürünün satışını arttıracak hem de tüketicinin tercihi sendikalı işçinin ürettiği maldan yana kullanılacaktır.

Bize göre de kazanan Türkiye olacaktır.

Türkiye'de Sosyal Politika Eğitimi

Türkiye'de sosyal politika eğitiminin temeli 1950'lere dayanmaktadır. 1983 yılından sonra YÖK sistemi içinde Türkiye'deki üniversiteler yeniden düzenlenmiş, birçok üniversite içinde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümleri açılmıştır.

Çalışma Ekonomisi, ekonominin temel piyasalarından olan işgücü piyasasına ilişkin, başta istihdam olmak üzere temel makro belirleyicilerden, bölüşüm kategorisi olan ücrete kadar uzanan pek çok değişkeni kapsamına alan bir disiplindir.

"Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü", iktisat, sosyoloji, psikoloji, hukuk, yönetim gibi sosyal bilimlerin çeşitli disiplinleri ışığında çalışma yaşamını incelemekte, sosyal politika alanında eğitim-öğretim sunmaktadır.

Bölümlerde yürütülen eğitim ve öğretim programı çerçevesinde, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri'ne ait temel kavramları vermenin yanı sıra çalışma yaşamına ilişkin ekonomik ve sosyal konularda da araştırmalara olanak sağlanmaktadır. Bölüm, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Çalışma Ekonomisi, Yönetim ve Çalışma Sosyolojisi, Yönetim ve Çalışma Psikolojisi ana bilim dallarından oluşmaktadır.

TÜRK-İŞ Dergisi'nin bu sayısında, sendikal hareketin gelişimi ve sendikaların işçi hak ve özgürlüklerini savunurken bilimden ve bilimsel çalışmadan yararlanmaları açısından son derece önemli olan sosyal politika eğitimi ele alınmıştır.

Bu kapsamda, Ankara'daki iki Çalışma Ekonomisi bölümü başkanı, bir iş müfettişi ve bir sendika uzmanının görüşlerine başvurulmuştur.

"YÖK'ÜN ESERİ DİYE BİLİNİR AMA..."

Alpaslan Işıklı

1961 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisans çalışmasını Fransa'da yaptı ve "Türkiye'de İstihdam Sorunları" üzerine bir tez sundu. Daha sonra SBF İktisat Kürsüsüne asistan olarak girdi. 1983'te 1402'lik oldu, 1984'te profesör ünvanını aldı. 1989'da Danıştay kararıyla dönen Işıklı, kısa bir süre sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölüm Başkanı oldu ve bu görevi hala devam ediyor.

Hocam ilk olarak bu bölümün kuruluş amacı nedir ve böyle bir bölüme neden gerek duyulmuştur?

İlk önce bu bölümün Türkiye'de nasıl kurulduğundan başlayalım. Bu bölümün başlangıcı İstanbul Üniversitesinde Gresham Kessler adındaki profesörün çabaları ve katkısıyla kuruldu. İktisat ve İktisadiyat Enstitüsü İstanbul Üniversitesi'nde Kessler'in öncülüğünde kurulmuştur. İktisat Fakültesi'nde bir ders olarak, bir alan olarak ilk defa o zaman okutulmuştur. Gresham Kessler, 2. Dünya Savaşı öncesi dönemde Avrupa'dan Hitler tarafından kovulan bilim adamlarından bir tanesidir. O zaman onunla birlikte maliye, şehircilik vs. gibi değişik bilim dallarından başka bilim adamları da Türkiye'ye geldi. Bu dal dünyada başka ülkelerde başka adlar altında okutuluyor. Mesela İngiltere'de *Industrial Relations*, Amerika'da *Labour Economics*, Fransa'da başka başlıklar altında okutuluyor. Sosyal politika lafı Almanya'ya ve İsviçre'ye özgü bir laftır. Bizim hocamız Prof. Dr. Cahit Talas İsviçre'de doktorasını yapmıştır. Oranın gelenekleriyle yetişmiş bir bilim adamıdır. Cahit Talas hocamız bizim fakültede Sosyal Politika Bölümü'nü başlatan hocadır ve İktisat adıyla bir dersi vardı. O ders çerçevesinde bu alanla ilgili uğraşlarını katkılarını sürdürüyordu. İktisat Bölümü 1980'den çok önce

başlamış, 1950'lere dayanıyor. Ben 1957 yılında öğrenci olarak buraya girdim. 1960'dan sonra da devam etti. 1980'lere doğru o zaman kürsü sistemi vardı, Cahit Talas Hoca bu kez kürsüyü bölüme, daha doğrusu bizim fakültedeki adıyla şubeye dönüştürme çabası içerisine girdi. YÖK'ten önce Cahit Talas Hoca'nın girişimiyle biz bu dersle ilgili programı, konuları, ana bilim dallarını belirleyip, oturmuş bulunuyoruz, Yani YÖK'ün eseri diye bilinir ama yanlışır bu. YÖK geldikten sonra bunu Türkiye'deki diğer fakültelere de örnek alarak benimsemek suretiyle yaygınlaştırdı. Özellikle İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri bünyesinde bir Sosyal Politika Bölümü böylece ihdas edilmiş oldu. Tabii 12 Eylül'ün ve YÖK'ün gelmesiyle birlikte Türkiye'de sendikaları ağır baskı altında tutucu, hatta sendikal faaliyeti cezalandırıcı bir uygulama hayata geçirilince bu bölümde bundan nasibini aldı. Çünkü bu bölüm bir yerde sosyal devletle birlikte düşünülmesi gereken bir bölüm. Sosyal devletle birlikte anlam kazanır ve sosyal devlete anlam kazandırır. Onun akademik alandaki yansıması, bütüncüydü. Sosyal devlet anlayışı 1970'lerden sonra dünya çapında tahribata uğradığı ölçüde bu bölüme yönelik saldırılar da artmıştır. Hatta zaman zaman kapatılmasını bile gündeme getirenler oldu ama başarılı olmaları mümkün değil. Çünkü dünyanın her yerinde böyle bir bölüm var. Amerika'da bile var. YÖK ve 12 Eylül Sosyal Politika ismini beğenmedi. Çünkü hem sosyal, hem politika falan, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri adını verdi. Çalışma Ekonomisi Fransa'daki adı, Endüstri İlişkileri de daha ziyade İngiltere'deki adıdır.

Bu bölüm hangi sektörlerle, hangi alanlara hizmet etmek amacıyla kurulmuştur?

Bizim bölümün mezunları çok değişik alanlarda iş buluyorlar. Fakat esas olarak bizim bölümde sağlanan formasyon Çalışma Bakanlığı'nda, Sosyal Güvenlik Kurumlarında, Devlet Planlama Teşkilatı'nın ilgili bölümlerinde, sendikalarda, işveren örgütlerinde, özel ve kamu teşebbüslerin-

de, işçi işveren ilişkilerini yürüten personel daire-si gibi birimlerde esas olarak istihdam edilmeleri-ni mümkün kılan bir formasyona sahiptirler. Ama bu bölümün mezunları ülkedeki iş olanakla-rının genişliğiyle bağlantılı olarak başka kurum-larda da iş bulabilmektedirler. Örneğin Sermaye Piyasası Kurulu, Rekabet Kurulu, bankalarda iş bulabilirler. Tabi bu memleketteki istihdam ola-naklarıyla ilgili konjonktüre bağlı olarak müm-kün olabilir.

Peki mevcut durum bu bölümün kuruluş amaçlarıyla örtüşüyor mu?

Mevcut durum çelişkili. Bazıları var ki bu bö-lümü tanımamak, bu bölüme artık gerek olmadı-ğı gibi bir bakış açısından hareket ediyorlar. Me-sela Başbakan Turgut Özal bir defasında "Artık Uluslararası Çalışma Örgütü, Avrupa Konseyi gi-bi kurumların önemi kalmamıştır. Artık önemli olan IMF, Dünya Bankasıdır" demişti.

Yani para önemlidir. Sosyal öncelikler, sosyal kaygılar önemini kaybetmiştir. ILO, Avrupa Kon-seyi önemini kaybetmiştir; çünkü bunlar insani ve sosyal sorunlarla uğraşüyor. Bizim bölümde ağır-lıklı olarak toplumsal gerçeklerin insani ve sosyal yönüne fiilen dönüktür. İnsani ve sosyal gerçekle-rin sorunların önemsizliğine hükmedenler, bizim bölümün önemsizliğine de hükmetme çabası için-dedirler. Ama hayat bunu kabul etmez. Hayat bu-nun aksine her an her noktada haykırır. 1944 ta-rihli Filedelfiya Bildirgesi'nde bir hüküm 'kalıcı ve uluslararası düzeyde barış, ancak sosyal adalet te-melinde kurulur' diyor. Sosyal adalet olmazsa ba-rış olmaz. Dünyada patlak veren her savaş, dünya-da kol gezen şiddet olgusu, sosyal politikaya olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Sosyal politikaya olan ihtiyaç, hayatın gelişimi içerisinde her aşamada kendisini göstermektedir. Bunun ihmal edilmesi halinde sosyal sorunların büyümesi şeklinde ifa-desini bulmaktadır çoğu zaman. O bakımdan şu veya bu eğilim sahiplerinin bakış açılarından ba-ğımsız olarak, hayatın gerçekleri vardır. Ve haya-tın gerçekleri, sosyal politikaya ve bunun öğretisi-ne ağırlık veren sosyal politika bölümüne alan ih-tiyacı sürekli olarak diri tutmaktadır.

Bölümün iş hayatında, pratiğe uygulanmasında karşılaşılan sorunlar nelerdir?

İş hayatında genelde sorun var zaten. Bu bö-lümle sınırlı olmayan sorunlar var. Yani mesela bizim bölümde mühendislik tahsili yapmış olan-ların doktora, master yapmaya gelmiş olduklarına tanık oldum. Niye geldiklerini sorduğumda da iş bulma olanakları sınırlı olduğu için geldiklerini söylediler. Memlekette böyle bir durum var. Bize gelip, mesela bankalarda vs. daha kolay iş bula-caklarını düşünüyorlardı. Oysa artık daha yakın bir zamanda maalesef bankalarda da istihdam olanakları daraldı. Gençlerin ümidini kıracak bir tablo çizmek istemem ama gerçeği de bütün açık-lığıyla görmek zorundayız.

Bölüme alınacak öğrenci sayısını belirlerken DPT ile bir çalışma içerisinde misiniz, istatistiklerden yararlanıyor musunuz? Türkiye'de 11 üniversitede Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü var. Piyasa bu kadar öğrenciyi kaldırabilir mi?

Biz isteriz ki; isteyen herkesi eğitebilecek ka-pasiteye sahip olalım. Binalarımız, hocalarımız, bunu karşılayabilecek olanaklarımız olsun. Ama maalesef bu olanağa kavuşmadığımız gibi, sizinde söylediğiniz gibi mezunların hepsine istihdam olanağı olmadığı için, üzülererek söylüyorum sü-rekli bir şekilde öğrenci sayısını azaltma çabası içerisindeyiz. Ama bizim başarımız daha çok öğrenci, daha çok eğitim vermek olmalı. Türki-ye'deki istihdam olanaklarının kısıtlılığı, bir de burada bizim öğretim kadrosu olarak, bina ola-rak, kısacası öğretim olanakları bakımından sı-nırlılık içerisinde olmamız, öğrenci sayısında sü-rekli olarak azaltmaya gitme zorunluluğu doğu-ruyor.

Bölümün programındaki dersleri sosyal politika eğitimi açısından yeterli buluyor musunuz?

Bu sorunuza şöyle ele alayım: Bu bölümün eği-tim açısından karşılaştığı zorluklar, gençlerin ha-len içinde bulundukları koşuldan ve gelecekle il-gili beklentilerinden kaynaklanıyor. Yani gelecek-te, daha çok öğrenmeleri arasında, kendilerinin is-

tıkbalinin daha parlak olacağına dair bir umut olsa öğrencilerde derse ilgileri ve başarı nispetleri daha yüksek olur. Öteden beri benim gözlemimdir; dersin düzeyini yalnız hoca belirlemez, öğrenci de belirler. Öğrenci düzeysizdir gibi bir sonuca asla varmak istemiyorum ama öğrenciyi teşvik eden unsurlar ve öğrencinin öğrenme kapasitesini artıran koşulların yeterli olmadığını söylemek istiyorum. O da içinde bulundukları ekonomik kaynaklanıyor. Ve gelecekle ilgili iş bulma vs. açısından bir garantileri yok. Bu da sadece sosyal politika değil bütün bölümlerle alakalı.

Yeni iş kanunundaki atipik istihdam biçimlerine göre eğitim programlarınızda bir revizyon oldu mu?

Atipik istihdam konusunda bazı dersler çerçevesinde, bilhassa Çalışma Ekonomisi Bölümü çerçevesinde gerekli yenilikler yapıldı. Yenilikleri

izleyip onlara göre derslerimizi yeniden biçimlendirme çabası içerisinde oluyoruz.

Ekleme istediğiniz bir şey ya da önerileriniz var mı?

Bizim bölümün kaderi sendikaların kaderiyle beraber. Sendikaların etkililiği, toplum içindeki ağırlığıyla mütenasip bir gelişmenin sendikalarla sınırlı bir dal değil ama böyle bir bağlılığın olduğunu söylemek mümkün. Sendikaların bütün olarak itibarı, etkinliği, sosyal politika bölümünün toplum içindeki ağırlığıyla orantılıdır. İkisini de belirleyen faktörler aynıdır.

Bölümün öğrencilerine ve bütün gençlere aydınlık bir gelecek diliyorum. Sorumluluklarının gereğini yerine getireceklerini bilmek benim için umut kaynağı oluşturuyor. Çünkü umut onlarla...

"İŞSİZLİK BÜTÜN ÜLKELERİN SORUNUDUR"

Emine Tuncay Kaplan

1971'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. İsviçre Bern Üniversitesi'nde İş Hukuku alanında yüksek lisans ve doktora derslerini tamamladıktan sonra 1985'te AÜ Hukuk Fakültesi'nde 'İşverenin fesih hakkının hüküm ve sonuçları' konulu doktora tezi ile 'Hukuk Doktoru' unvanını kazandı. 1986 yılında Yardımcı Doçent olarak Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde göreve başladı. 1993 yılında 'İşverenin Hukuki Sorumluluğu' konulu doçentlik teziyle İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku alanında doçent, 1999 yılında 'Kadın İşçinin İş Hukukunda Hakları' konulu tezi ile de 'Profesör' unvanını kazandı. Halen Gazi Üniversitesi'nde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölüm Başkanlığı yapan Emine Tuncay Kaplan aynı zamanda Yüksek Hakem Kurulu'nun asil üyesi ve YÖK temsilcisidir.

Hocam öncelikle Türkiye'de Sosyal Politika Eğitiminin ne zaman başladığını anlatır mısınız.

Sosyal Politika Eğitimine ilişkin ilk dersler bazı yükseköğretim kurumlarında, örneğin Ulumu Aliye-i Ticariye Mektebi, daha sonraki adı İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde (şimdi GÜ İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi) 1924 yılından itibaren İçtimai İktisat, Sosyal Ekonomi, 1935 yılından sonra ise Sınai Hukuk, yine Mülkiye Mektebi'nde (şimdi Siyasal Bilgiler Fakültesi) ve Ankara Ziraat Fakültesi'nde İçtimai İktisat, Sosyal Ekonomi, Sınai Hukuk adı altında okutulmaktaydı. Ancak Türkiye'de gerçek anlamda Sosyal Politika Eğitimi 1934 senesinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kurulan İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü ile başlamıştır. Sosyal siyaset ve sendikalar konusunda eğitim veren bu enstitü Alman Profesör Gerhard Kessler tarafından kurulmuştur. 1937 yılında İktisat Fakültesi'nin kurulması ile bu enstitü Fakülte bünyesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Sosyal Politika ve Sendikacılık eğitiminin kurucusu olan ve Enstitü Müdürü olarak 1951 yılına kadar çalışmalarını sürdüren

Prof. Kessler'in girişimleri ile başlatılan 'Sosyal Siyaset Konferansları'nın, sosyal politika eğitimine büyük katkıları olmaktadır. Prof. Kessler'in 1945 yılında yayımladığı 'İçtimai Siyaset' isimli kitabı bu konuda çıkarılan ilk eserdir.

Sosyal Politika bölümleri ne zaman ve nasıl Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerine dönüştü?

Yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek için 1981 yılında kabul edilen 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile Fakültelerin yapısında değişikliğe gidilmiş, Araştırma Enstitüleri kaldırılarak Araştırma Merkezleri kurulmuş, Kürsüler "Bölüm" adını almıştır. Örneğin, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesindeki, İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü, "Çalışma ve Endüstri İlişkileri Araştırma Merkezi" (1996 yılından itibaren İnsan Kaynakları Araştırma Merkezi), Sosyal Siyaset Kürsüsü "Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü" ismini almıştır. Yine Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi olarak 1955 yılında kurulan ve 1982 yılından beri Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ismini alan Fakültemizde, Akademi döneminde İş Hukuku ve Sosyal Politika Kürsüsü olarak eğitim veren bölümün ismi de "Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü" olarak değişmiştir.

Bölümünüz programlarında yer alan dersleri sosyal politika eğitimi açısından yeterli buluyor musunuz?

Sosyal Politika, sermaye ve emek arasındaki ilişkilerde istihdam şartlarını düzeltmek ve geliştirmek, piyasada emeğin arz ve talebi arasındaki dengeyi kurmak, işsizliği önlemek, çalışanlar lehine ILO ve AB'deki gelişmelere paralel düzenlemelerin yapılmasını sağlamak ve iş şartlarını, sürelerini, ücretleri iyileştirmek yönünde tedbirler getiren, daha çok makro iktisat yönü ağır basan bir politikadır.

Sosyal Politika kavramının kapsamına, beşeri ilişkiler, işçi-işveren ilişkileri, toplu pazarlık, sendikalar, sosyal güvenlik, insan kaynakları yönetimi, istihdam ilişkileri, ücret gibi konular girer.

Bölümümüz bünyesinde mevcut İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Çalışma Sosyolojisi ve Çalışma Psikolojisi bilim dallarına ilişkin olarak hazırlanan ders programında yer alan dersler, Sosyal Politika kapsamına giren konulara yöneliktir.

Yeni İş Kanunu'ndaki istihdam biçimlerine göre eğitim programlarınızda bir revizyon yapıldı mı?

Üretimde bilginin sermayenin önüne geçmesi, küresel rekabetin esnekleşme ihtiyacını artırmak, yeni çalışma türleri, işin düzenlenmesi açısından yeni uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İşsizlik sadece gelişmekte olan ülkelerin sorunu değildir; bütün ülkeleri ilgilendiren bir konudur. Bu durum istihdamı arttıran önlemlerin alınması zorunluluğunu da ortaya çıkarmıştır. Ekonomik ve teknolojik gelişmeleri ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçları karşılayacak nitelikte ve Avrupa Birliği ve Uluslararası Çalışma Normlarına uygun bir İş Kanunu çıkarmak amacıyla yapılan çalışmalar neticesinde 10.6.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanununda getirilen yeni düzenlemeler çerçevesinde programlarımızda yer alan derslerin içeriğinde de değişiklik olmuştur. Örneğin Ferdi İş Hukuku, İş Hukuku ve Tatbikatı, Çalışma Ekonomisi, Ücret, İstihdam, Endüstri İlişkileri konularına ilişkin derslerde yeni düzenlemeler incelenmektedir.

Küreselleşme, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle çalışma hayatında ortaya çıkan değişimler, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümlerini de yakından etkilemekte ve yeni arayışları da beraberinde getirmektedir.

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü mezunları genellikle nerelerde iş buluyorlar?

Mezunlarımız özellikle işçi ve işveren kuruluşlarında, çeşitli kuruluşların İnsan Kaynakları departmanlarında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında, Maliye Bakanlığında, kamu kurum ve kuruluşlarında, özel sektörde, üniversitelerde uzman, yönetici, iş müfettişi, uzman denetçi ve araştırma görevlisi olarak çalışma imkanlarına sahiptirler.

“KAMU ve ÖZEL SEKTÖR ÜNİVERSİTELERLE İŞBİRLİĞİ YAPMALI”

Osman Nejat Güneri

1968'te Ankara'da doğdu.1989 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. 1990 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Çalışma Ekonomisi masterına başladı. TÜRK-İŞ'te staj yaptıktan sonra 1991 yılında Liman-İş sendikasında araştırma uzmanı olarak işe başladı. 1992 yılında Çalışma Bakanı Danışmanı oldu.1993 yılında müfettiş yardımcılığı sınavını kazanarak müfettiş yardımcısı, 1997'deki yeterlik sınavıyla da müfettiş oldu.

Sayın Güneri, öncelikle Çalışma Ekonomisi Bölümü'ne girerken hedefleriniz nelerdi? Bölüm hakkında ne kadar bilgi sahibiydiniz?

Bölüme girerken hakkında hiçbir şey bilmeyecek girdim. Tamamen tesadüf eseri yazmışım, kazandım. Birinci ve ikinci sınıflarda bölümle ilgili fazla ders yoktu daha çok iktisat ağırlıklıydı. Bölümle yakınlaşmamız üçüncü ve dördüncü sınıfta oldu. İş Hukuku, Sosyal Politika, Toplu Sözleşme Hukuku, Grev ve Lokavt Kanunu, Sendikalar Hukuku, Çalışma Ekonomisi dersleri bölümle gerçek anlamda tanışmamızı sağladı. Okudukça bölümü daha çok sevmeye başladım. Yeni bir bölümdü. 1982'de kurulmuştu ve ben 1985 girişliyim. Biz okula girdiğimizde henüz mezun vermemişti. Mezun olan arkadaşların bir kısmı sendikalarda çalışmaya başlamıştı. Mezun olduktan sonra ne yapacağımız konusunda onlardan bilgi alıyorduk. Hepimizde bitirince ne yapacağız kaygısı vardı ama benim hedefim okulda kalmaktı. Ama şartlar öyle gelişmedi.

Daha önce de okulda kalmayı mı düşünüyordunuz yoksa bölüme girdikten sonra mı bu düşünce şekillenmeye başladı?

Mezun olmaya yakın zamanlarda düşünmeye

başlamıştım. Dersleri kendime yakın hissetmiştim ve başarılı da olduğumu düşünüyordum.

Peki müfettişlik sınavına girişiniz nasıl oldu yani okulda kalmaktan neden vazgeçtiniz?

Ben okulu bitirdikten sonra okulda kalmak amacıyla master yapmaya başladım. Ancak ekonomik nedenlerden dolayı yani asistan maaşının düşük olması gibi nedenlerden dolayı vazgeçtim. Master yaparken aynı zamanda TÜRK-İŞ'te staja başladım. Sendikacılık konusunda biraz deneyim sahibi oldum, sendikal ilişkilerim gelişti. O dönemde de TÜRK-İŞ'e bağlı Liman-İş Sendikası araştırma uzmanı arıyormuş. TÜRK-İŞ'te kurduğum ilişkiler sayesinde Liman-İş'te çalışmaya başladım. Orada okulda aldığım eğitimin daha pratik uygulamalarını gördüm. Daha sonra Çalışma Bakanlığı'nın sınav açtığını duyunca o sınava girmeyi tercih ettim. Çünkü sendikalar güzeldir ama yönetim değiştikçe personelin değişme ihtimali yüksektir yani iş güvencesi zayıftır. Bu yüzden kamuyu tercih ettim. Bir de sendikada çalışırken bakanlık hakkında bilgi sahibi olmuşum. Okulda maalesef bakanlık ve iş müfettişliği konusunda yeterli bilgi verilmiyor.

İş müfettişliği sınavına girerken aldığınız eğitim yeterli oldu mu? Bu sınavda Çalışma Ekonomisi mezunlarının şansı nedir?

Önce müfettiş yardımcılığı sınavına giriyorsunuz. Bu bölüm ilk mezunlarını 1987'de verdi ve o tarihten beri sadece iki sınav açıldı. Bu iki sınavda da Çalışma Ekonomisi mezunları ağırlıklı olarak başarılı oldu. Son sınavda Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz, gerek kamuda az personel alınması, gerekse özel sektördeki kriz ODTÜ ve Bilkent mezunlarının da kamuyu ve bakanlıkları tercih etmelerine sebep oldu. Özellikle mühendislerden girenler var. Ama kamu sınavlarında Gazi ve Ankara Üniversitesi öğrencileri daha ba-

şarılı. Aslında Çalışma Ekonomisi mezunlarını bu sınavı kazanamama gibi bir durumu olamaz. İyi bir öğrenci bu sınavı kazanabilir.

Eğitiminizi, görevinizin gerektirdikleriyle karşılaştırdığınızda aldığınız eğitim göreviniz için yeterli oldu mu?

Özellikle iş hukukunun uygulanması açısından yeterli oldu. Çünkü bu konulara, kavramlara hiç yabancı değildik. Diğer bölümlerden mezun arkadaşlar bu kavramlara biraz daha yabancı. İşçi nedir, toplu sözleşme nedir, hizmet akdi nedir, bu gibi kavramlar diğer bölümlerin iç içe olmadığı kavramlar. Bir de şu çok önemli; üniversite eğitimi sadece bir konu hakkında eğitilebilirlik düzeyi veriyor. Çalışma Ekonomisi dışındaki bölümlerden gelenlerin uyum dönemi daha uzun oluyor.

Bir iş müfettişi olarak Çalışma Ekonomisi Bölümüne girmek isteyenlere, okuyanlara ya da mevcut eğitime ilişkin önerileriniz nelerdir?

Özellikle müfettişlik sınavlarına girmek isteyen öğrenciler 3. sınıftan itibaren bu sınava yönelik kendilerini hazırlamalıdır. Bölümde uygulamaya yönelik eğitim verilmiyor. Daha önce de söylediğim gibi Bakanlık fazla tanıtılmıyor. Özellikle son sınıfta öğrencilere Çalışma Bakanlığı'ndan bakanlığı ve iş müfettişliğini tanıtıcı seminerler verilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Mühendislerin yaptığı gibi kariyer günleri yapılabilir. Bunun ötesinde gerek kamu gerekse özel sektör, okullarla işbirliği yapmalı, ihtiyaçlarını belirlemeli ve bunu okullara aktarmalı. Uygulamada neler yaptıklarını ve mezunların hangi konularda yetersiz olduğunu bildirme şeklinde bir çalışma yürütülebilir.

"SENDİKA UZMANLIĞI ÖZVERİ İSTER!"

Oğuz Topak

1972 yılında doğdu. 1995 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl ODTÜ'nün Sosyoloji Bölümü'nde master yapmaya başladı. Yine aynı sene içinde Türk Harb-İş Sendikası'nda araştırma uzmanı olarak göreve başladı, daha sonra Toplu İş Sözleşmesi uzmanlığı yaptı. 1998-1999 döneminde Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi Bölümü'nde, 2000 yılında da Siyaset Bilimi'nde doktora yapmaya başladı. 2001 yılında TÜRK-İŞ'e bağlı Liman-İş Sendikası'nda uzman olarak göreve başladı ve halen bu görevini sürdürüyor.

Bir Çalışma Ekonomisi mezunu olarak sendikal alanda iş bulmakta sıkıntı çektiniz mi?

Şahsım adına soruyorsanız ben sıkıntı çekmedim. Çünkü mezun olmadan bir hafta önce işe başladım. Sendika okuldaki hocalarımızdan birisini talep etmiş, ben de kabul ettim. Yaklaşık beş yıl

Harb-İş'te çalıştım. Genel kuruldan sonra Liman-İş'e başladım.

Bu bölüme girerken bir hedefiniz var mıydı?

Ben bölüme bilerek ve isteyerek girdim. Sendikal alandan ziyade sosyal konularla ilgilenmek isteyen biriydim. Bu amaçla da bu bölümün müfredatı, ilgi alanları, dersler çok daha anlamlı geldi. Bu nedenle tercih ettim bu bölümü. İş hayatıyla ilgili bir meslek düşüncesinden ziyade üniversitede farklı bir eğitim almak amacıyla girdim. İş hayatına dönük bir yaklaşımla girmedim.

TÜRK-İŞ içindeki sendikalarda, bölümünüzden mezun kaç Çalışma Ekonomisi mezunu çalıştığını biliyor musunuz?

Bildiğim kadarıyla uzmanlık düzeyinde bir ya da iki kişi çalışıyor.

Yani herhangi bir üniversitenin herhangi bir bölümünden mezun biri de sendikalara girebilir mi?

Türkiye'deki sendikal hareketin kendi gelenek-

lerinden, doğru mu yanlış mı bunu tartışmıyorum ama, var olan yapı şu: Birçok sendikada gerçekten uzmanlık alanı olan konularda, o alana ilişkin uzmanlar çalıştırılmıyor. Genellikle eş-dost-akraba ilişkileri devreye giriyor. Yani liyakatı yeterli olmayan kişiler belli konumlara geliyorlar. Uzmanlık isteyen alanlarda tecrübeli olanlar sendikal hareketin zaten yükünü çekiyorlar. Öbür kesimde bir anlamda kamudaki gibi salla başı al maaşı yapıyorlar. Bu daha üretken daha sağlıklı bir sendikal yapı kurulmasına engel oluyor. Çoğu sendikada yani uzmanlar düzeyi de dahil olmak üzere bilgisayar kullanımı, teknoloji gibi konular, yabancı dil çok eksik.

Liman-İş küçük bir sendikal yapı. Üye sayısı düşük, maddi koşulları yetersiz olduğu için personel alımı söz konusu değil. Ancak ileride böyle bir durum söz konusu olursa, bu alanla ilgili kişilerle irtibata geçmeye çalışırım. Özgürce gazete ilanı yoluyla ya da başka yollarla uzman alımını savunmuyorum. Bu doğru bir yaklaşım değil. Çünkü sendika uzmanlığı gerçekten özveri ister.

Çalışma Ekonomisi bölümünde aldığınız eğitim sendika uzmanlığınızda nasıl etkili oldu?

Mezun olduktan sonra, sendikaya girdim, araştırma uzmanı olarak göreve başladım. Bölümde öğrendiğim birçok şey hiçbir işime yaramadı. Bazıları gerçekten çok gereksiz, çok teorik düzeyde kalan tartışmalar. Gereksiz derken akademik açıdan, üniversite açısından zorunlu şeylerdir ama meslek hayatında bunların büyük kısmı çok işlevsel değildir. Yani bu süreci, neyin ne olduğunu, uygulamada nasıl yöntemler uygulandığını işyirinde, çalışarak öğreniyorsun. Bir çeşitte tecrübe, deneyim daha ön plana çıkıyor sendikal harekette.

Bunu bölümün uygulamaya yönelik bir eksiği olarak kabul edebilir miyiz?

Bu bölümün eksiğinden ziyade sendikaların akademiyle olan ilişkilerinde sorun olmasından kaynaklanıyor. Çünkü sendikalar bu alanda akdemiyle iletişime, etkileşime girmekten kaçınıyorlar. Bu onların kendi iç yapılarından, farklı şeylerden kaynaklanıyor. Belki mesleğe dönük olarak daha

gereksinim duyulan konularda eğitim verilebilir. O konuya dönük çalışmalar yapılabilir, projeler üretilebilir. Bu projelerde insanlar daha somut şeyler üzerine çalışabilir. Bunun için tabi akademinin bazı konularda yetersiz olmasının yanında bu konuda yetişmiş akademisyen sayısı da az. Bir de tabii ki sendikal harekette her akademisyenin bu konuya bakış açısı farklılaşıyor. Bu açıdan da etkileşim olmayınca sendikalarla akademi arasında organik ilişkiler kurulamayınca böyle bir sonuç çıkıyor ortaya.

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümlerinin iyi uzman yetiştirmeleri için mevcut yapılarında bir değişikliğe ihtiyaç var mı?

Mevcut yapısında değişiklikten yapılmasından ziyade müfredatlarında bazı değişiklikler yapılması gerekiyor. İkinci olarak da daha geniş yelpazeli, daha uzmanlaşmaya dönük dersleri lisans döneminde vermeleri gerekiyor. Çünkü çoğu bölümde lisans döneminde verilen derslerin birçoğu daha genel çerçeveli, daha giriş düzeyinde dersler oluyor. Ama iş hayatında, özellikle sendikal camiaya girildiği zaman daha lisansüstü düzeyde bazı araştırmalar yapmak gerekiyor. Bu yanı sıra, yöntem açısından daha bölüme dönük şeylerin tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor. Çalışma Ekonomisi bölümlerinin sorumluluğu bu. Bizatihi sendikal hareketin kendi sorunu. Çünkü sendikal hareket kurumlaşmadıktan sonra, bu süreçte bu kurumlaşmanın yeterli ve organik adımlarını atmadıktan sonra Çalışma Ekonomisi Bölümü kendini ne kadar yenilerse yenilesin, mezunlarıyla sendikalar arasında kesinlikle bir kesişme olması zor. Arz-talep meselesi bu. Bu talebin gerçekten ortaya çıkması gerekiyor ki arzın şeklini belirleyelim. Talep olmadan arz başka alanlara kayıyor, başka şekiller alıyor. Bu durumda da farklı bir yapı ortaya çıkıyor.

Peki bu bölümde okuyan ya da okumak isteyen öğrencilere önerileriniz nelerdir?

Öncelikle ders geçme, not alma mantığıyla derslere yaklaşmamak gerekiyor. Gerçekten her

dersin içeriğini derslerle yetinmeyerek, daha araştırmaya yönelik olarak özümsemeleri gerekiyor. Çünkü daha sonraki dönemlerde mutlaka karşılmasına çıkıyor. Okuldayken pek farkında olunmuyor, ders notları üzerine yoğunlaşıyor. Bu önemli bir kriter. Kendilerini gerçekten araştırmaya yöneltilmeleri gerekiyor. Hem amprik, hem teorik araştırma süreçlerine girmeleri gerekiyor. Diğer de mezun olduktan sonraki süreç. Birden kendini boşlukta hissediyor insan. Yani o dönemde de, iş sınavlarına hazırlanırken veya diğer şeylerde geçmişe yönelik yargılarda bulunmaktansa, mümkün olduğunca o birikimin üzerine bir şeyler koymaya yönelik çalışmalar gerekiyor. Öğrenci arkadaşlarında sendikalarla, diğer meslek odalarıyla çalışmalar yürütmeleri gerekiyor. Çünkü sadece sendikal yapılar olarak bakmamak gerekiyor. Çalışma ekonomisinin, endüstriyel ilişkilerin ilgi odağı sonuçta fabrikalar, işletmeler, meslek odaları, onun dışında birçok alandır. Bu alanlarla ilgili süreçlere katılmalılar. Bizde klasik ya banka ya kamu kurumu olarak bakılıyor. İşte bu durumda da alandan ayrışyorsunuz. Okulu bir meslek yüksekokulu gibi görmektense bir üniversite olarak görmek buna dönük olarak üniversitede geçirilen yılların değerini o anda anlamak gerekiyor. Çünkü daha sonra

iş sürecine girdiğiniz zaman bunu anlıyorsunuz ama geç kalmış oluyorsunuz.

Bu durum acaba verilen eğitimin düzeyiyle ilgili bir sorun mu?

Ben siyaset biliminde doktora yapan, birçok konuda da eğitimlere, seminerlere konuşmacı olarak katılan biri olarak şunu söyleyebilirim ki; bölümün akademik koşullarında ne kadar yetersizlik olsa dahi, yetersizliklerin bir kısmı da öğrencilerden kaynaklanıyor. Yani herhangi bir derste o derisi veren akademisyenin daha nitelikli, yoğun ders anlatabilmesinin bir yolu da öğrencilerin ilgilerinden geçer. Eğer öğrenci gerekli okumaları yapmamışsa, gerekli ilgi ve özeni göstermemişse dolayısıyla akademisyende bundan soğuyor. Karşılıklı bir etkileşimdir bu. Sadece bölüm dersleriyle sınırlı kalmamak, üniversiteyi değerlendirmek gerekiyor. Çünkü üniversiteler birçok açıdan çok farklı faaliyet alanlarının da olduğu, yani bir anlamda yaşamına bakışını, topluma ilişkin görüşlerini vs. her şeyini sorgulayabileceğin, bilginin merkezidir. Bu bilgiyi almaya hazırsan bu durumda gerçek üniversiteli olursun. Eğer bu bilginin ben işime yarayanını, para kazandıracak kadarını istiyorum diyorsan zaten üniversite mantığı yok demektir.

TÜRK-İŞ

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

"Özelleştirme Nedeniyle İşsiz Kalanların Ekonomik ve Sosyal Profili"

SUNUŞ

ÖZELLEŞTİRMENİN FARKLI BİR BOYUTU

Özelleştirme, 1980'li yılların başlarından itibaren Türkiye gündemini en fazla meşgul eden konuların başında geliyor. Özelleştirmelerle, Cumhuriyetin ilk yıllarında, ülkemizin ekonomik ve sosyal ihtiyaçları nedeniyle kurulmuş olan Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT), kamu işletmeciliğinden vazgeçilerek sermaye çevrelerine devredilmek isteniyor.

Oysa KİT'ler, ülkenin ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmek, gelir dağılımını düzenlemek, sosyal adaleti sağlamak, refahta coğrafi dengeleri gözetmek, bölgeler arası farkları azaltmak, sanayileşmeyi hızlandırmak, dış ekonomilere bağlı kalmamak gibi önemli amaçlarla kurulmuştur.

Bir ülkenin bağımsızlığı ve ekonomik kalkınması için bu kadar önemli amaçları olan KİT'ler birer birer özelleştiriliyor, devrediliyor, kapatılıyor.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından, siyasal alanda kazanılan bağımsızlığın ekonomik alanda sağlanacak kalkınma ile korunabilmesi ve sürdürülebilmesi yönünde atılan adımlar, bilinçli bir politika ile tersine çevriliyor.

Kamu mülkiyeti, kamu girişimciliği ve işletmeciliğine olumsuz anlamlar yüklenerek "babalar gibi satış" anlayışıyla gelir elde etmek ön planda tutuluyor.

Özelleştirme uygulamaları, çeşitli yönleriyle kamuoyunda tartışıldı. Küreselleşme, piyasa ekonomisi, devletin (değişen) görevleri, KİT'lerin kar/zarar durumları, yatırım politikaları, finansman açıkları ve benzeri konular ön plana çıktı.

Hukuki ve sosyal boyutu olmaksızın yapılan özelleştirme uygulamalarına yönelik olarak yapılan bu tartışmalarda "insan" unsuru, özelleştirilen kuruluşlarda çalışanlar ya da özelleştirmeler nedeniyle işsiz kalanların durumu hep göz ardı edilmeye çalışıldı, ihmal edildi, bu doğrultudaki tüm yaklaşımlar etkisiz kılınmak istendi.

Türkiye bir sosyal hukuk devletidir. Sosyal devlet anlayışının bir ölçütü de, istihdam yaratmak ve gelir dağılımını adil hale getirmektir. Oysa KİT'leri "zarar eden kuruluşlar olmaktan kurtarmak" gerekçesi altında uygulanan politikalar "satma-savma ve böylece gelir elde etme, rant sağlama" temelinde şekillendi.

Özelleştirmenin ülke ekonomisine önemli bir katkısı olmamış ve fakat özelleştirme sonrası işten çıkarmaların yaygınlık kazanması gibi ortaya çıkan sosyal sorunlar sosyal huzursuzluğa yol açmıştır.

Konfederasyonumuzun "özelleştirme mağdurları" olarak nitelendirilen işçiler üzerinde uyguladığı "**Özelleştirme Nedeniyle İşsiz Kalanların Ekonomik ve Sosyal Profili**" anketinin sonuçları özelleştirme konusunda farklı bir boyutu ortaya koymaktadır. Özelleştirme sonucu, emeklilik haklarını bile elde edemeden işini kaybeden ve ülkemizin var olan olumsuz ekonomik yapısı içinde yeniden istihdam edilemeyen işçilerin endişesi, sosyal dışlanmışlığı, aile sorumluluğunu yerine getirememenin üzüntüsü ve bunun sonuçları çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmıştır, "insanı insan yapan" değerlerdeki aşınmanın ürkütücü boyutu dikkati çekmiştir.

Özelleştirme mağdurları arasında yaptığımız anket sonrası ortaya çıkan bu bulguların, karar alan ve uygulama konumunda olanlara önemli bir "uyarı" niteliğinde olması en büyük dileğimizdir.

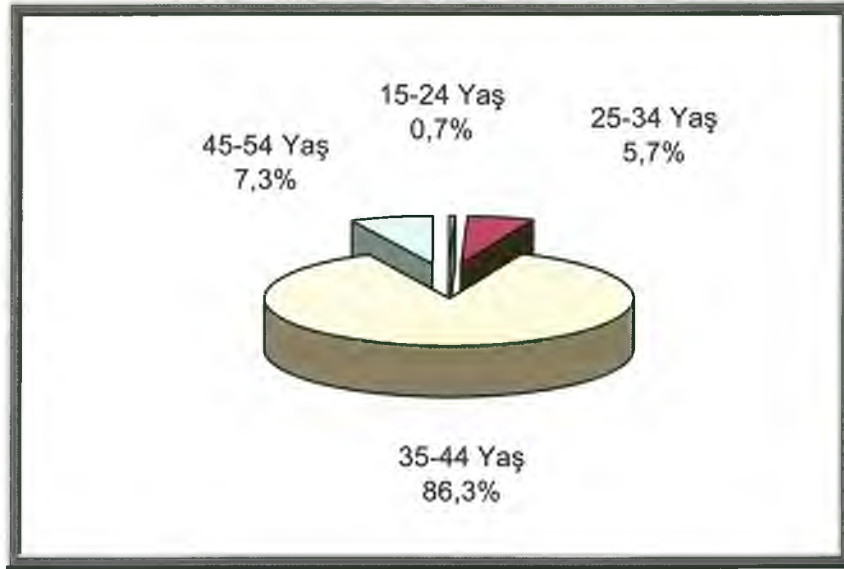
TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

“Özelleştirme Nedeniyle İşsiz Kalanların Ekonomik ve Sosyal Profili”

“Özelleştirme Nedeniyle İşsiz Kalanların Ekonomik ve Sosyal Profili” başlıklı Anket, TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı Enis BAĞDADIÖĞLU, Dış İlişkiler Uzmanı Hülya UZUNER ve Dış İlişkiler Uzmanı Uğraş GÖK tarafından hazırlanmıştır. Anket ile özelleştirme nedeniyle işsiz kalanların gelir durumlarının, aile ve sosyal çevreleri ile ilişkilerinin ve işsiz kalmanın getirdiği etkenlerden kaynaklanan ruhsal ve sağlık durumlarının tespiti amaçlanmıştır. Anket, İstanbul, İzmit, Samsun, Trabzon, Kırşehir ve Muğla illerinden seçilmiş toplam 300 kişi üzerinde uygulanmıştır.

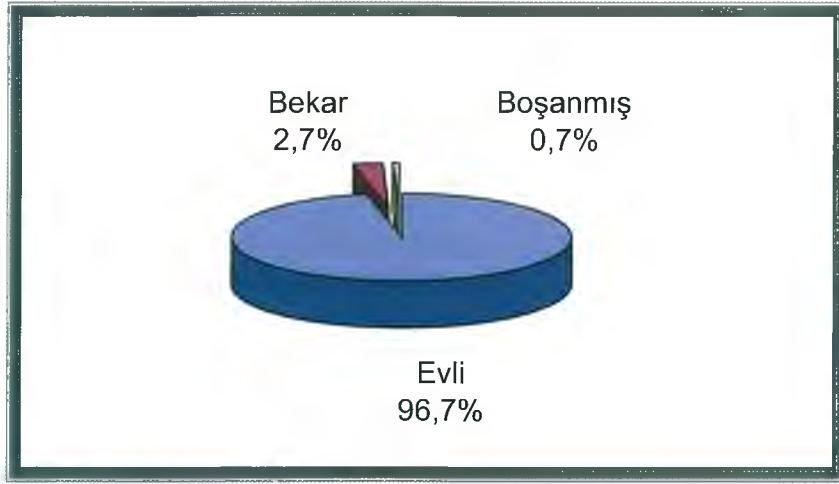
Özelleştirme nedeniyle işsiz kalanların öncelikle sosyo-ekonomik profilinin ortaya çıkarılması düşünüldüğünden, ankette yeni iş bulma kapasitelerine, genel sağlık ve ruh sağlığı durum tespitine, stresin davranışlara etkisi ve neden olduğu fiziksel rahatsızlıklara yönelik sorulardan sadece bir kısmı değerlendirmeye alınmıştır.

1. Özelleştirme Mağdurları En Üretken Yaş Grubunda Yoğunlaşıyor

Anket kapsamındaki özelleştirme mağdurları Türkiye'deki işgücü piyasasının yapısını ve işsizlerin özelliklerini yansıtmaktadır. Kapsamdaki işsizlerin yaş dağılımına bakıldığında büyük bir çoğunluğun en üretken yaş grubunda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. En üretken olunan dönemde ekonomiye katma değer sağlayacak olan bir kesim, uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar sonucu işgücü piyasasının dışında kalmış, mesleki niteliklerini ve becerilerini kullanamaz duruma getirilmiştir. Anket kapsamındaki işçilerin 86.3% oranı ile 35-44 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Küresel Kalkınma Merkezinin Mayıs 2002 tarihli bir makalesinde 45 yaşın üstünde olanların iş bulmada daha fazla zorluk çektiği belirtilmektedir. Ancak bu grup, zaten meslek sahibi oldukları da göz önüne alındığında kolay iş bulabilir gibi gözükseler de ülkemizdeki işsizlik ortamı, bu grup için de iş bulmayı zorlaştırmaktadır.

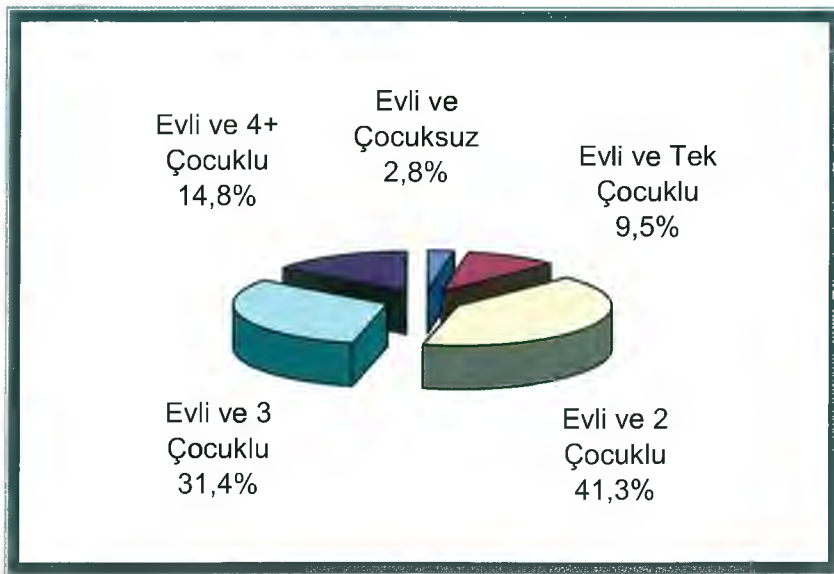
2. Özelleştirme Mağdurlarının Büyük Çoğunluğu Evli

Özelleştirme mağdurlarının hemen hemen tümü evli olup toplumda aile sorumluluğunu yerine getirmesi gereken kesimi temsil etmektedir. Anayasamızda da belirtildiği gibi aile toplumun temelidir. Her ne kadar düzenlemelerde devletin ailenin huzur ve refahını sağlamak üzere gerekli tedbirleri alması öngörülmekteyse de siyasal iktidarların tasarrufları ile özelleştirme mağdurları gelirlerini yitirmek durumunda kalmışlardır. Anket kapsamındaki işçilerin sadece 3%'ü bekar olup aile sorumluluğunu taşımamaktadır.

Çıkarılan sonuçlara göre kişilerin medeni durumlarının, 11., 14., 15. ve 16. grafiklerde gösterilen sonuçlara etkisi olmadığı gözlenmiştir. Böylece 11, 14, 15 ve 16. grafiklerde ortaya çıkan sonuçların, anket kapsamındakilerin medeni durumlarından bağımsız oldukları ve sadece işsiz kalmanın yarattığı endişe ve stresten kaynaklandıkları sonucuna varılmaktadır.

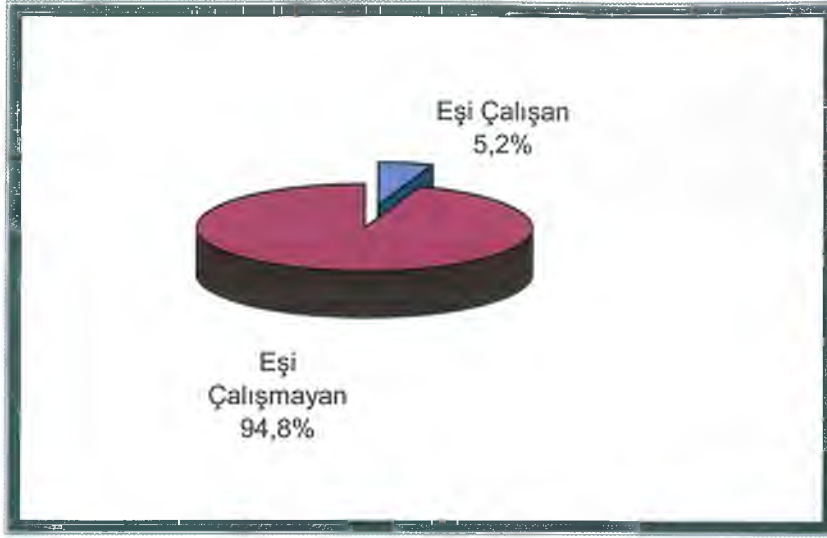
3. Aile ve Çocuk Sorumluluğu Ön Planda

Anket kapsamındaki özelleştirme mağdurlarının 40%'ı evli ve iki çocuklu, 32%'si ise evli ve üç çocukludur. Evli ve çocuksuz işçilerin toplam içindeki payı sadece 2.8%'dir. Elde ettiği ücret geliri ile hem kendisinin hem de ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak, geçimlerini sürdürmek

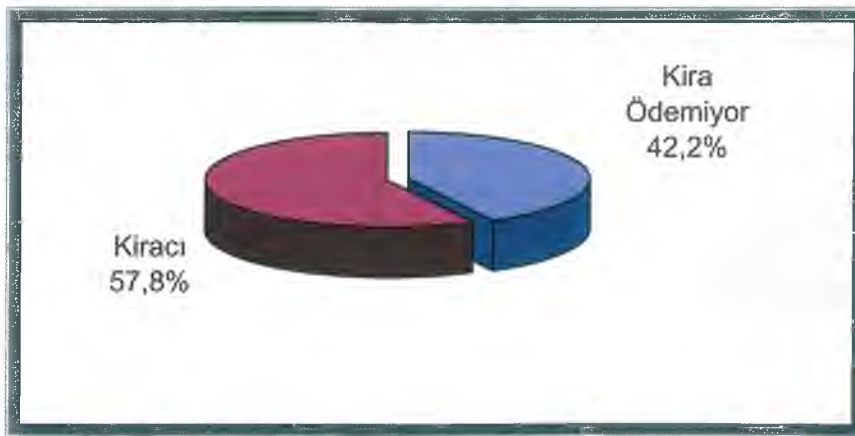
durumunda olan özelleştirme sonucu işsiz kalan mağdurların karşı karşıya kaldıkları geçim şartlarındaki olumsuzluk endişe ve karamsarlığa yol açan temel unsur olmaktadır.

4. Ailenin Tek Gelir Kaynağı Da Yok Oldu

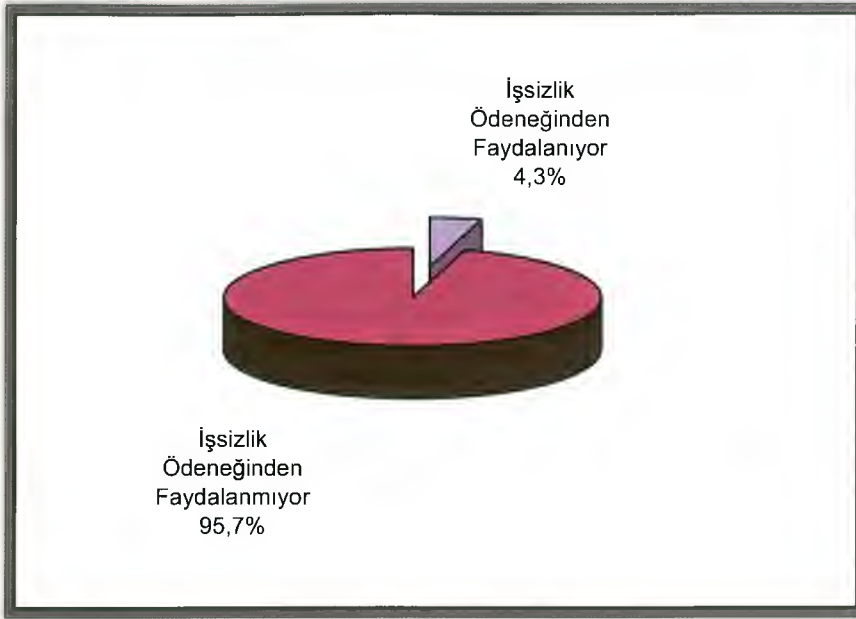
Türkiye’de istihdam alanında yaşanan en büyük sorunlardan biri olan istihdama katılım oranının düşüklüğü ve özellikle kadın işgücünün istihdam edilebilme olanaklarının yetersizliği anket sonuçlarıyla doğrulanmaktadır. Nitekim kapsamdaki işçilerin 95%’inin eşi çalışmamakta ve işsiz kalan özelleştirme mağdurunun tek geliri olan ücretten yoksunluk yaşam düzeyini geriletmektedir.

5. Hem İşsiz Hem Evsiz

Özelleştirme mağdurlarının yaşama koşullarını belirleyen faktörlerden biri olan oturulan konutun mülkiyet yapısı açısından bir değerlendirme yapıldığında kapsamdaki işçilerin yaklaşık 60%’ının kiracı olduğu dikkati çekmektedir. Kira ödemeyenlerin ise büyük çoğunluğun ev sahibi olmadığı halde çeşitli nedenlerle kira ödemedikleri gözlenmiştir.

6. İşsizlik Ödeneği Geçim Sıkıntısına Çare Değil

Özelleştirme sonrası yoğunlaşan işçi çıkarmalara karşı tepkiyi bir ölçüde azaltmaya yönelik olarak 4046 sayılı Özelleştirme Yasası kapsamında uygulanan “iş kaybı tazminatı” ödemeleri geçici bir rahatlama sağlamaktadır. Yeniden işe girme imkanının sınırlı olması ve işsizlik ödeneğinden yararlanma şartlarının bulunmaması özelleştirme mağdurlarının yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda işçi statüsünde çalışırken özelleştirme nedeniyle işini kaybedenlere sağlanan gelir desteği kısa bir dönem devam etmektedir. Anket kapsamındaki özelleştirme mağdurlarının 96%’ya ulaşan büyük bir bölümünün halen herhangi bir işsizlik ödeneğinden faydalanmadığı tespit edilmiştir.

7. İşsizlik Ortamında Yeni Meslek Edinmek İçin Eğitim Talebi Yok

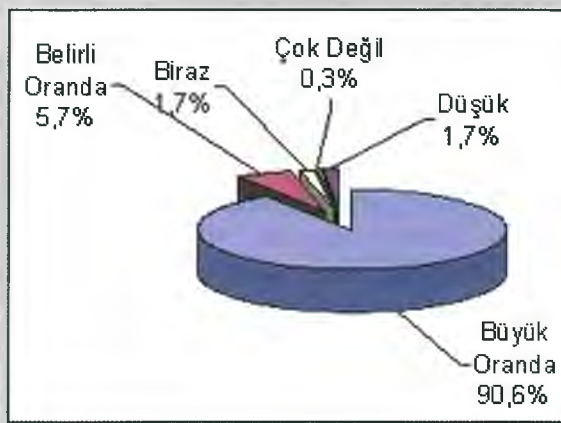

Özelleştirilen KİT’lerden yoğun toplu işçi çıkarmaların yaşanmış olması işsizlik oranı zaten yüksek olan ülkemizde yeniden işe girmek için yeni bir meslek edinme eğitim talebini olumsuz etkilemiştir. Bu grafik anket kapsamındakilerin 99%’unun yeni bir meslek edinmek için eğitim talebinde bulunmadığını ve İŞKUR’un bu çerçevede sağladığı hizmetten faydalanmadığını

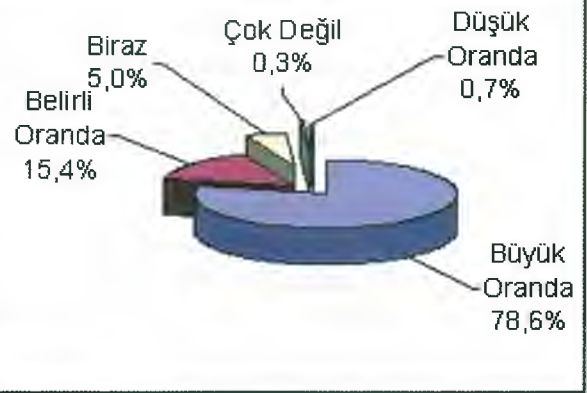
göstermektedir. Anket uygulaması sırasında yapılan gözlemlerde özelleştirme sonucu işsiz kalan işçilerin geçerli bir mesleğe sahip ve gerekli vasıf ve beceriye sahip bulunmalarına rağmen işsiz kaldıklarını, ülkede eğitilmiş birçok işsiz bulunduğunu, eğitim görmelerinin iş bulmalarını kolaylaştırmayacağı inancında oldukları saptanmıştır.

Ülkemizde 1990 sonrası özelleştirilen KİT'lerde işten çıkartılan işçilere yönelik olarak Dünya Bankası desteğiyle uygulanan politikalar hedeflenen etkiyi yaratamamıştır. Bu kapsamda uygulanan Özelleştirme Sosyal Destek Projesi (ÖSDP), kamu işletmelerinde belirli bir beceri ve deneyim edinmiş olup işten çıkartılan kişilere yönelik programlar öngörmesine karşın, katılım sınırlı sayıda olmuştur. Nitekim projenin başlangıcında hedef kitle olan özelleştirme sonucu işsiz kalanlar yerine daha geniş kesimlere yönelinerek tüm işsizler hedeflenmiştir.

8. Aile İçi Düzen Bozuldu

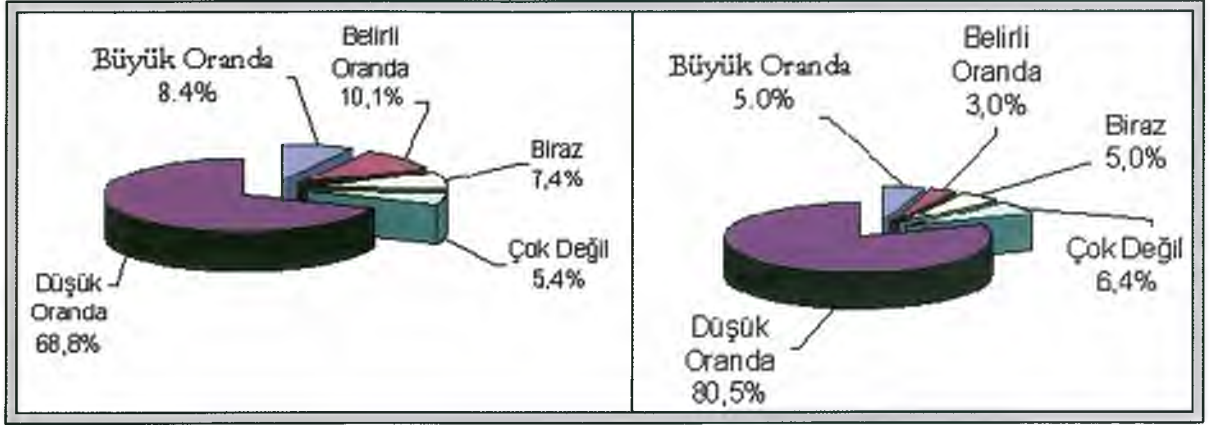
9. Özelleştirme Mağdurlarında Sosyal Dışlanma Duygusu Hakim

Özelleştirme sonucu işsiz kalan işçilerin iş ve gelir kaybı, yansımaları öncelikle sosyal yaşantılarının bozulmasında göstermektedir. “İşten çıkarılmanız aile huzurunuzu olumsuz yönde etkiledi mi?” sorusuna cevap verenlerin büyük bir bölümü (90.6%) aile içi düzenlerinin büyük oranda bozulduğunu belirtmişlerdir. Gelir yoksunluğu aile düzenini bozan temel unsur olmaktadır. Bu durum aile içi ilişkilerin sağlıklı sürdürülmesini engellemektedir. Nitekim “İşsiz kalmanız çevrenizdekilerin size karşı davranışlarını olumsuz yönde etkiledi mi?” sorusuna verilen cevaptan sosyal dışlanmışlık duygusunun egemen olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca bir iş sahibi olmanın gelir getiren bir unsur olmanın ötesinde bir sosyal statüye de sahip olmak için gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. İstihdam edilirken sahip olunan “işe yararlık” duygusunun işsizlikle birlikte yitirilmesi, toplumda yaşamının gerektirdiği rol ve davranışın yerine getirilmesini engellemekte ve sosyal dışlanmışlık duygusunu arttırmaktadır. Ailesine ve çocuklarına karşı sorumluluğunu yerine getiremeyen, başlıca geçim kaynağı olan ücreti kaybeden ve çoğunlukla kira ödemek durumunda olan özelleştirme mağdurlarının, yakın çevrelerinin kendilerine karşı davranışlarını olumsuz yönde değiştirmesinden şikayet ettikleri görülmektedir.

10. Ailelerine Karşı Sorumluluklarını Yerine Getiremiyorlar

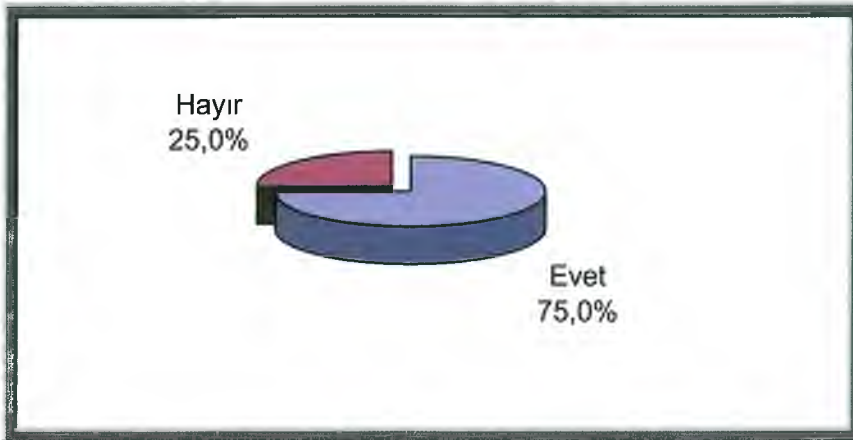
11. Yeni İş Bulma Umutları Tükeniyor

Yapılan anketin sonuçları özelleştirme sonucu işsiz kalanların yaş, konut, aile durumları hakkında bilgi vermenin yanı sıra yaşanan işsizlik sonucu karşı karşıya kalınan ruhsal durumları üzerine de önemli ipuçları vermektedir. “Ailenize karşı sorumluluklarınızı yerine getirebiliyor musunuz” sorusuna düşük oranda cevabı veren anket kapsamındakilerin yaklaşık 70%’inin “aileme karşı sorumluluklarımı yerine getiremiyorum” duygusunu taşıdıklarını görüyoruz.. Kabul edilebilir bir yaşama standardı sağlamaktan uzak koşullar, işçileri aileleriyle birlikte “sıra dışı” konuma getirmektedir. Beslenme ve barınma gibi en temel insani ihtiyaçlar konusunda yaşanan sıkıntıların getirdiği açlık, hastalık, yoksulluk gibi olumsuzluklar evde ve toplumda ıstıraplı bir yaşama işaret etmektedir.

“Yeni iş bulma konusunda umudunuz var mı” sorusuna düşük oranda cevabı verenlerin oranı 80,5%’dir. Diğer oranlara da bakıldığında ülkemizde önemli bir sorun olan işsizlik ortamında, işsiz kalanlardan büyük oranda iş bulma ümidi taşıyanların sadece 5% olduğunu görmekteyiz.

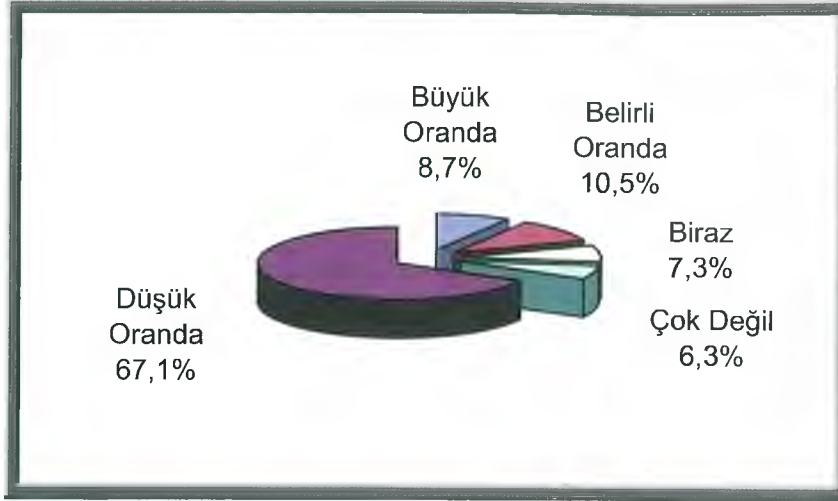
12. Çalışma Yaşamını Eski İşyerinde Tamamlamak İstiyor

Özelleştirme sonucu işsiz kalanların 75%’i çalışma yaşamlarını eski işyerinde tamamlamak istemektedir. “Zarar ediyor” gerekçesi ile özelleştirilen ve istihdamın daralttığı işyerlerinde çalışanlar, sorumlusu olmadıkları bu durumun yol açtığı sorunları yaşamaktadır. Bunun yanı sıra eski işyerinde çalışmak istemediğini belirtenlerin oranının 25% olduğu dikkati

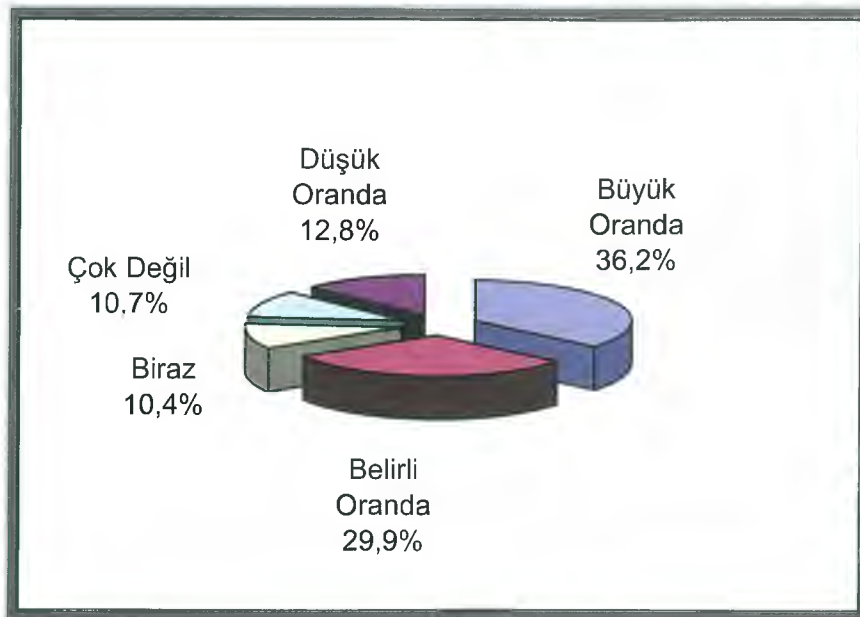
çekmektedir. İstihdamın gelir getirmenin yanı sıra ve ötesinde bir sosyal statü olma niteliği, “özelleştirme sonucu işsiz kalanların “iş olsun da” yaklaşımını ön plana çıkarmaktadır. Bu sonuç, hükümetin başka işyerlerine yerleştirme fikrinin yaşanan endişelerin artmasıyla birlikte anket kapsamındakiler tarafından kabul görmeye başladığını göstermektedir.

13. Hükümetten Destek Yok

“Sosyal devlet” olmanın gereği olan iktisaden güçsüz olanların korunması görev ve sorumluluğunun izlenen ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde aşıldığı “hükümetten destek alıyor musunuz?” sorusuna verilen 70%’lik orandaki “hayır” yanıtıyla çarpıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Güçsüzleri güçlülere karşı koruyarak gerçek eşitliği, sosyal adaleti ve böylece sosyal dengeyi sağlamakla yükümlü olan sosyal devletin bu niteliğinin aşıldığı ve “kişinin korunmasında” zaafa uğradığı görülmektedir.

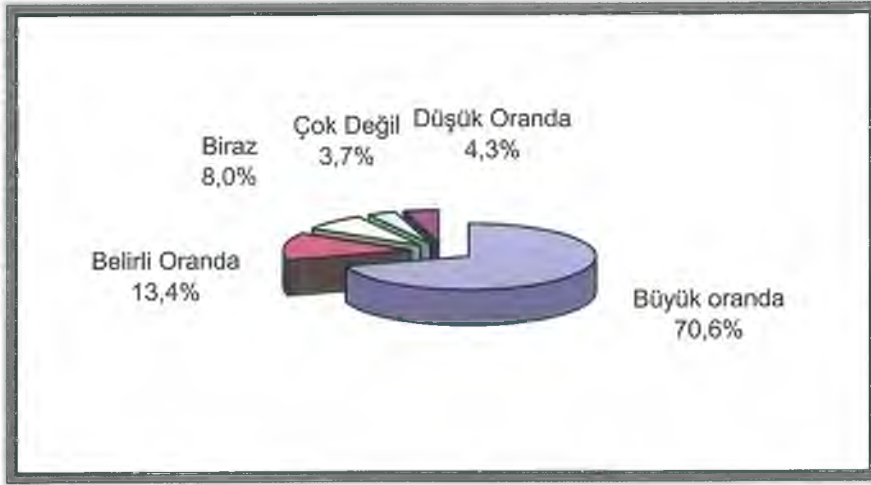
14. Özelleştirme Mağdurlarının Bağışıklık Sistemi Zayıflıyor

Uzun süren stres, bağışıklık sistem hücrelerinin üretimini sınırlandırarak bünyenin hastalıklara

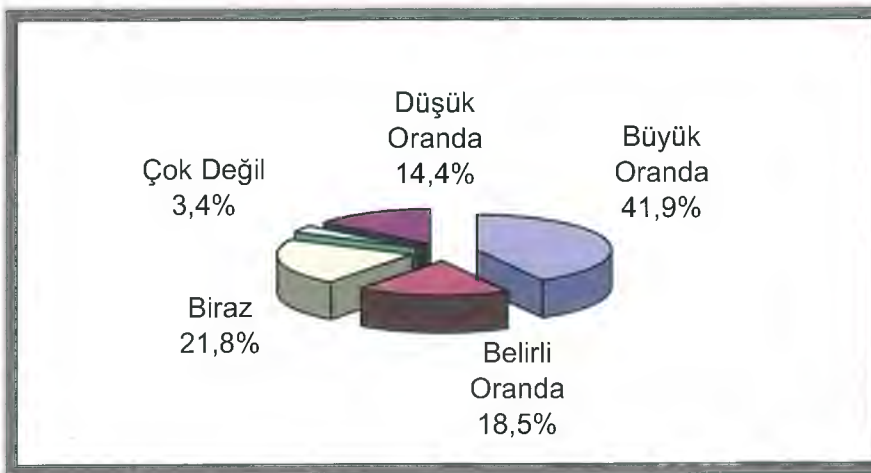
karşı daha hassas olmasına yol açabilmektedir. Anket kapsamındakilerin çevrelerindeki insanlara göre 29.9%'u belirli oranda ve 36.2%'si büyük oranda olmak üzere daha çabuk hastalandıkları görülmekte ve bağışıklık sistemlerinin giderek zayıfladığı sonucuna varılmaktadır. Böylesi bir durumun sosyal yapıda tahribat yaratması ve sosyal dokuyu zedelemesi kaçınılmazdır. Özelleştirme uygulamalarının ruhsal durumlarını ortaya koyan sorulara verilen cevaplar bu duruma işaret etmektedir.

15. Özelleştirme Mağdurları Çaresizlik İçinde

Özelleştirme mağdurları aile ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirememekten, geçim ve barınma, sosyal dışlanma duygusu ve aile içerisinde huzursuzluk yaşamaktan ve bunları ortadan kaldıracak bir iş bulma konusunda umutsuzluk yaşamaktan artık çaresizlik içindeler. Ankete katılanların 70.6%'sı çaresiz.

16. Yaşam Bağları Zayıflıyor

Stres, endişe, umutsuzluk ve çaresizlik özelleştirme mağdurlarını yaşamakla yaşamamak arasında çelişkiye sürüklüyor. Ankete katılanları 41.9%'u büyük oranda çelişki yaşamaktadır. Bu bizi işsiz kalanların stresle kendi kendilerine baş edemedikleri sonucuna götürmüştür. Bu kişiler, geçim ve işsizlik sorunlarının çözümünün yanı sıra profesyonel anlamda psikolojik desteğe de ihtiyaç duymaktadırlar. İşsiz kalanlara psikolojik danışmanlık ve iş bulmaları konusunda rehberlik

hizmeti, en az sorunlarının çözümü kadar önemlidir. Aksi takdirde daha büyük toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalınması mümkündür.

SONUÇ

TÜRK-İŞ tarafından özelleştirme nedeniyle işsiz kalanlar üzerinde gerçekleştirilen anket, sadece bu kişilerin ekonomik ve sosyal profillerinde görülen bozuklukları yansıtmanın yanı sıra büyük bir toplumsal problemle de karşı karşıya kaldığımızı ortaya koymuştur. Anket sonuçlarına göre, kapsamdaki özelleştirme mağdurlarının en üretken yaş grubunda yoğunlaştığını ve meslek ve beceri sahibi olmalarına rağmen iş bulamadıklarını görüyoruz. Türkiye'deki işgücü piyasasının yetersizliğini açık bir şekilde ortaya koyan bu tespit, aynı zamanda hükümetin geçerli bir istihdam politikasının olmadığını da göstermektedir. Hükümetin uyguladığı yanlış ekonomik politikaların bir sonucu olarak KİT'lerin özelleştirilmesiyle tek geliri ellerinden alınan ve yeni bir iş bulamayan özelleştirme mağdurları, aile sorumluluklarını yerine getiremedikleri, geçim ve barınma sorunu yaşadıkları için büyük bir baskı altına girmişlerdir. 23 Temmuz 2003 tarihinde TÜRK-İŞ ve Hükümet arasında imzalanan protokolde "Özelleştirme nedeniyle işten çıkarılan ve emekliliğine hak kazanamamış işçilerin uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirilebilmesi için Hükümet gerekli yasal düzenlemeyi yapacaktır." ifadesi yer almasına rağmen bu konuda hiçbir adım atılmamıştır. Siyasi iktidarlara düşen görev, sosyal devlet olmanın gereği, bu alanda verdiği taahhütleri yerine getirmek ve en verimli dönemlerinde işsiz kalan özelleştirme mağdurlarına istihdam sağlamaktır.

İşsiz kalma ve ücretten yoksun kalma endişesi sonucu yaşanan stres, ekonomik sorunların yanı sıra kişilerin davranış biçimlerini bozmaktan, soğuk algınlığına hatta kalp krizine kadar pek çok sorunu da beraberinde getirebilmektedir (Lovallo 1997 ve Sapolsky 1998). Harvard Üniversitesinden Robert T. Jensen'in hazırladığı konuyla ilgili bir raporda, 1985 -1998 yılları arasında stresle ilgili olabilecek dış faktörler nedeniyle meydana gelen ölüm artışlarının toplam ölüm artışlarının %25'ini teşkil ettiği belirtilmiştir. Robert T. Jensen'in yaptığı araştırmada, uzun süren işsizliğin yarattığı stresin intihar ve artan kazalar gibi nedenlerle ölümlere yol açabildiği belirtilmektedir. Anket bu boyutuyla ele alındığında da çarpıcı sonuçlar ortaya koymuştur. Özelleştirme mağdurlarının bağışıklık sistemlerinin zayıfladığı, diğer insanlara göre daha çabuk hastalandıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca sosyal dışlanma, çaresizlik ve yaşam çelişkisi yaşayan özelleştirme mağdurlarının ruh sağlıklarının bozulduğu tespit edilmiştir. Siyasi iktidarlara düşen bir diğer görev de, bu kişilere profesyonel anlamda ihtiyaç duydukları psikolojik desteği ve rehberlik hizmetini sağlamaktır.

Bu vesileyle Hükümete Anayasamızın 49. maddesini hatırlatmak istiyoruz: "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır...".

Özelleştirme mağdurları arasında yaptığımız anket sonrası ortaya çıkan bu bulguların, karar alan ve uygulama konumunda olanlara önemli bir "uyarı" niteliğinde olması en büyük dileğimizdir.

Şubat'2004 Gıda Harcaması

Ülkemizde açlık ve yoksulluk ile ilgili olarak içinde bulunduğumuz duruma ilişkin kapsamlı izlenim sunan ve bu alandaki gelişmeleri yansıtan Türk-İş Araştırma Merkezi'nin belirlemelerine göre, Şubat 2004 ayı itibariyle "açlık sınırı" 475 milyon lira, "yoksulluk sınırı" ise 1 milyar 443 milyon lira olarak hesaplandı.

Yaşanan ekonomik krizin ardından gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk toplumun gündeminde ağırlıklı olarak yer alırken enflasyonda yaşanan olumlu gelişme "geçim şartlarında" yansımaları bulmadı. Fiyat artış hızında görülen gerileme çalışanların yaşama koşullarını -henüz- düzeltmedi. Yoksullaşmanın süregelmesi ve fakat yoksulluğun durağan bir yapıya bürünmesi olarak da tanımlanabilen bu durumu "sevindirici" olarak nitelendirmek mümkün değildir.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin "gıda harcaması" çalışmasının sonuçları gıda fiyatlarında son dönemde gözlenen gerilemenin devam ettiğini gösterdi.

Enflasyonun artış hızı yavaşladı.

Gıda fiyatlarında Şubat 2004 itibariyle aylık artış yüzde 0,4; oniki aylık artış yüzde 12,6 oranında.

Dört kişilik ailenin açlık sınırı 475 milyon lira, yoksulluk sınırı ise 1 milyar 443 milyon lira.

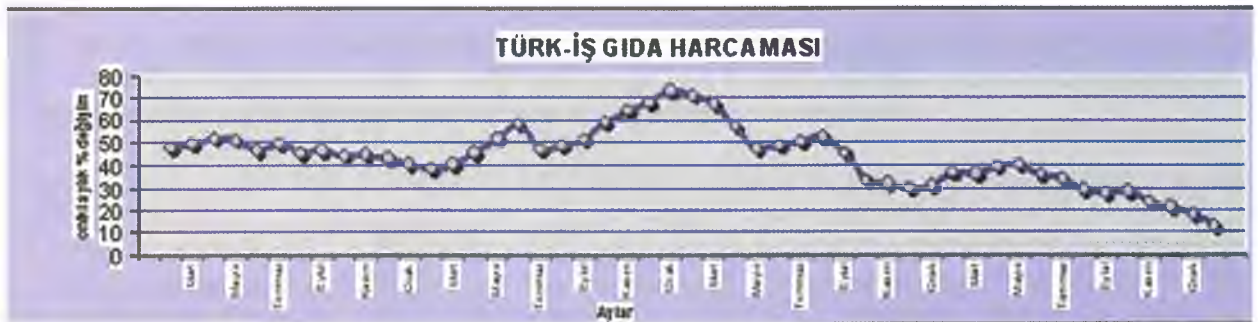
Kış mevsimine bağlı olarak sebze-meyve halen pahalı. Bazı bakliyat ürünleri zam gördü. Ancak fiyatı gerileyen gıda maddeleri de sözkonusu.

Şubat 2004 itibariyle yüzde 12,6 olarak hesaplanan son oniki aylık artış oranı son yılların en düşük değeri oldu.

Yapılan çalışma, fiyatların genel seyrini ortaya koyması yanı sıra çalışanların geçim koşullarındaki değişimi de göstermektedir. Gıda harcaması ile ilgili olarak yapılan hesaplamada, farklı yaş ve cinsiyet gruplarına göre bilimsel veriler çerçevesinde oluşturulan beslenme kalıbı esas alınmaktadır. Bu beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi tarafından oluşturulmuştur. Bir işçinin ailesi ile birlikte, fizyolo-

jik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı bilimsel olarak ortaya konmuştur. Bu beslenme kalıbını temel alan Konfederasyonumuz, çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları yerlerden derlediği fiyatlarla yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcamasına ulaşmaktadır.

Sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmek için tüketilmesi gereken temel gıda maddelerinden hareketle hesaplanan dört

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Gıda Harcaması (TL/Ay)

	Şubat'2003	Aralık'2003	Ocak'2004	Şubat'2004
Yetişkin İşçi	116.896.000.-	127.441.000.-	130.802.000.-	131.009.000.-
Yetişkin Kadın	95.982.000.-	105.570.000.-	109.044.000.-	109.434.000.-
15-19 Yaş Grubu Çocuk	123.443.000.-	134.618.000.-	137.675.000.-	138.113.000.-
4-6 Yaş Grubu Çocuk	85.109.000.-	92.398.000.-	95.496.000.-	96.184.000.-
(Açlık Sınırı)	421.430.000.-	460.027.000.-	473.017.000.-	474.740.000.-
(Yoksulluk Sınırı)	1.280.942.000.-	1.382.782.000.-	1.437.742.000.-	1.442.978.000.-

* Gıda harcaması tutarı bin liraya tamamlandığından toplamda farklılık söz konusu olabilmektedir.

kişilik bir ailenin gıda için yapması gereken harcama tutarı (bir anlamda açlık sınırı) Şubat 2004 itibariyle 474 milyon 740 bin lira olarak hesaplandı. Bu tutar geçtiğimiz ay 474 milyon 17 bin lira, geçtiğimiz yılın aynı ayında ise 421 milyon 430 bin lira tutarındaydı.

Kuşkusuz dört kişilik bir ailenin yapması gereken harcama sadece gıda ile sınırlı değildir. Gıda yanısıra kira, ulaşım, yaka-cak, elektrik, su, haberleşme, giyim, eğitim, sağlık, iletişim, kültür gibi temel ihtiyaçlar için de harcama yapılması gerekmektedir. Bu harcama gereği de dikkate alındığında tutar (bir anlamda yoksulluk sınırı) 1 milyar 443 milyon liraya ulaşmaktadır. Bu tutar geçtiğimiz yılın Şubat ayında 1 milyar 281 milyon lira olarak hesaplanmıştı.

Ailenin zorunlu ihtiyaçları için yapılması gereken toplam harcama tutarına Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerinden yararlanılarak ulaşılmaktadır. DİE'nin 1994 yılında yapılan hanehalkı tüketim harcamaları anketinin sonuçlarına göre, hanelerin toplam harcamaları

içinde gıda harcamalarının payı yüzde 32,9 oranı ile ilk sırayı almaktadır (gıda,içki, tütün harcamalarının payı yüzde 35,6). Böylece, dört kişilik bir ailenin sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için yapması gereken asgari gıda harcaması tutarından hareketle, dört kişilik ailenin zorunlu giderler için yapması gereken aylık harcama tutarına ulaşmak mümkün olmaktadır.

Bu tutar, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin gıda harcamasına ilişkin verileri temel alınarak kıyaslama yapıldığında 2004 Şubat ayı itibariyle aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı **bir önceki aya göre** yüzde 0,4 oranında artmıştır. Geçtiğimiz yılın aynı ayında bu oran yüzde 5,0 ve fakat 2002 yılında da yüzde 0,3 olarak hesaplanmıştı.
- 2004 yılının ilk iki ayı itibariyle gıda harcaması tutarındaki artış oranı yüzde 3,2 oranındadır.
- Gıda harcaması tutarı **son oniki ay itibariyle** yüzde 12,6 oranındaki artışla son yılların en düşük oranıdır. Böylece "mutfak enflasyonu" olarak tanımlanabilen bu oranın önümüzdeki bir-iki ay içinde tek rakama düşmesi mümkün olabilecektir.
- **Oniki aylık ortalamalara göre** değişim oranı ise

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Şubat 2001	Şubat 2002	Şubat 2003	Şubat 2004
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,9	0,3	5,0	0,4
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	3,1	5,1	10,9	3,2
Bir önceki yılın aynı aya göre değişim oranı (%)	38,2	70,8	36,5	12,6
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	45,3	57,3	42,4	27,9

yüzde 27,9'dur ve bir bakıma gerçek artış oranını ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbı içindeki maddelerin fiyatlarında Şubat 2004'de gözlenen değişim şu şekilde olmuştur:

- Süt, yoğurt, peynir gibi temel gıda maddelerinin bulunduğu grupta; bazı ürünlerde çok düşük oranda yapılan fiyat ayarlaması (örneğin sütün litresinin 1 milyon 295 bin lirada 1 milyon 300 bin liraya çıkması gibi) dışında önemli bir değişiklik olmamıştır.
- Et, tavuk, balık, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; et, tavuk fiyatı değişmezken, hesaplama esas alınan balık türlerinin fiyatları değişti, saka-

tat ürünlerinin fiyatı ise aynı kaldı. Bazı bakliyat ürünlerinin fiyatında dik-kati çeken oranda artış (kuru fasulye yüzde 13,7; nohut yüzde 20,7; barbunya yüzde 9,5) görüldü. Kırmızı mercimeğin fiyatı artarken yeşil mercimeğin fiyatı (yüzde 14,5) geriledi.

- Geçtiğimiz aylarda sebze-meyve fiyatında görülen artış bu ay sözkonusu olmazken, yine de mevsim koşullarına bağlı olarak meyve-sebze fiyatı mutfağı olumsuz etkiledi. Her zaman olduğu gibi, hesaplamada pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alınmıştır.
- Ekmek, makarna, pirinç, un gibi ürünlerin bulunduğu grupta; bakliyat ürünlerindeki fiyat artışı-

na benzer biçimde pirinç ve bulgurun fiyatı (sırasıyla yüzde 7,8 ve yüzde 8,0) artmıştır. Ekmek fiyatı ise değişmemiştir. Bazı marketlerde un ve irmik fiyatında -düşük oranda da olsa- fiyat indirimine gidildiği gözlenmiştir.

- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; margarin, ayçiçek yağı, zeytinyağı fiyatı aynı kalmış, aynı şekilde, bu gıda grubunda yer alan zeytin, baharat (karabiber, kimyon, nane vb.) ürünleri yanı sıra şeker, bal, tuz, ıhlamur, çay, salça fiyatında da bir değişikliğe rastlanmamıştır. Yağlı tohum ürünlerinden (ceviz, fındık, fıstık vb.) antep fıstığı hariç diğerlerinin fiyatlarında bir değişiklik görülmemiştir.

TÜKETİCİ DERNEKLERİ

Tüketici Dernekleri Federasyonu Başkanı Turhan Çakar ve Yönetim Kurulu üyeleri 12 Ocak 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret etti. Genel Başkan Kılıç ve Genel Eğitim Sekreteri Türkel ile görüşen yöneticiler, çalışanların tüketimden gelen haklarının korunması için işbirliği önerisinde bulundular.

GÜLER'DEN KUTLAMA

TBMM Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Mahfuz Güler 12 Ocak 2004 günü Genel Başkan Kılıç'a bir kutlama ziyareti yaptı.

HAK-İŞ'TEN KUTLAMA

Hak-İş Konfederasyonu Genel Başkanı Salim Uslu ve Yönetim Kurulu üyeleri 13 Ocak 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret ederek Genel Başkan Kılıç ve Yönetim Kurulu'nu kutladı.

DEMİRSOY ANILDI

TÜRK-İŞ eski Genel Başkanı, unutulmaz sendikacı Seyfi Demirsoy, ölümünün 30. yılında, 14 Ocak 2004 günü kabri başında anıldı. Anma törenine Genel Başkan Salih Kılıç, ailesi, sendikalarımızın yöneticileri ve emekli sendikacılar katıldı.

ANAP'LI BAKANLAR

Anavatan Partisi'nin iki eski bakanı Nejat Arseven ve Lütfullah Kayalar 15 Ocak 2004 günü TÜRK-İŞ Başkanı Kılıç'a bir kutlama ziyaretinde bulundular.

STAR ÇALIŞANLARINA DESTEK

Uzan Grubu şirketlerinin Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na devredilmesi üzerine ücretlerini alamayan Star çalışanları 21 Ocak 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret etti. Genel Başkan Kılıç, hiçbir koşulun, çalışanların alınterinin karşılığının ödenmemesi için mazeret olamayacağını söyledi. Kılıç, tüm çalışanları sendikali olmaya çağırdı.

SİNAN AYGÜN ZİYARETİ

Ankara Ticaret Odası Başkanı Sinan Aygün 26 Ocak 2004 günü Genel Başkan Kılıç'ı ziyaret etti. Ziyarette, ATO'nun Avrupa Birliği üzerine yaptığı anket çalışması değerlendirildi.

ASLANTEPE ZİYARETİ

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Türkiye Temsilcisi Gülay Aslantepe, 27 Ocak 2004 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ni ziyaret etti. Aslantepe ve Kılıç Türkiye ILO ilişkileri üzerine görüş alışverişinde bulundular.

ANTALYA İL TEMSİLCİLİĞİ HİZMETE GİRDİ

Türkiye Yol-İş Sendikası tarafından yaptırılan TÜRK-İŞ Antalya İl Temsilciliği hizmet binası 17 Ocak 2004 günü yapılan bir törenle hizmete girdi. Antalya Valisi Alaattin Yüksel, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Türkiye Yol-İş Sendikası Genel Başkanı Fikret Barın ve Yönetim Kurulu üyeleri ile çok sayıda milletvekilinin katıldığı açılış törenine Antalya'da faaliyet gösteren TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların şube başkanları ve yönetim kurulu üyeleri ile işçiler de katıldı.

CHP GRUP BAŞKAN VEKİLLERİ

CHP Grup Başkan Vekilleri Ali Topuz ve Haluk Koç, 7 Şubat 2004 günü Genel Başkan Kılıç'ı ziyaret ettiler. Ziyarette, TBMM gündemine gelen Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı hakkında görüş alışverişinde bulunuldu.

TUSAM KURULDU

Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi 10 Şubat 2004 günü yapılan bir törenle faaliyetine başladı. Açılışta konuşan TUSAM Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Oğuz Özbek, TUSAM'ın yeni ulusal stratejiler belirlenmesinde etkin bir rol üstleneceğini söyledi. Açılış töreninde, Türk dünyasına yaptığı katkılar nedeniyle Genel Başkan Kılıç'a bir şükran plaketi sunuldu.

KIBRIS TOPLANTISI

KKTC Ankara Büyükelçisi Ahmet Zeki Bulunç, 10 Şubat 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret etti. Ziyaretin ardından Büyükelçi Bulunç, 19 Şubat 2004 günü TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızın yöneticilerine ve Ankara'daki şube başkanlarına Kıbrıs hakkında ve son gelişmeler üzerine bir bilgilendirme toplantısı yaptı.

TÜRK METAL'İN 40. YILI

Türk Metal Sendikamızın 40. kuruluş yıldönümü 10 Şubat 2004 günü Ankara Büyük Anadolu Otel'de düzenlenen bir törenle kutlandı. Törene, Türk Metal kökenli Genel Başkan Salih Kılıç ve Genel Sekreter Mustafa Kumlu da katıldı.

AMIKLIOĞLU ZİYARETİ

Eski Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ateş Amiklioğlu, Genel Başkan Salih Kılıç'ı 11 Şubat 2004 günü ziyaret ederek yeniden seçilmesi nedeniyle kutladı.

TÜPRAŞ TEPKİSİ

Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşu TÜPRAŞ'ın özelleştirme ihalesi, yapılan kitlesel gösterilerle protesto edildi. Ankara'da 13 Ocak 2004 günü Özelleştirme İdaresi önünde yapılan basın açıklamasında konuşan Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, "Türkiye ekonomisi ve maliyesi için kilit önemde olan bu stratejik kuruluş, satış öncesinde yeni imtiyazlarla donatılarak güçlü bir özel tekel oluşmasına hizmet edilmiştir" dedi.

İSRAFI ÖNLEME YILI

"Türkiye İsrafi Önleme ve Verimlilik Yılı" 17 Şubat 2004 günü yapılan toplantı ile başladı. Aralarında Konfederasyonumuzun da bulunduğu 40 sivil toplum kuruluşunun katılımıyla oluşturulan "İsrafi Önleme Platformu" yıl içinde gerçekleştireceği faaliyetlerle konunun çeşitli yönleriyle tartışılması amaçlandı. Düzenlenen toplantıda açıklanan "deklarasyon" ile israfın önlenmesi ve üretimin artırılması, kaynak kullanımında tasarrufa uyulması konusunda yeni bir dönem ve anlayışı başlatmanın önemi vurgulandı.

PETROL-İŞ MAHKEMEYE BAŞVURDU

Petrol-İş Sendikamız, TÜPRAŞ'ın % 65.76 oranındaki kamu payının satılmasına ilişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu kararının iptali istemiyle 17 Şubat 2004 günü Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi'ne başvurdu. Mahkeme önünde yapılan basın açıklamasına diğer sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de katıldı.

SEFA SİRMEN ZİYARETİ

CHP İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayı Sefa Sirmen, 23 Şubat 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret etti. Sirmen İstanbul'a ilişkin projeleri hakkında bilgi verdi.

İLO HEYETİ

Uluslararası Çalışma Örgütü 2002 yılı Haziran ayında yapılan Konferans'da "Üçlü Yapı ve Sosyal Diyalog" konulu bir karar tasarısı kabul etmişti. Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde olan Türkiye'de sosyal diyalogun gelişmesi açısından bu karar tasarısının ILO desteği ile Türkiye'de uygulanması gündeme geldi. Bu amaçla Türkiye'yi ziyaret eden ILO Heyeti 26 Şubat 2004 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Sayın Salih Kılıç ile görüşerek Türkiye'deki üçlü yapı ve sosyal diyalog kavramları hakkında fikir alış verişinde bulundu.

TFF ve TÜFAD TÜRK-İŞ'E GELDİ

Türkiye Futbol Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi ve TÜFAD Başkanı İsmail Dilber ve TFF Başkan Teknik Başkanımız Gündüz Tekin Onay Şubat ayında TÜRK-İŞ'i ziyaret ettiler. Görüşmede Türk antrenörlerinin sendikal hakları konusunda görüş alış verişinde bulunuldu.

KARAYALÇIN TÜRK-İŞ'TE

SHP Genel Başkanı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Murat Karayalçın, 2 Mart 2004 günü TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nu ziyaret ederek Ankara'ya ilişkin projeleri hakkında bilgi verdi. Ziyarete Parti Meclisi üyesi Ümrân Göçen de katıldı.

DENKTAŞ'A GÖRKEMLİ KARŞILAMA

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, ABD dönüşü 4 Mart 2004 günü Ankara'da görkemli bir törenle karşılandı. TÜRK-İŞ ve bağlı sendikaların da katıldığı karşılama töreninde Denktaş'a yürüttüğü müzakereler nedeniyle destek verildi.

MHP ADAYI HOMRİŞ

Milliyetçi Hareket Partisi Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Hamit Homriş, 9 Mart 2003 günü Genel Başkan Kılıç'ı ziyaret etti. Homriş, Kılıç'a Ankara'ya ilişkin projelerini anlattı.

TÜRK-İŞ'TEN İRAN'A YARDIM

İran'da meydana gelen depremin yaralarının sarılmasına Türk işçileri adına TÜRK-İŞ de katkı verdi. TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, İranlı depremzedelere yardım amacıyla gıda maddeleri ve battaniyeden oluşan bir TIR dolusu malzeme gönderdi.

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, "Türk işçisi deprem felaketini ve yarattığı tahribatı iyi bilmektedir. O nedenle komşumuz İran'ın kardeş halkıyla dayanışmak amacıyla bu yardımı yaptık" dedi.

Toplam 50 milyar değerinde olan yardım malzemesinin dökümü şöyle:

4780 kg.	Baldo pirinç
180 kolu	Ayçiçek yağı
717 teneke	Sıvı yağ
616 koli	Sabun
5000 kg.	Makarna
560 adet	Battaniye

Çalışma Yaşamında Ocak - Şubat 2004

4 Ocak 2004, Pazar

- ✓ Petrol-İş Sendikası Batman Şube Başkanı Nimetullah Sözen, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nda (TPAO) çalışan geçici işçilerin sözleşmelerinin yenilenmemesi nedeniyle eylem kararı aldıklarını bildirdi.
- ✓ Anayasa, İş Yasası ve mahkeme kararlarına aykırı biçimde, yıllardır vize zorunluluğuyla çalıştırılan geçici belediye işçilerinin kadro isteği bildirildi.

5 Ocak 2004, Pazartesi

- ✓ Hükümetin, emeklilere birinci altı ay için yüzde 10, ikinci altı ay için yüzde 10 zam vereceği, kümülatif olarak da yıllık yüzde 21 oranında zam uygulayacağı açıklandı.
- ✓ 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren ücretlerde özel gider uygulamasının yürürlükten kaldırıldığı, yerine ücretlilerde vergi indirimi uygulamasının getirildiği bildirildi.
- ✓ Yılbaşından itibaren sosyal güvenlik kuruluşları sağlık tesislerinde ortak kullanıma geçilmesinin ardından herkese "tek sosyal güvenlik numarası" verilmesi ve ortak veri tabanı oluşturulması çalışmalarının hız kazandığı açıklandı.
- ✓ SSK'nın toplam 4 katrilyon 857 trilyon 107 milyar lira tutarında prim, gecikme ve sosyal yardım zammı alacağı bulunduğu bildirildi.

6 Ocak 2004, Salı

- ✓ Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.'de (TÜPRAŞ) taşeron ve müteahhit firmalarda çalışan işçilerin geçici işçi statüsüne alınmasını olumlu bir gelişme olarak değerlendirdi. Öztaşkın, TÜPRAŞ'ın özelleştirilmesine karşı mücadelenin sürdürüleceğini ifade etti.

- ✓ Çalışanlara; anaparalarını geçen yıl aldıkları zorunlu tasarrufları için 4 taksitte ödenecek. 2004 yılı nemalarının 5 katrilyon tutacağı açıklandı.

7 Ocak 2004, Çarşamba

- ✓ Selüloz-İş Mersin Şube Başkan Vekili Gürdal Bozpınar, özelleştirme kapsamında olan SEKA Akdeniz Kağıt Fabrikası A.Ş.'nin yeniden üretime geçmesi gerektiğini belirtti.
- ✓ TEKSİF Sendikası'na üye oldukları için işten çıkartılan MENSA işçilerinin, işe iade talebiyle açtıkları davayı kazandıkları bildirildi.

8 Ocak 2004, Perşembe

- ✓ Türkiye İşçi Sendikaları Derneği (TİED) Genel Başkanı Kazım Ergün, SSK ve Bağ-Kur emeklilerine yapılan zam oranlarının hayal kırıklığı yarattığını ifade etti.

11 Ocak 2004, Pazar

- ✓ Selüloz-İş Sendikası Genel Sekreteri Halil Bahçeci, Türkiye ekonomisinin, kayıtdışı işçilik yüzünden büyük kayıplar yaşadığını kaydetti.
- ✓ Bakanlar Kurulu tarafından yasaklanan ve resmi arabulucu atanan Şişecam grevi için TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Kristal-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Bağçeci, TİSK Genel Başkanı Refik Baydur, Cam İşverenler Sendikası Genel Başkanı Teoman Yenigün ve Şişecam Fabrikaları Genel Müdürü Doğan Arıkan'ın biraraya geldiği bildirildi.

12 Ocak 2004, Pazartesi

- ✓ İşçi ve işveren konfederasyonları yöneticileri, SSK'nın içinde bulunduğu sorunlardan; kurumun özerk bir yapıya kavuşması, alacaklarının tahsil edilmesi, kayıt dışı ekonominin önlenmesi ile arınabileceğini bildirdiler.

- ✓ Özelleştirilecek kurumlarda emekliliği özendirmek amacıyla yüzde 20 ek ikramiye uygulamasının, atıl istihdamda hedefin üzerine çıkılmasını sağladığı açıklandı.

14 Ocak 2004, Çarşamba

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, asgari ücret ile emeklilere yapılan artışın ekonomiye olumsuz yansıtacağı yaklaşımlarının “abartılı ve hakkaniyetten uzak” olduğunu söyledi.
- ✓ Petrol-İş Başkanı Mustafa Öztaşkın Tüpraş’ın değerinden çok aşağıya satıldığını ifade ederek, bu yüzden ihalenin iptali için dava açacaklarını bildirdi.

15 Ocak 2004, Perşembe

- ✓ Belediye-İş Sendikası’na üye 90 bin işçinin çeşitli belediyelerden 133 trilyon 350 milyar lira alacağı olduğu kaydedildi.

16 Ocak 2004, Cuma

- ✓ 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’na tabi iş-

yeri, işveren ve sigortalılar ile ilgili işlemleri düzenlemek amaçlı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın “Sosyal Sigortalar Kurumu Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği” 25348 sayılı Resmi Gazete’de yayımlandı.

- ✓ Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, hükümetin 2003 yılının 10 aylık döneminde 61.4 milyon Dolar ciro yapan Gemlik Gübre Fabrikası’nı özelleştirerek yeni rant alanlarının oluşmasına zemin hazırlandığına dikkat çekti.
- ✓ Türkiye’de bugüne kadar çok değerli kurumların özelleştirildiğini belirten Liman-İş Sendikası Genel Başkanı Raif Kılıç, Petrol-İş Sendikası’nın mücadelesini desteklediklerini bildirdi.

17 Ocak 2004, Cumartesi

- ✓ Türkiye Maden-İş Sendikası tarafından Amasya ve Sorgun’daki Yeni Çelteç Kömür İşletmeleri işyerlerinde 6 aydır sürdürülen grevin sona erdiği bildirildi.

18 Ocak 2004, Pazar

- ✓ SSK primine esas kazancın alt sınırının 1 Ocak'tan itibaren 549 milyon 630 bin lira, üst sınırın ise 2 milyar 748 milyon lira olarak uygulanacağı açıklandı.
- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, hastanelerin ortak kullanımı uygulamasının SSK'ya 2004'te 1 katrilyon liralık bir yük getireceğini hesapladıklarını açıkladı.

22 Ocak 2004, Perşembe

- ✓ TÜPRAŞ'ın özelleştirilmesine tepki gösteren çalışanların, Ankara ve İzmit'te bildiri dağıtarak basın açıklaması yaptıkları kaydedildi.

23 Ocak 2004, Cuma

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Tüpraş'ın bu kadar ucuza kapatılmasının tasvip edilemeyeceğini bildirdi.
- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç; "Özelleştirme uygulamalarının başladığı 1985 yılından bu yana kamu işçi sayısının 1 milyon 100 binden 400 bine indiğini söyledi.
- ✓ Özelleştirmeler konusunda bugüne kadar her sendikanın tek başına mücadele verdiğini kaydeden Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Korkut Güler, TÜRK-İŞ'in belirleyici olması gerektiğini söyledi. TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türkel'de TEKEL'in kurulduğundan bu yana zarar etmediğini belirterek, TEKEL'inde TÜPRAŞ gibi "birilerine peşkeş çekildiğini" ifade etti.

26 Ocak 2004, Pazartesi

- ✓ Tekgıda-İş, Petrol-İş ve Ziraatçiler Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği "Tarımsal KİT'ler ve Özelleştirme" sempozyumunda tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesinin tüm üreticileri mağdur edeceği ifade edildi.
- ✓ Kamuda çalışan işçilerin, geçen yıl imzalanan toplu sözleşmelerinden kaynaklanan ve bu yıl ertelenen farklarını Ocak, Şubat ve Mart aylarında alacakları bildirildi.

- ✓ Kamu Yönetimi Temel Yasa Tasarısı Borno-va'da yapılan mitingle protesto edildi. "Sözleşmeli personel olmayacağız", "Reform değil aldatmaca" sloganlarının atıldığı mitingde tasarının uluslararası sermaye çevreleri tarafından dayatıldığı ifade edildi.

27 Ocak 2004, Salı

- ✓ Satılmak istenen TÜPRAŞ İzmir Rafinerisi'nde işçilerin yine eylem yaptıkları bildirildi. Rafineri giriş kapısına pankart asan Petrol-İş Sendikası üyesi işçilerin hükümete "TÜPRAŞ'ı neden satıyorsunuz" diye sordukları kaydedildi.

28 Ocak 2004, Çarşamba

- ✓ Kamu işçilerinin ilave tediyeleleri yarısının 29 Ocak günü ödeneceği bildirildi.

29 Ocak 2004, Perşembe

- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Kristal-İş Sendikası'na üye işçilerin 30 Ocak'ta greve başlayacağı bildirildi.
- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, her yıl 750 bin işsiz ortaya çıktığını belirterek, istihdam sağlanmasında özel sektörden de destek istedi.

30 Ocak 2004, Cuma

- ✓ Çalışma Bakanlığı tarafından yayımlanan bir tebliğle, sosyal yardımların SSK primi kapsamına alındığı bildirildi. Buna göre, daha önce SSK priminden muaf tutulan ve ücretler içerisinde önemli bir yer tutan sosyal yardımlardan SSK primi kesileceği açıklandı.
- ✓ Petrol-İş Sendikası, TÜPRAŞ ihalesinin sonuçlandırılmasına ilişkin kararın iptali istemiyle dava açtı.
- ✓ TÜPRAŞ'ın özelleştirilmesini protesto eden İzmit rafinerisinde çalışan 600 işçi ile Petrol-İş Sendikası yöneticileri'nin Cumhurbaşkanlığı makamına matbu mektup postaladıkları kaydedildi.

31 Ocak 2004, Cumartesi

- ✓ Şişecam Topluluğu'na bağlı işyerlerinde grev başladı. Kristal-İş Genel Başkanı Mustafa Bağçeci, ücretler dışında işten çıkartılan üyelerinin işe iadesini de talep ettiklerini söyledi.
- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Kristal-İş üyesi işçilerin Şişecam'a bağlı fabrikalarda başlattığı grevin sorumlularının "sendikal haklara, işçi hak ve özgürlüklerine saygı duymayanlar olduğunu" kaydetti.

1 Şubat 2004, Pazar

- ✓ Şişecam işçileri, bayramın ilk gününü de grev yerinde karşıladılar. Kurban Bayramı'na bu ruk girdiklerini belirten cam işçileri, sendikal hak ve özgürlüklerine sahip çıkacaklarını söylediler.

2 Şubat 2004, Pazartesi

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu'nun, çalışma yaşamına ilişkin 2821 sayılı Sendikalar, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasa'larında değişiklik yapılmasını öngören yasa taslağını değerlendirmek üzere 12 Şubat'ta işçi ve işveren sendikalarıyla biraraya geleceği bildirildi.

3 Şubat 2004, Salı

- ✓ Türkiye İş Kurumu yetkililerinden yapılan açıklamada, 2003 yılının ilk 11 ayında, önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 72.15'lik artışla 501 bin 984 kişinin iş başvurusunda bulunduğu belirtilirken, işe yerleştirmelerde ise yüzde 43.11'lik gerileme yaşandığı kaydedildi.

9 Şubat 2004, Pazartesi

- ✓ Şişecam grevi 11. gününü doldururken, bir açıklama yapan Kristal-İş Sendikası yetkilileri, grevin temel nedenlerinin sendikal hakların korunması ve sendikal nedenlerle işten çıkarılanların işe alınması olarak ifade ettiler.

12 Şubat 2004, Perşembe

- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı çok sayıda sendika üye ve yöneticileri, 13 gündür sendikal hakları için grev yapan Şişecam işçilerine destek ziyareti gerçekleştirdi.

14 Şubat 2004, Cumartesi

- ✓ Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'ye bağlı 13 işyerinde Kristal-İş Sendikası tarafından uygulanmakta olan grev, genel sağlığı ve milli güvenliği bozucu nitelikte görüldüğünden 11.02.2004 tarih ve 2004/6782 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 14.02.2004 tarih ve 25373 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak tekrar ertelendi.
- ✓ Şişe ve Cam Fabrikaları Anonim Şirketi'ne bağlı işyerlerinde uyguladığı grevin Bakanlar Kurulu tarafından ikinci kez ertelenmesine tepki gösteren Kristal-İş Sendikası yetkilileri, kararın durdurulması için Danıştay'a başvuracaklarını bildirdiler.

15 Şubat 2004, Pazar

- ✓ TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, hükümetin Kristal-İş Sendikası'nın Şişecam işyerlerindeki grevin, ikinci kez ertelenmesinin hukuka aykırı olduğunu bildirdi.

16 Şubat 2004, Pazartesi

- ✓ PETKİM ve TÜPRAŞ'ın özelleştirilmek istenmesine karşı tüm Aliişgalıların birleştiği bildirildi.

17 Şubat 2004, Salı

- ✓ Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, TÜPRAŞ ihalesine ilişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 9 Şubat tarihli kararının iptali istemiyle 17 Şubat'ta Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi'ne dava açtıklarını bildirdi.

18 Şubat 2004, Çarşamba

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre, nüfusun onda birini emeklilerin oluş-

turduğu, Aralık 2003 itibariyle SSK'ya kayıtlı 3 milyon 918 bin emeklinin bulunduğu bildirildi.

- ✓ Çalışanların, Zorunlu Tasarruf Hesabı'nda biriken nemalarının ilk taksidini 11 Mart'tan itibaren almaya başlayacakları bildirildi.
- ✓ Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Genel Başkanı Mustafa Başoğlu, yapılan özelleştirmelerin amacına aykırı olduğunu bildirdi.

19 Şubat 2004, Perşembe

- ✓ Kristal-İş Sendikası, cam grevinin Bakanlar Kurulu Kararıyla ertelenmesine karşı 19 Şubat 2004 tarihinde Danıştay'da dava açtı.

22 Şubat 2004, Pazar

- ✓ TÜRK-İŞ ve TISK, Çalışma Bakanlığı'nca hazırlanacak çalışma hayatına ilişkin yasalardaki değişikliklere ilişkin görüşlerini netleştirdi.

24 Şubat 2004, Salı

- ✓ Türkiye İş Kurumu Yönetim Kurulunun Toplantı ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Yönetmeliği 25383 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Emekli aylıklarından yüzde 1'e kadar sağlık katkı payı kesilmesine ilişkin düzenleme Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla iptal edilerek 25383 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

25 Şubat 2004, Çarşamba

- ✓ TÜRK-İŞ yöneticilerinden Denizciler Sendikası Onursal Başkanı Emin Kul, 25 Şubat 2004 günü hayatını kaybetti.

27 Şubat 2004, Cuma

- ✓ TÜRK-İŞ yetkilileri, özelleştirme sonucu emekli olmadan işini kaybeden işçilere haklarının geri verilmesi için milletvekillerine mektup gönderdiklerini bildirdiler.

"LİBERAL REFORMLAR" VE DEVLET

Sempozyum Bildirileri

18 - 19 Nisan 2003 - Ankara

KİGEM Vakfı Yayını
Mart 2004

Liberal reform demek, halka ait yönetme yetkisinin, tüm sektörlerde yerlisiyle yabancısının eşit ve özgür kaldıkları şirketler dünyasının açık hükümlerine devredilmesi demektir.

Bu reformlarda şeffaflık, ulusal her türlü mekanizma ve kurumun küresel örgütler ile şirketlere açıklığı; katılım aynı unsurların siyasal ve yönetsel karar sandalyelerine oturmaları anlamına gelmektedir.

Liberal reformlar, devlet iktidar araçlarını hal-ka rağmen küresel sermaye kesimine devrettiği için, yeni yüzyılı yeni zorbalık düzenlerine sürüklemektedir. Bu süreç bir zorunluluk değil, dünyanın dört bir yanında zorbalıkla uygulanmaya çalışılan politika demetinden ibarettir.

1980'den bu yana uygulanan "liberal reformlar" gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere doğru bir işgal biçiminde ilerleyen mal, hizmet, para ticaretini liberalize edebilmek için ulusal devlete; pazarı dünya tekelleri yararına genişletmek için de kamu mekanizmalarına saldırmaktadır.

Güncel görev ülkemizin, halkımızın, insanlığın yararına politikalar geliştirilmesine katkıdan ibarettir. Bu Sempozyum ve bu kitap, böyle bir katkı çabasının ürünüdür.

18-19 Nisan 2003 tarihinde KİGEM tarafından düzenlenerek Ankara'da gerçekleştirilmiş olan iki günlük bir sempozyum çalışmasının derlenmesiyle oluşmuştur. Sempozyum, altyapıdan hizmetlere ve mali sisteme farklı sektörlerde uygulamaya koyulan politikaları birlikte ele alarak, ülkemizi bir bunalımdan bir başka bunalıma sürükleyen dinamikleri parça parça görmeye son vermeyi amaçlamıştır. Ortaya çıkan sonuç, doğası birbirinden çok farklı alanlarda birbirine benzer operasyonlar yürütüldüğü ve parçaların birleşerek genel bir ulusal ve toplumsal yıkım yarattığı olmuştur. Sempozyum, yaklaşık çeyrek yüzyıllık "liberal reformlar"a ilişkin bilgiye, tüm alanlarda sektör sektör, derinlemesine sahip olduğumuzu göstermiştir.

TÜRK-İŞ ve BAĞLI SENDİKALAR

TÜRK-İŞ Genel Başkan: SALİH KILIÇ Bayındır Sokak No. 10 ANKARA Tel: (312) 433 31 25 (4 Hat) Fax: (312) 433 68 09 - 433 85 80 - 432 56 60		18	DOKGEMİ-İŞ Genel Başkan: NAZIM TUR Küçükpiyalı Paşa Mah. Kızılay Meydanı No. 24/26 Tel: (212) 237 25 90 (5 Hat) • Fax: 237 39 89 Kasımpaşa / İST.	14
1	TARIM-İŞ Genel Başkan: BEDRETTİN KAYKAÇ Bankacı Sokak No. 10 Kocatepe / ANKARA Tel: (312) 419 04 56 (6 Hat) • Fax: (312) 419 38 47	01	TÜRKİYE YOL-İŞ Genel Başkan: FİKRET BARIN Sümer 1 Sok. No. 18 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 46 87-95 • Fax: (312) 232 48 10	19
2	ORMAN-İŞ Genel Başkan: MEHMET KAFES Özveren Sokak No. 19 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 229 10 56-57-58-59 • Fax: (312) 229 21 15	01	TES-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA KUMLU Meriç Sok. No. 23 Beştepe / ANKARA Tel: (312) 212 65 10 (20 Hat) • Fax: (312) 212 65 52	20
3	TÜRKİYE MADEN-İŞ Genel Başkan: H. HÜSEYİN KAYABAŞI Strasbourg Cad. 7/4-5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 73 55-56-57 • Fax: (312) 229 89 31	02	TEZKOOP-İŞ Genel Başkan: SADIK ÖZBEN Üçyıldız Cad. No. 29 Subayevleri / ANKARA Tel: (312) 318 39 79-86 • Fax: (312) 318 39 88	21
4	GENEL MADEN-İŞ Genel Başkan: ÇETİN ALTUN Mithatpaşa Mah. Nizam Cad. Şemsi Denizer Sk. No. 18 Tel: (372) 251 44 77 • Fax: (372) 253 66 35 ZONGULDAK	02	TÜRK KOOP-İŞ Genel Başkan: EYÜP ALEMDAR İzmir Cad. Fevzi Çakmak Sokak 15/11 Yenışehir / ANKARA Tel: (312) 230 08 55 - 229 44 80 • Fax: (312) 229 58 36	22
5	PETROL-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA ÖZTAŞKIN Altunizade Mah. Kuşbakışı Sok. No. 25 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat) • Fax: (216) 474 98 67 - 474 92 38	03	TÜMTİS Genel Başkan: SABRİ TOPÇU İnkilap Cad. No. 35/1-2 Aksaray / İSTANBUL Tel: (212) 530 07 43 • Fax: (212) 588 26 20	23
6	TEKGIDA-İŞ Genel Başkan: KORKUT GÜLER 4. Levent Konaklar Sokak Levent / İSTANBUL Tel: (212) 264 49 96-97-98 • Fax: (212) 278 95 34	04	DEMİRYOL-İŞ Genel Başkan: ERGÜN ATALAY Necatibey Cad. Sezenler Sok. 5/4 ANKARA Tel: (312) 231 80 30-31 • Fax: (312) 231 80 32	24
7	ŞEKER-İŞ Genel Başkan: ÖMER ÇELİK Karanfil Sokak No. 59 Bakanlıklar / ANKARA Tel: (312) 418 42 73-74 • Fax: (312) 425 92 58	05	TÜRKİYE DENİZCİLER Genel Başkan: TURAN UZUN Rıhtım Cad. Denizciler Sok. No. 7 Tophane / İSTANBUL Tel: (212) 292 90 81 (7 Hat) • Fax: (212) 244 52 21	25
8	TEKSİF Genel Başkan: ZEKİ POLAT Ziya Gökalp Cad. Aydoğmuş Sok. No. 1 ANKARA Tel: (312) 431 21 70-71-72-73 • Fax: (312) 435 78 26	06	HAVA-İŞ Genel Başkan: ATILAY AYÇIN İncirli Cad. Volkan Apt. 66/1 Bakırköy / İSTANBUL Tel: (212) 660 20 95 (5 Hat) • Fax: (212) 571 90 51	26
9	DERİ-İŞ Genel Başkan: YENER KAYA Ali Nihat Tarlan Cad. Ertiş Sok. No. 4 (Ardıl İş Merkezi) Kat: 3 Tel: (216) 572 90 50-51-52 • Fax: (216) 572 90 53 Bostancı/İST.	07	LİMAN-İŞ Genel Başkan: RAİF KILIÇ Necatibey Cad. Sezenler Sok. 4/5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 74 18 • Fax: (312) 230 24 84	27
10	AĞAÇ-İŞ Genel Başkan: MÜRSEL TAŞÇI Necatibey Cad. No. 20/22-23 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 229 53 95 - 229 08 27 • Fax: (312) 231 52 19	08	TÜRKİYE HABER-İŞ Genel Başkan: CENGİZ TEKE Kültür Mah. Yüksel Cad. No. 38 Yenışehir / ANKARA Tel: (312) 444 1992 • Fax: (312) 434 57 04	28
11	SELÜLOZ-İŞ Genel Başkan: ERGİN ALŞAN Ankara Cad. İpek Apt. No. 87 İZMİT Tel: (262) 321 18 99 • Fax: (262) 321 34 51	09	SAĞLIK-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA BAŞOĞLU Hedef Sok. No. 5 Anıttepe / ANKARA Tel: (312) 231 80 45 • Fax: (312) 230 23 96	29
12	BASIN-İŞ Genel Başkan: ALİ EKBER GÜVENÇ Hanımeli Sokak No. 26/6-7 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 230 29 08 - 229 85 65 • Fax: (312) 229 43 15	10	TOLEYİS Genel Başkan: CEMİL BAKINDI İnebey Mah. Küçük Langa Cad. No. 16/18 Kat. 1 Bilir İş Merkezi Tel: (212) 530 73 82-585 52 07 • Fax: 530 72 99 Aksaray / İST.	30
13	BASİSEN Genel Başkan: METİN TİRYAKİOĞLU Dolmabahçe Caddesi, No: 29-31 Beşiktaş / İSTANBUL Tel: (212) 227 88 10 (8 hat) • Fax: (212) 227 86 44 - 227 86 52	11	TÜRK HARB-İŞ Genel Başkan: OSMAN ÇİMEN İnkilap Sokak No. 20 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 417 50 97-98-99 • Fax: (312) 417 13 64	31
14	BASS Genel Başkan: TURGUT YILMAZ Sümer 2 Sok. No. 29 Kat. 3 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 50 09-11 • Fax: (312) 231 67 30	11	TGS Genel Başkan: BEHZAT ERKOÇ Basın Sarayı Kat. 2 Çağaloğlu / İSTANBUL Tel: (212) 514 06 94-96 • Fax: (212) 511 48 17	32
15	TÜRKİYE ÇİMSE-İŞ Genel Başkan: TAMER ERALAN Esat Cad. No. 43 Küçüksat / ANKARA Tel: (312) 419 58 30-34 • Fax: (312) 425 13 35	12	TÜRKİYE BELEDİYE-İŞ Genel Başkan: NIHAT YURDAKUL Necatibey Cad. No. 59 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 231 83 43-45 • Fax: (312) 232 08 74	33
16	KRİSTAL-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA BAĞÇECİ Kazancı Yokuşu, Ağaçrahi Sok. No. 3 D. 10 Taksim / İSTANBUL Tel: (212) 251 95 77 (3 Hat) • Fax: (212) 251 95 79	12	TÜRK-SEN Genel Başkan: ARSLAN BIÇAKLI A. Şehit Mehmet R. Hüseyin Sok. No. 7 Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 227 24 44 • Fax: (0.392) 228 78 31	34
17	TÜRK-METAL Genel Başkan: MUSTAFA ÖZBEK Kızılırmak Mah. Eskişehir Yolu 1. km. Söğütözü / ANKARA Tel: (312) 284 40 10-17 • Fax: (312) 284 40 18	13	HÜR-İŞ Genel Başkan: ÖZAY ANDIÇ Şehit Şener Enver Sok. No. 23 Yenışehir - Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 228 24 56 • Fax: (0.392) 228 64 31	35

KARANLIKTAN IŖIĖA

*İnanıyoruz ki kadınlar bizim geleceğimize
Hepsine ulaşalım ve yol gösterelim
Hak ettikleri desteği verelim
Ve karanlıktan ışığa taşıyalım
Başardıkları onca iş;
Ne büyük başarı timsali olduklarını göstersin*

*Sonunda azmettik;
Bir daha karanlığa dönmeyeceğiz!
Işığa doğru ilerleyip,
Haklarımıza sahip çıkacağız
Böylece daha onurlu yaşayacağız.
Karanlıktan ışığa;
En büyük adımı atacağız!*

(Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Asya-Pasifik Kolu'nun kuruluşunun 50. Yıldönümü kutlamasında kadınlara armağan edilen şiir)

